

ЗВО Університет Короля Данила

Київський національний торговельний-економічний
університет (кафедра правового забезпечення безпеки бізнесу)

Івано-Франківський обласний осередок
ВГО «Асоціація кримінального права»

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

**Матеріали X Всеукраїнського
науково-практичного семінару
3 грудня 2021 р.**

Івано-Франківськ-2021 р.

ЗВО Університет Короля Данила
Київський національний торговельний- економіч-
ний університет (кафедра правового забезпечення
безпеки бізнесу)
Івано-Франківський обласний осередок ВГО «Асо-
ціація кримінального права»

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА І ПРОЦЕСУ**

Матеріали
Х Всеукраїнського науково-практичного семінару
3 грудня 2021 р.

Івано-Франківськ-2021 р.

Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу: матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. 427 с.

У збірнику опубліковано матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (03 грудня 2021 року).

© ЗВО «Університет Короля Данила», 2021

Андрусів Л. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ*

ДОЗВОЛЕНІ СУДДЯМ ДЛЯ СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ

Згідно з п. 1 ст. 3 та ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» судді та судді Конституційного Суду України є суб'єктами на яких поширюються обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Зокрема, відповідно до ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України [3].

У результаті внесення змін до Конституції України та законодавства, що визначає статус та повноваження судів в Україні, які відбулися у 2016 році, науковці отримали можливість пройти конкурсні відбори та стати суддями Верховного Суду. Так згідно з статтями 28, 38 Закону України «Про судоустрой та статус суддів» суддею апеляційного суду

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

може стати, яка має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років, а суддею Верховного Суду – особа, яка має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років [6]. У підсумку конкурсу до Верховного Суду 2017 року суддями Касаційних судів Верховного Суду стали 14 науковців. У конкурсних процедурах на посади суддів місцевих судів та апеляційних судів також перебувають науковці. Окрім того, відповідно до 65¹ Закону України «Про запобігання корупції» передбачена кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень суддями у встановленому законом порядку. Саме тому актуальним питанням постає можлива для суміщення суддями викладацька та наукова діяльність.

Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту» викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору [5].

Законодавче визначення наукової діяльності міститься у п. 12 ст. 1 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність», відповідно до якого наукова діяльність є інтелектуальною творчою діяльністю, спрямованою на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження [4].

Однак, для суддів, які окрім здійснення правосуддя бажають займатися науковою чи викладацькою діяльністю, основною проблемою став час зайняття вказаними видами діяльності. Так у національному законодавстві були спроби закріплення можливості заняття науковою та викладацькою діяльністю у позаробочий час. Конституційний суд визнав неконституційним положення пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» стосовно заборони, зокрема, суддям займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім ви-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кладацької, наукової та творчої діяльності, що здійснюється в позаробочий час) безпосередньо або через інших осіб, якщо інше не передбачено законом [7].

Відповідно до п. 4.11 Бангалорських принципів поведінки суддів суддя має право: займатися літературною, педагогічною діяльністю, читати лекції, брати участь у діяльності, що пов'язана з правом, законодавством, відправленням правосуддя та іншими подібними питаннями [1]. Однак, у цій же нормі міститься правове застереження щодо можливості заняття переліченими видами діяльності, а саме, належне виконання своїх обов'язків.

У розроблених Управлінням ООН з наркотиків та злочинністю коментарях до Бангалорських принципів наголошується на тому, що суддя може вносити свій вклад у правове виховання та юридичну освіту і ця професійна діяльність судді служить інтересам суспільства і має заохочуватися [2, с. 123]. У рекомендаціях визначено такі дозволені для суміщення види діяльності судді: читання лекцій, участь у конференціях і семінарах, розгляд навчальних судових слухань за участі студентів у ролі екзаматора, авторство або діяльність редактора юридичної літератури. Окрім того встановлено певні рекомендації та вимоги, яких судді повинні дотримуватися

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

при здійсненні такої діяльності. Зокрема рекомендовано надання суддею роз'яснення з приводу того, що висловлені ним міркування у рамках освітнього форуму не мають розглядатися як консультативний висновок або прихильність до конкретної юридичної позиції в судовому процесі зокрема, оскільки судді не висловлюють міркувань і не дають рекомендацій із правових питань, які ще не розглянуті судом [2, с. 123]. Наступна рекомендація стосується винагороди, зокрема, пропонується перш ніж прийняти будь-яку винагороду, суддя має переконатися в тому, що сума винагороди не перевищує ту, яку би отримав будь-який інший викладач, який не є суддею, за співмірну викладацьку роботу, і що ця сума відповідає конституційним або законним зобов'язанням судді щодо отримання додаткових винагород [2, с. 123].

Викладене дає можливість дійти висновку про те, що судді можуть здійснювати, виконувати наукову та викладацьку діяльність без будь-яких обмежень (щодо часу та оплати). Водночас доцільно слідувати рекомендаціям щодо належного виконання своїх обов'язків суддею, співмірності оплати за викладацьку діяльність. Однак, необхідно не забувати, що здійснення правосуддя є основою діяльністю суддів, а дозволені для суміщення види діяльності не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

можуть та не повинні приносити шкоду здійсненню правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19.05.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
2. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
7. Рішення Конституційного Суду України від 06 жовтня 2010 року № v021p710-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-10#Text> (дата звернення 15.11.2021)

Балобанова Д. О.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
і кримінології Львівського державного
університету внутрішніх справ,
м. Львів*

ДИНАМІЗМ ЧИ СТАБІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА?

Абстрактне поняття динамізму, яке в тезаурусі вітчизняної науки кримінального права умовно стримується протилежним терміном «стабільність», доволі протирічне. І коли стабільний динамізм (в розумінні суто розвиток), більше відомий зараз як слоган «стійкий розвиток» (sustainable development, – англ.), не може в реаліях демонструвати впорядкований стабільний рух до запланованого результату, він нівелює своє значення і дискредитує ті галузі, в котрих існує як фікція.

Відомий російський вчений О. І. Бойко описував системний парадокс відсутності необхідної динаміки взаємин держави і суспільства через неможливість держави своєчасно і якісно впорядкувати кримінально-правові відносини. Він дуже нагадує стан паніки, яка, як відомо, настає внаслідок неможливості подолати ситуацію і позбавляє можливості приймати раціональні рішення. О.І. Бойко описує

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

цей стан так: «Зростання обсягів суспільно небезпечної поведінки і нездатність держави забезпечити ефективний захист своїх громадян від злочинів супроводжується низкою негативних обставин: активною і безсистемною правотворчістю або непридатною спробою вирішити всі соціальні проблеми директивним методом замість ставки на саморегуляцію» [1, с. 88]. Напевно, що саморегулятивні механізми, які історично відпрацьовуються в сталих соціальних системах, сьогодні не мають такого часу на еволюціонування.

В.О. Туляков та М.А. Тулякова, аналізуючи основні закономірності динаміки кримінального права, акцентували увагу на наявності так званої «класичної» точки зору, відповідно до якої «стрибкоподібні зміни у кримінальній політиці і кримінально-правовій ідеології є неприпустимими, особливо у кримінальному праві, яке через свій примусовий характер і каральну сутність зобов'язано бути найстабільнішою галуззю, яка не сприймає різких змін і стрибкоподібних вирішень питань, пов'язаних з криміналізацією і декриміналізацією діянь, а в цілому – зі стабільною політикою у царині кримінально-правової протидії злочинності» [2, с. 488]. Водночас, на противагу такому дайджесту класичного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

підходу автори протиставляють вагомий контраргумент: «Неможливість виключної раціональної трактовки стабільності соціальних відносин та процесів обумовлює розгляд образу права як динамічної структури, що послідовно відтворює старі та формує нові правила поведінки. При цьому становлення права “забезпечується трансляційною та селективною функціями культури (правової культури)” [3, с. 33], де перша обумовлює інтерпретацію норми, а друга – інновацію, формування нових кримінально-правових заборон, які відповідають існуючим реаліям сучасного буття» [2, с. 489]. Дана позиція цікаво поєднує ті протиріччя, з якими зтикається суспільство в разі різких змін у кримінальному праві. І це стосується не лише криміналізації та пеналізації, а й навпаки. Суспільство, навіть в нових умовах буття, вимагає поступовості в зміні звичних заборон, покарань за них і механізмів компенсацій. Констатуючи, що динаміка соціального розвитку відбувається значно швидше, ніж передбачалося, Є.Л. Стрельцов визнає, що зміни до галузевого законодавства мають певною мірою об’єктивний характер, але підкреслює, що потрібно ретельно аналізувати, що може дійсно розглядатися як основні соціальні “збудники” процесів криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізації [4, с. 78-79].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«Динамізм кримінального закону, – як вказує В.Я. Тацій, – свідчить про здатність його до оновлення, розвитку, своєчасного та адекватного реагування на нові загрози для суспільства» [5, с. 8]. І водночас, «...суспільство і держава зацікавлені у стабільності кримінального закону, незмінності його основних, принципових положень і приписів» [5, с. 7]. Напевно, що суспільство зацікавлено у своїй стабільності, але це об'єктивно неможливо, навіть в умовах стійкого розвитку. Отже, приймаємо соціальні зміни як даність, а також як даність приймаємо і присутність в таких соціальних відносинах злочинності, яка теж розвивається, і контролювати стан безпеки в суспільстві за таких умов може лише динамічне кримінальне право.

Таким чином, ми можемо спостерігати фактично сформоване бачення динамізму кримінально-правових норм у площині потреб: старі норми доцільно удосконалювати (раніше це могло відбуватися за рахунок їх тлумачення постановами Пленуму Верховного Суду), а нові – інтегрувати до Кримінального кодексу мірою виникнення нових видів кримінальних правопорушень. Утім, всі автори виступають проти «революційних змін» у кримінальному праві, хоча й підкреслюють, що новітня злочинність може виникати раптово, і кримінальне право має

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

реагувати на неї. Очевидно, що в обох випадках йдеться про стійкий розвиток системи кримінального права і, водночас, про стійкість системи відомих раніше складів кримінальних правопорушень.

Аналізуючи десятирічну практику існування Кримінального кодексу України (у 2011 р.) В.Я. Тацій зазначав: «...стрижневими проблемами на сьогодні залишається не тільки якість, а й стабільність кримінального закону, незмінність його основних принципів положень і приписів. Тільки на підставі відносної стабільності законодавства може будуватися й досить стійка, цілеспрямована і прогнозована політика держави у боротьбі зі злочинністю. У той же час, залишаючись стабільним у своїх принципових положеннях, кримінальне законодавство повинно ефективніше реагувати на ті зміни, які відбуваються в політичних, соціально-економічних умовах життя суспільства і держави, адекватно відповідати на будь-які нові суспільно небезпечні виклики з боку злочинного середовища. Тільки виважене і розумне сполучення стабільності й динамічності норм закону про кримінальну відповідальність здатне забезпечити високу ефективність його приписів» [6, с. 33].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«Такі, що спостерігаються в усьому світі, хвилюватимуть циклічні тенденції в динаміці злочинності і вкритимності, – писав ще у 2007 р. В.О. Туляков, – генетичний аналіз структури злочинів і ставлення до злочинної поведінки в різних культурах, свідчить про певні зміни у взаєминах між злочинністю і суспільством (в усякому разі в умовах розвитку незалежних нових держав), які диктуються як закономірностями і якостями самої злочинності, так і злочинними протиріччями розвитку суспільства та світа в цілому» [7, с. 154]. І напевно, на той час динаміка кримінального права набувала нових якостей, адже взаємини злочинності із суспільством фактично «підганяли» кримінальне право до суттєвих трансформацій. «Кримінальна заборона сьогодення знаходиться в постійному розвитку, стабільна заборона минулого також знаходиться у розвитку. У першому випадку мова йде про необхідність постійної корекції відносно нових заборон (комп'ютерні злочини, наприклад). У другому – про інтерпретаційні процеси у достатньо інерційному кримінальному законодавстві, які дозволяють, використовуючи аналогію права *sui generis* /.../, поширювати дію старих норм на нові види відносин» [8, с. 258].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

З огляду на ці позиції сформулюємо поняття динаміки кримінального права, враховуючи визначення динаміки права в цілому. Отже, якщо динаміка права – це часово-просторовий опис «життя» права, характеристика його станів і напрямків трансформацій у часі й просторі, то динаміка кримінального права – це життєпис кримінального права, характеристика його станів і напрямків трансформацій у часі і просторі [9, с. 67-69]. Саме так ми сприйматимемо динаміку кримінального права, наповнюючи це коротке визначення особливими важливими характеристиками і додатковими смислами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко А.И. Народ – власть – уголовно-правовая наука. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11-12 жовтня 2012 р. Харків, 2012. С. 87-94.
2. Туляков В.О., Тулякова М.А. Динаміка кримінального права: основні закономірності. Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 25. С. 488-491.
3. Честнов И.Л. Синергетика права как один из возможных ответов на вызов постмодерна. Синерге-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тика и право. Труды теоретического семинара юридического факультета СПбВЭСЭП. СПб, 2001. Вып. 5. С. 33.

4. Стрельцов Є.Л. Доктринальне визначення необхідних «збудників» процесів криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізації. Десять років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 13-14 жовтня 2011 р. Харків, 2011. С. 78-82.

5. Тацій В.Я. Стабільність і динамізм кримінального законодавства України як запорука його якості та ефективності. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11-12 жовтня 2012 р. Харків, 2012. С. 6-13.

6. Тацій В.Я. Десять років чинності Кримінального кодексу України: здобутки та шляхи вдосконалення. Десять років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 13-14 жовтня 2011 р. Харків, 2011. С. 29-34.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

7. Туляков В.А. Предмет уголовно-правового регулювання: к постановке проблемы. Наукові праці Одеської національної юридичної академії. 2007. Т. VI. С. 150-159.
8. Туляков В.О. Моральна адекватність кримінально-правової заборони. Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 44. С. 257-261.
9. Балобанова Д.О. Поняття та структурні елементи правової динаміки (на прикладі кримінального права). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Зб. наук. праць. Вип. 6-2 том 2. Одеса, 2013. С. 67-69.

Гловюк І.В.

*доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Інституту права
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
м. Львів*

НОВЕЛИ КПК УКРАЇНИ У АСПЕКТІ ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ БЕБ УКРАЇНИ

Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кодексів України щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України та пов'язаного з цим удосконалення роботи деяких державних правоохоронних органів» від 17.11.2021, який набрав чинності 25.11.2021 року, внесено ряд змін та доповнень до КПК України для забезпечення функціонування БЕБ. Аналіз цих положень дозволяє поділити їх на такі групи:

1. Зміни та доповнення, пов'язані з впровадженням нового органу досудового розслідування у систему досудового розслідування. Зокрема, внесено зміни до визначення дізнавача, керівника органу дізнання, слідчого, керівника органу досудового розслідування; переліку органів досудового розслідування та оперативних підрозділів; у статтях формулювання "органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства" замінено на "органом Бюро економічної безпеки України"; до суб'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у тому числі зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, моніторингу банківських рахунків, суб'єктів вилучення речей і документів в ході дізнання.

Повноваження доручати у разі неефективного досудового розслідування іншому органу досудового розслідування здійснення досудового розслідування

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України, а також доручати Бюро економічної безпеки України розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності інших органів досудового розслідування, мають: Генеральний прокурор, особа, яка виконує його обов'язки, його перший заступник та заступники. На відміну від НАБУ, заборони доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності БЕБ, немає.

До підслідності БЕБ віднесено досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених:

- 1) статтями 199, 200, 203-2, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 Кримінального кодексу України;
- 2) статтями 191 (якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування), 206-2, 210, 211 Кримінального кодексу України, у разі якщо досудове розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3) статтями 191 (крім випадку, передбаченого пунктом 2 частини третьої цієї статті) та 364 Кримінального кодексу України, за умови, що розмір предмета такого кримінального правопорушення або завданої ним шкоди становить від п'ятисот до двох тисяч розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, та його вчинено службовою особою державного органу, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків, та досудове розслідування такого кримінального правопорушення не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України.

Якщо під час розслідування цих кримінальних правопорушень будуть встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтями 192, 216, 358, 366, 369 Кримінального кодексу України, вчинені особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані з кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування, такі правопорушення можуть

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

розслідуватися детективами органів Бюро економічної безпеки України, у разі якщо досудове розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України.

Ці положення свідчить про наявність елементів родової та персональної підслідності, а також підслідності за зв'язком кримінальних проваджень.

Слід відмітити, що БЕБ, як і НАБУ, має повноваження у невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину застосовувати попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах (за рішенням Директора Бюро економічної безпеки України (або його заступника), погодженим прокурором)(ч. 9 ст. 170 КПК України). Відмічу, що у доктрині ставилося питання, чому механізм попереднього характеру арешту майна, який натепер може застосовуватися лише з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

злочину у випадках, передбачених ч. 9 ст. 170 КПК, не може бути поширений, по-перше, на інші кримінальні провадження, по-друге, на випадки необхідності забезпечення цивільного позову? [1, с. 158]. Це питання не вирішено, проте, розширено коло суб'єктів застосування попереднього арешту майна.

2. Зміни, які торкаються інших питань кримінального провадження. Зокрема, Національне антикорупційне бюро враховано у визначенні дізнавача та керівника органу дізнання; розширено поняття керівника органу досудового розслідування, уточнено поняття керівника органу досудового розслідування, зокрема, додано заступника директора територіального управління Державного бюро розслідувань, керівника Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів органу Бюро економічної безпеки України та заступників, при цьому термін «начальник» для ДБР та НАБУ – виключено. Загалом визначення переформульовано з рахуванням заступників.

Уточнено підслідність, зокрема, персональну щодо Директора БЕБ та заступника для НАБУ та ДБР, та НАБУ за п. 2 ч. 5 ст. 216 КПК України: розмір предмета кримінального правопорушення, передбаченого статтями 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 368, 369, 369-2

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Кримінального кодексу України, у п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, а також предмет кримінального правопорушення або розмір завданої шкоди у кримінальних правопорушеннях, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 364, 410 Кримінального кодексу України, у дві тисячі і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення (якщо кримінальне правопорушення вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків). Тим самим розмежовано підслідність із БЕБ, який теж розслідує кримінальні правопорушення за ст.ст. 191, 206-2, 210, 211, 364 КК України.

Крім того, змінено правила стосовно визначення підслідності у разі внесення відомостей до ЄРДР прокурором: якщо раніше його для того, щоб передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування, надавався строк

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«невідкладно, але не пізніше наступного дня», то на тепер це п'ять робочих днів з дня внесення таких відомостей.

Крім того, передбачено алгоритм вирішення питання підслідності у разі, якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції. Раніше чинні положення піддавалися слушній критиці, зокрема, М.А. Погорецьким та В.О. Гринюком у аспекті того, що «КПК України не визначає процесуального порядку та строків розгляду питань, які пов'язані зі зміною підслідності прокурором і передачі таких кримінальних проваджень для проведення досудового розслідування іншим органом досудового розслідування. Сьогодні зазначене питання вирішується самостійно процесуальним керівником на підставі свого внутрішнього переконання, що призводить до формування неоднозначної практики у цьому питанні та до негативних наслідків з визнання доказів, отриманих неуповноваженим суб'єктом, недопустимими, а процесуальних рішень, прийнятих на їх основі, необґрунтованими чи/та незаконними» [2, с. 67]. На тепер слідчий зобов'язаний протягом п'яти днів з

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

дня встановлення таких обставин письмово повідомити про них прокурора та проводити розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність, а прокурор розглядає письмове повідомлення слідчого протягом десяти днів з дня його отримання та в разі підтвердження наведених у ньому обставин зобов'язаний прийняти постанову про визначення підслідності, а у разі самостійного встановлення обставин, що свідчать про необхідність визначення іншої підслідності, прокурор протягом десяти днів з дня встановлення таких обставин зобов'язаний прийняти постанову про визначення підслідності. Як видається, у розрізі допустимості зібраних доказів ці правила слід тлумачити таким чином: зважаючи на норму, що слідчий «зобов'язаний протягом п'яти днів з дня встановлення таких обставин письмово повідомити про них прокурора та проводити розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність», у разі дотримання цих вимог і недопущення штучного «невстановлення» відповідних обставин, зібрані докази до винесення прокурором у десятиденний строк постанови у аспекті належного суб'єкта збирання не можуть бути визнані недопустимими. Проте, у разі виникнення сумнівів, доведення можливості встановити обста-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до компетенції слідчого, покладатиметься на сторону обвинувачення.

Отже, законодавець змінами та доповненнями до КПК України загалом забезпечив функціонування БЕБ України, визначивши підслідність, яка має певні ознаки виключної підслідності, пріоритетної порівняно із підслідністю інших органів досудового розслідування (за виключенням НАБУ). Поряд із цим, законодавець зробив спробу визначити належну правову процедуру визначення прокурором підслідності у частині строків для забезпечення, як видається, допустимості збираємих доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гловюк І.В. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження: аналіз новел. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2016. № 8. С. 155-160
2. Погорецький М.А., Гринюк В.О. Визначення прокурором підслідності кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С 60-68.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Кельман Р.М.

*аспірант кафедри загальної теорії права та конституціоналізму,
Інституту права, психології та
інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехні-
ка»,
м. Львів*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА НЕЗАЛЕЖНЕ ПРА- ВОСУДДЯ

Перед кожною новоутвореною державою постає питання, в якому напрямі розвиватися. В усіх країнах можна знайти приклади, які доводять, що незміна національності правителів завдає шкоди, а зміна врядування [1, с. 258]. Зарубіжний досвід урядування базується на цінностях, як цілком справедливо зазначає проф. М.І. Козюбра, формувались протягом тисячолітньої історії (порядність та неупередженість, рівність та соціальна справедливість, праця, авторитет та братерство). Ці цінності є загальноприйнятими і для українського суспільства, проте існують національні ознаки українського соціуму, як невід'ємні складові нашого менталітету (недотримання принципу верховенства права, вседозволеність високо посадовців та олігархів, популістичні гасла, корупція, неякісне

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

надання управлінських послуг). Саме вони заважають пришвидшити процес демократичних перетворень в Україні. Спостерігаючи за демократичним розвитком зарубіжних держав, українське суспільство не залишилося осторонь широкомасштабної підтримки верховенства права, ролі суду у процесі правотворення, які стали одними з найактуальніших предметів наукового дискурсу [2, с. 103-134].

Одне із головних місць відведене принципу верховенства права також у Конституції України (стаття 8).

Витоки ідеї верховенства права сягають ще часів античності – грецьких філософів Платона і Аристотеля, римського філософа, оратора, письменника, державного діяча Цицерона, будівничого імператора та реформатора права Юстиніана та інших. Їхнє подальше становлення тісно пов'язане з Великою хартією вольностей 1215 року, епохою Реформацій XVI століття і Просвітництва XVIII століття. Вагомий внесок у розвиток цих ідей зробили такі визначні мислителі минулого, як Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо та багато інших.

Наріжні проблеми верховенства права та незалежного правосуддя є найактуальнішим предметом багатостороннього суспільного дискурсу: від їх

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вирішення залежить і майбутнє країни, та її роль у процесі сучасного розвитку багатополярного світу в умовах його глобалізації. До них тепер прикута постійна увага вже не лише представників влади, професійних політологів та правознавців, а й громадських діячів, представників засобів масової інформації, діячів культури, бізнес-спільноти, правозахисних та інших інститутів громадянського суспільства. Це дає підстави, опираючись на важливість методологічних і власне професійних питань верховенства права, для обговорення практично найбільш значущих проблем його реалізації в правовій системі сучасної держави [2, с. 358-376].

Принцип верховенства права у демократичному суспільстві – аксіома сучасного конституціоналізму. Забуття цього принципу, нехтування ним у будь-якій сфері ведуть до нехтування правом і, як наслідок, – до соціального хаосу (що спостерігаємо сьогодні у нашій країні). Діалектика об'єктивної необхідності верховенства права у правовій державі полягає саме в тому, що, відмовляючись дотримуватися свого обов'язку щодо забезпечення верховенства права, держава не зміцнює свою владу, а рухається в напрямку втрати своєї державності. Конституція підпорядковує державу пануванню права і ви-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

водить її на шлях конституційної держави, є запорукою проти волюнтаризму як держави, так і будь-яких публічних чи громадських інституцій. Водночас панування права покликане забезпечити стабільність і динамізм в умовах глобального світу перед новими викликами, з якими стикається людство (Коронавірусна хвороба (COVID – 19)).

Методологічний аспект реалізації принципу верховенства права в сучасних умовах пов'язаний з історичністю сьогодення та неможливістю клішованих підходів до втілення, у тому числі найважливіших ідей конституціоналізму. При цьому не можуть не братися до уваги дві непереборні перешкоди до абсолютного універсалізму. Перше – це несинхронність історичного руху. Кожна країна перебуває на відповідному етапі історії. У чомусь вона може рухатися швидше, у чомусь повільніше, але якщо вона рухається, то питання про належне і правильне має вирішуватися, відповідно до цього руху, тобто історично. Друга перевага - це фундаментальна культурна специфічність [3, с. 86-87].

Наявність цих перешкод для формування уявлення про можливість якогось позачасового та поза просторового шляху розвитку видається очевидним. З цього приводу не повинні мати місця ані хибний оптимізм, ані бездумна ейфорія, можливо, саме така

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ейфорія взагалі лежить в основі світової кризи. Відмова від історичного підходу до сьогодення та майбутнього може породжувати й стратегічні помилки у підходах до правової держави. Історія вже не раз демонструвала, що нездатність правлячих еліт усвідомити історичну реальність і діяти оптимально в такій реальності призводить до історичних трагедій, що в ХХ ст. підтверджено досвідом як Росії, та інших країн. У той же час надто високу ціну заплатили народи за зневажання принципами права.

Тому, природно, принципи нерівномірності історичного руху та культурного різноманіття не повинні використовуватися для «підкопу» під права людини, під право як таке, під принципи сучасних систем конституціоналізму. Навпаки, можна використовувати ці принципи для зміцнення демократії, утвердження прав людини, розвитку інституту права та конституційної системи. Давайте не відкидатимемо ці принципи з тієї причини, що їх хтось колись зневажав. Давайте звільнимо ці принципи від зневажання і використовуємо їх на благо, тим більше, що відмова від цих принципів, як показала, наприклад, зараз світова економічна криза, веде і до відмови від принципу верховенства

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

права, якому еквівалентна, зокрема, вимога формальної рівності в двох його іпостасях - рівності перед законом та принципу рівноправності.

Ми переконані, що кожен гуманіст і патріот, ким би він не був за національністю та громадянством, повинен відстоювати свободу і право, що будь-яка форма боротьби проти свободи, проти права руйнівна та аморальна. Боротьба за свободу, однак, передбачає визнання історичності світу.

Принцип верховенства права – це не просто якась абстрактна теоретична ідея, якої, як майже завжди в галузі чистої теорії, можна дотримуватися або не дотримуватися. Мова не про свободу переконань, думок, наукових позицій. Реалії світопорядку показують, що нехтування принципом верховенства права, за спроби, так би мовити, користуватися ним, визнавати чи не визнавати, тільки виходячи з меркантильних інтересів владних чи фінансових еліт, доводиться дуже дорого платити. Необхідність неухильно забезпечувати верховенство права, не дивлячись на постійно виникаючі та пояснювальні боротьбою з тероризмом, економічною кризою, проблемами глобалізації тощо, спокуси обмежити дію цього принципу, є одним із найнагальніших завдань

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

у практиці сучасного конституціоналізму, в реалізації його основних постулат, включаючи правову державу [4].

Інтерпретація права повинна забезпечувати стабільність та динамізм суспільства. Адже суперечка про зміст норм права це суперечка про конкретну реальність. Право не може бути відірвано від історичного та культурного стану суспільства, щоб не виявитися барвистою бутафорією, проте його історична та культурна обумовленість не повинна бути виправданням для перетворення права на неправу, у тому числі шляхом такого тлумачення та правозастосування, які повністю спотворюють зміст права, деформують саму правову норму. Тим більше неприпустимо, щоб така деформація використовувалася як інструмент для досягнення не правових цілей, хоч би ким вони були встановлені і які б добрі наміри не передбачали [5, с. 43-46].

Виходячи з вимог до правового змісту регулювання, тлумачення норми права та її застосування також мають бути правовими. Якщо ці процеси здійснюються не правовим шляхом, тобто з порушенням принципів права або його системності, з нехтуванням до самого змісту закону, без урахування і, навпаки, з ігноруванням логіки його галузевого тлумачення, як воно виникло і розвивалося у

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

правовій системі, то це веде до зумисної деформації самої норми права, її конституційного змісту, до спотворення важливих правових підходів при тлумаченні єдиних за своєю сутністю правових інститутів, що фактично означає довільну відмову від верховенства права як такого [6, с. 4-8].

Небезпека такого явища полягає не тільки в тому, що право тут перестає діяти, перетворюючись на не-право, а й у тому, що створюється видимість дотримання права, хоча за право видається деформована норма права, яка за своєю сутністю не є правовою. Тому при тлумаченні та застосуванні права важлива системність, щоб тлумачення та правозастосування не здійснювалися за принципом «консервної банки», коли принципи права, які містяться в конституційних нормах, та застосовані відповідно до них принципи та норми права інших галузей законодавства, умисно ігноруються. Тому принциповим завданням є приведення практики вищих судів до єдності. З цього погляду Верховний Суд і суди загальної юрисдикції не можуть тлумачити норми права в супереч з їх конституційним змістом, виявляючи який, Конституційний Суд надає йому загальнообов'язкового значення.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Деформація норми, що здійснюється в результаті не правового тлумачення та застосування, призводить до втрати реальних прав й до неможливості для суб'єктів прав здійснити та захистити їх; вона руйнівна для права в цілому. Громадянин – не тільки носій прав, а й активний захисник права, оскільки він ставить питання забезпечення права перед судом. Це, крім усього, його соціальна функція. Якщо він позбавляється такої можливості і не правовим чином усувається з реальних правовідносин як один із захисників права, що діє не тільки у власних, але в кінцевому рахунку й у загальних інтересах, це стає вбивчим для всієї системи права.

Для зменшення можливостей такого переродження та деформації норм права, звичайно ж, важлива якість законодавчої роботи, юридичної техніки, щоб не приймалися закони, у які потенційно закладені майбутні правові колізії. Ухвалення не правових законів - абсолютно руйнівний чинник. До цього нерідко наводять такі явища, як недостатнє професійне опрацювання концепцій і текстів актів, їх прийняття під тиском «груп інтересів», що суперечить базовим інтересам суспільства та держави, принципам права, букві й духу Конституції [7]. Критерієм ж правового змісту норм права має, навпаки,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

служити захищеність прав і свобод людини, збалансованість у законотворчості як реальному процесі таких основних соціально необхідних категорій, як свобода, закон та влада при тому, що панування права виступає як спільна мета.

Принцип верховенства права є основоположним і системоутворюючим у системі принципів права. Відмова у будь-якій сфері державно-владної діяльності від підпорядкування праву є по суті забуття владою інтересів суспільства, її прагнення стати над суспільством, розглядати громадянина як об'єкт своєї діяльності, а не як рівноправного суб'єкта у взаєминах з державою. Це не узгоджується з верховенством права, тягне за собою небезпеку свавілля, виключає реальність правових перетворень, включаючи судову реформу і потенційно несе в собі загрозу руйнування самої держави. Одне з основних протиріч сучасного суспільного розвитку полягає саме в тому, що проголосивши правову державу де-юре, але відмовляючись підпорядковуватися праву де-факто, держава розвиватиметься за вектором, що веде до її руйнації. Такий розвиток суперечить цілям чинної української Конституції, яка, незважаючи на недоліки і далеко не адекватну реалізацію, ідеальна у розумінні нормативності: вона зазначає, що влада має бути розподілена на основі права,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

права і свободи людини – є основою, а не результатом права країни, передбачає народовладдя на основі конкурентної демократії. Без цих трьох складових конституційні правові принципи не здійсненні.

Будь-який правовий принцип не живе сам по собі. Він здійснюється та захищається за допомогою багатьох громадських та державних інститутів, а перш за все за допомогою судової влади.

Правозастосовна практика щодня породжує безліч складних проблем, котрі пов'язані із тлумаченням та застосуванням права.

Вкрай важливо, щоб судова система діяла в режимі, коли її помилки виправляються самими судами, і тим самим судова система поводить як саморегульована. Оскільки судова влада є самостійною владою, в саму ідею її автономності по відношенню до інших гілок влади, інших державних й громадських інститутів від самого початку закладено цей принцип. Проте він також від самого початку передбачає неприпустимість таких відхилень та помилок у судовій практиці, які б відтворювали тлумачення, що не відповідає конституційному змісту норми тлумаченню, що порушує принципи права. Це забезпечують інститути конституційного судового контролю.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Завершуючи наш екскурс у зазначену проблематику свідомі того, що подальша робота буде спрямована на дослідження цих процесів, а також те, що довіра до судової гілки влади можлива за двох умов:

1. Судова гілка є незалежною, вона отримує належні засоби для виконання покладених на неї завдань.

2. Судочинство здійснюється від імені народу, тому судові органи зобов'язані звітувати перед народом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лок Дж. Два трактати про врядування / Джон Лок; пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. – К.: Основи, 2001. 264с.
2. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. 392с.
3. Кельман, М. С. Осмислення методологічної бази та основних методів оцінки нормативно-правових актів на корупціогенність [Текст]: тези доп. наук. - пр. конф. / М. С. Кельман, А. С. Токарська; ред. І. Д. Шутак // Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування. – Х.: Право, 2016. – С. 84–87. 5
4. Пономаренко Л.П. Трансформація соціальних стереотипів в переходному суспільстві / Л.П.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Пономаренко.–Режим доступу: www.demos-gasu.kiev.ua.

5. Бурдяк В.І. Розвиток політичної культури Болгарії в контексті сучасних демократичних змін суспільства /В.І.Бурдяк//Політ.культура: теорія, пробл., перспективи: К. :ПАРАПАН,2004.–224с.

6. Шутак, І. Д. Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування [Текст]: тези доп. наук. - пр. конф. / І. Д. Шутак; ред. І. Д. Шутак // Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування. – Х.: Право, 2016. – С. 4–8.

7. Шутак, І. Д. Юридична техніка: теорія правових застережень [Текст]: навч. пос. / І. Д. Шутак. – Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. – 260 с.

Кириченко О.А.,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права
факультету економіки і права
Міжнародного класичного університету
імені Пилипа Орлика,
м. Миколаїв*

ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ГЕНДЕРНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В одній із монографій О.С. Тунтули за редакцією автора [3, с. 46-48] було презентовано **інноваційне розуміння сутності гендерних кримінальних та інших правопорушень**, що було підтримано й деякими іншими авторами [1; 4, с. 136-151; 5, с. 65-69 та ін.].

У першу чергу, варто звернути увагу на **гендерні мініправопорушення** (некримінальні правопорушення), що об'єднуються загальним поняттям «сексизму», під яким, згідно Рекомендації СМ/Rec (2019)1 Комітету міністрів Ради Європи від 27 березня 2019 р. «Запобігання та боротьба з сексизмом», розуміються :

1. Будь-який акт, жести, візуальна репрезентація, сказані чи написані слова, практика чи поведінка, які базуються на ідеї, що особа чи група осіб є малозначимими через їхню стать.

2. Діяння і визначення, що виникають у публічній чи приватній сфері, онлайн чи офлайн, з метою чи які мають наслідком : 2.1. Порухення гідності або прав людини чи групи людей. 2.2. Спричинення фізичної, сексуальної, психологічної, соціально-економічної шкоди або страждання людині чи

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

групі людей. 2.3. Створення ворожого, принизливого середовища. 2.4. Створення бар'єрів у реалізації прав для людини чи групи людей. 2.5. Підтримка і закріплення гендерних стереотипів¹ [2, с. 10].

У цьому відношенні окрема увага в гендерній парадигмі приділяється іншим порушенням гендерної парадигми, що притаманні такого роду проявам у засобах масової інформації (далі - ЗМІ), що, згідно Рекомендацій Ради Європи СМ/РЕС(2019)1, іменуються проявами сексизму у ЗМІ – електронних, друкованих, візуальних і аудіо, і можуть проявлятися у наступному :

а) сексуальні, сексуалізовані та расистські зображення й представлення жінок, чоловіків, дівчат і хлопців, зокрема, на телебаченні, у рекламі, фільмах, відеоіграх і порнографічних матеріалах;

б) зневажливе чи принизливе висвітлення зовнішності, вбрання і поведінки жінок, а не збалансоване та зважене обговорення їхніх поглядів і думок; в) висвітлення і зображення жінок та чоловіків у стереотипних ролях у родині чи громаді; г) відтво-

¹ «Гендерні стереотипи – це упереджені соціальні та культурні шаблони чи ідеї, згідно з якими чоловіків та жінок наділяють характеристиками й функціями, що визначаються й обмежуються їхньою статтю [2, с. 10].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

рення та збереження ґендерних стереотипів стосовно жертв ґендерно-зумовленого насильства [2, с. 20];

д) незбалансоване представництво та недостатньо широке залучення жінок у різних професійних та інформативних ролях (експертки, коментаторки), особливо жінок із груп меншин [2, с. 21].

Звернуто увагу й прояви «сексизму на робочому місці», що включають, серед іншого, принизливі коментарі, об'єктивізацію, сексистський гумор і жарти, надто фамільярні зауваження, примус людей мовчати чи ігнорування їх, безпідставні коментарі про вбрання чи зовнішність, сексистську мову тіла, відсутність поваги та чоловічі практики, що залякують або виключають жінок, сприяючи чоловікам [2, с. 22].

Викладені та інші положення вказаних Рекомендацій Ради Європи СМ/РЕС(2019)1 як фактично міжнародного правового акту призвели до того, що були змішані в кучу всі правопорушення, що побудовані на сексуальній (статевій) ознаці, у силу чого О.С. Тунтула достатньо обґрунтовано запропонувала ввести у понятійний апарат юриспруденції цілу низку наступних інноваційних визначень і категорій у цій сфері :

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Викривач гендерправопорушень - потерпілий або будь-яка інша фізична чи юридична особа, яка будь-яким способом подало Повідомлення про гендерправопорушення та/або приймає участь в його подоланні.

2. Гендервіктимна поведінка - будь-яка поведінка потерпілого, що провокує, полегшує або будь-яким іншим чином сприяє вчиненню того чи іншого кримінального чи іншого гендерправопорушення.

3. Гендерзловживання - будь-яке діяння, що йде від потенційних потерпілих від кримінальних та інших ерпесексуальних правопорушень і проявляється в публічній демонстрації клозмінімізації, почуттів любові, приналежності або проявів парафілії і будь-яке інше діяння, що виходить за усталені моральні норми гендерної поведінки.

4. Гендерна парадигма - система цінностей, принципів і положень, що створюють принципово нову якість розуміння, забезпечення і реалізації гендерної рівності та оперативного попередження, виявлення, припинення та іншого подолання гендерправопорушень.

5. Гендерправопорушення - ерпесексуальні, нан-ерпесексуальні і полісексуальні кримінальні та інші правопорушення, гендерпредікатні і гендервіктимні діяння і гендерзловживання.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

6. Гендерпредікатні діяння - будь-яке діяння, вчинене потенційним порушником Гендерної парадигми або в його інтересах іншою особою, яка полегшує вчинення або створює будь-які інші умови для здійснення в майбутньому сексуального правопорушення.

7. Клозмінімізація - така мінімізація одягу, яка суперечить загально визнаним нормам моралі і за будь-яких обставинах може викликати природний ерпесексуальних чи прирівняний до нього потяг, в якості чого не розцінюється відповідний, але не явно перебільшений рівень клозмінімізації в процесі тренувань або виступів в процесі спортивних змагань (з плавання, гімнастики та ін.), циркових, естрадних та інших художньо-самодіяльних виступів, на пляжах і т. д. [3, с. 8].

8. Нан-ерпесексуальні правопорушення - будь-які кримінальні та інші правопорушення, що виникають на основі статевих відмінностей, що не пов'язані із репродуктивним потягом або парасексуальними потягом, що моделює репродуктивний потяг [3, с. 9].

9. Полісексуальні правопорушення - представляють ідеальну або реальну сукупність ерпесексуального та нан-ерпесексуального правопорушення

або одного з них чи обох з іншими кримінальними та іншими правопорушеннями [3, с. 9].

10. Сексуальні правопорушення - кримінальні та інші правопорушення, що засновані на будь-яких статевих ознаках і в залежності від базисного стимулу, що визначає їх сутність, поділяються на ерпесексуальні, нан-ерпесексуальні і полісексуальні правопорушення [3, с. 10].

11. Ерпесексуальні правопорушення² - будь-які кримінальні та інші правопорушення, що обумовлені репродуктивним потягом, тобто виникають на основі репродуктивної функції організму, та/або викликані таким потягом, що безпосередньо не спрямоване на реалізацію такої функції, але в тій чи іншій мірі пов'язаний з нею, і що природно виникає між особами протилежної статі, і до якого прирівнюється аналогічний сексуальний потяг, що не може реалізувати репродуктивну функцію організму, але принципово її моделює :

² Походження прикметника «ерпесексуальні» О.С. Тунтула пояснює від букв «р» (ер) - і «п» (пе), які покликані в цілях забезпечення лаконічності кінцевого поняття уявити скорочену назву прикметника «репродуктивний», тоді як інноваційним прикметником «нан-ерпесексуальні» пропонує скорочено позначати прикметник «нерепродуктивний» [4, с. 11].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

- парасексуальний потяг, що виникає між лесбіянками, геями, бісексуалами, пансексуалами, трансгендерами та/чи особами, які страждають позарепродуктивними парафіліями (вуайеризмом, ексгібіціонізмом, зоофілією, нарцисизмом, некрофілією, сексуалфетішізмом та ін. між особами однієї та/або різної статі:

- аналогічний потяг між особами однієї або різної статі, коли хоча б один з яких не страждає позарепродуктивною парафілією, але в силу тих чи інших зовнішніх факторів втратив репродуктивну функцію [3, с. 13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Гендерна парадигма ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика». Затв. наказом ректора МКУ імені Пилипа Орлика від 2 березня 2018 р., № 11, зі змінами згідно наказу ректора МКУ імені Пилипа Орлика від 26 лютого 2020 р. № 6. ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» : офіційний сайт. URL : <https://mku.edu.ua/polozhennya/>
2. Запобігання та боротьба з сексизмом. Рекомендації CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів Ради Європи від 27 березня 2019 р. URL : <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism-ukr/1680968561>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Тунтула А. С. Гендерная парадигма : системное правовое исследование : монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 160 с. (приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»), укр., русс. URL : <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-a/2435-tuntula-a-s-gendernaya-paradigma-sistemnoe-pravovoe-issledovanie-monografiya>
4. Тунтула А. С., Виноградов А. К. Гендерная парадигма образовательного комплекса. The Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права. Междунар. науч.-метрич. базы : Index Copernicus International, HeinOnline. 2020. № 77. С. 136-151: URL : http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/tuntula_vinogradov_77.pdf
5. Цара А., Бідей О. Інноваційне розуміння виявлення, припинення, розкриття та іншого подолання інших порушень гендерної парадигми в контексті перспектив становлення правової держави. Орликіана – 2021 : проблеми та перспективи сучасної освіти : матеріали наук.-практич. симпозіуму, 13 жовтня 2021 р. Миколаїв : ПЗВО «МКУ імені Пилипа Орлика», 2021. С. 65-69.

Козич І.В.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри політики в сфері боротьби
зі злочинністю та кримінального права на-
вчально-наукового
юридичного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ*

РІЗНОМАНІТНІСТЬ МЕТОДІВ: ШЛЯХ ДО СТАНОВЛЕННЯ «ДОКАЗОВОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Поступовий поворот держави до особи актуалізує питання про межі втручання держави в права і обов'язки людини і про надання можливості розпорядитися наданими правами шляхом їх закріплення і надання нормативно закріплених можливостей їх реалізації, гарантій і механізму забезпечення, підвищення рівня юридичної захищеності всіх осіб, що беруть участь в кримінально-правових відносинах, тобто про співвідношення публічних і приватних інтересів. Співвідношення суспільних і особистих інтересів, відносини держави і особи виражаються в таких пра-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вових категоріях, як публічність і диспозитивність. При формулюванні цілей і завдань кримінально-правової політики, в умовах переходу до політики правової держави, необхідно гарантувати захист особи, її прав і свобод. Крім того, необхідність перегляду ставлення до забезпечення прав і законних інтересів особи в сучасних умовах спонукає до переосмислення вимоги про невідворотність кримінальної відповідальності.

Суб'єкти при таких відносинах виступають не тільки носіями певного правового статусу. В залежності від використаного державою методу правового регулювання, суб'єкт кримінально-правових відносин може бути зобов'язаною особою (наприклад, обов'язок понести покарання за вчинений злочин), але може й володіти певними правомочностями, які визначатимуть його подальшу поведінку (наприклад, реалізація права на необхідну оборону, позитивна посткримінальна поведінка тощо). І в таких випадках зрозумілим стає те, що метод правового регулювання кримінально-правових відносин набирає особливої ваги для забезпечення ефективності реалізації функцій кримінально-правової політики, цілі якої у жодному випадку не повинні бути звужені виключно до

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

мети боротьби із злочинністю. Вона повинна також бути і, перш за все, системою гарантій прав та інтересів особи, а потім і суспільства, і держави в цілому. Для політики в сфері боротьби зі злочинністю не байдуже, якими засобами досягаються і досягатимуться її цілі та вирішуватимуться поставлені завдання в процесі реалізації відповідних функцій. Це обумовлює необхідність визначення соціальної цінності засобів досягнення цілей, а також цінності суспільних і особистих інтересів, до яких ті або інші процесуальні засоби мають пряме відношення. Враховуючи соціальну цінність конкретних інтересів особи, держава бере їх під кримінально-правову охорону, перетворюючи на законні інтереси особи.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі розвитку кримінально-правової політики формується новий прототип демократичної кримінально-правової політики – правозахисна кримінально-правова політика, у якій як формально так і на рівні правозастосування, будуть дотримуватися принципи пріоритету прав і свобод людини. У такій політиці вагоме місце повинен займати диспозитивний метод правового регулювання, оскільки саме він покликаний забез-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

печити реалізацію приватного інтересу у кримінально-правових відносинах, і тим самим вирівняти існуючий дисбаланс між забезпеченням інтересів особи, що вчинила кримінальне правопорушення, та потерпілого від нього .

Можна ще наводити чимало прикладів стосовно багатоманітності методів кримінально-правової політики при реалізації її функцій. Наприклад, якщо звернутися до інформаційно-комунікаційної функції, питаннями розробки якої продуктивно займається Н. А. Савінова, то, напевно, й неможливо перерахувати весь спектр інформаційних чи комунікаційних методів, що можуть бути застосовані у ході її реалізації. На прикладі вищенаведених найбільш поширених методів хотілося зафіксувати дуже важливий факт: не применшуючи ваги криміналізації (декриміналізації) та пеналізації (депеналізації) як основних (базових) методів, слід аргументовано визнати, що вони аргументовано не являються єдиними методами кримінально-правової політики. При реалізації кожної з функцій відповідний суб'єкт в залежності від об'єкта впливу та поставленого завдання може використовувати широкий спектр методів та способів регулювання, в т. ч. напрацьованих іншими науками чи галузями права.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Такий багатоаспектний підхід до правильного вибору і застосування для вирішення поставленого завдання релевантного методу при реалізації конкретної функції кримінально-правової політики неминуче призводить до виникнення новітнього тренду кримінально-правової політики – доказової кримінально-правової політики. З цього приводу деякі науковці цілком слушно проводять аналогію з доказовою медициною: Для того, щоб лікування було «доказовим», слід дотриматися кількох умов та відповісти на конкретне запитання: звідки лікар знає, що саме ця комбінація ліків надасть необхідну допомогу людині, що звернулась із хворобою? У разі, якщо переносити це на політику, хворобою можна вважати проблему в певній сфері, а ліками – ту політику, що точно приведе до її розв'язання». Тим більше, що у випадку кримінально-правової політики, на відміну від медицини, можна опустити деякі етапи, наприклад, на основі досвіду інших країн зробити висновок, чи може уряд ефективно вирішити цю проблему кримінально-правовими засобами.

Варто в цьому контексті висловити певні сподівання, що при впровадженні такої доказової кримінально-правової політики будуть враховуватися по крайній мірі 2 аспекти: 1) впровадження засобів

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кримінально-правового впливу можливе тільки в тому випадку, якщо ефективність такого впровадження доказана (власною чи зарубіжною практикою, науково-обґрунтованими доктринальними дослідженнями і т. п.); 2) при реалізації всіх необхідних функцій кримінально-правової політики, спрямованих на вирішення конкретного завдання, будуть чітко обиратися і застосовуватися релевантні методи з дотриманням алгоритму доказовості (наприклад, як зазначається в літературі, мова йде про відповіді на такі питання, як: чому це – проблема? в яких країнах і контекстах вона визнається проблемою, а в яких на неї не звертають увагу? де і як над цією проблемою працювали? які є успішні приклади розв'язання цієї проблеми? які заходи виявилися ефективними, а які – ні і чому? тощо)³.

Лаворик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,*

³Тут також варто пам'ятати про комбінаційність функцій і методів. Наприклад, при реалізації однієї функції можливе застосування декількох методів. Чи, навпаки, декілька функцій можуть бути вирішені внаслідок реалізації одного методу.

м. Івано-Франківськ

ВІКТИМОЛОГІЯ ЖЕРТВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ. ВІКТИМБЛЕЙМІНГ

Слід розпочати з того, що злочини у сфері домашнього насилля вважається «чоловічим злочином», а жертвами зазвичай стають саме жінки. Звичайно статистичні дані вводять і чоловіків, як жертв даного виду злочину, але це швидше виключення із правил, ніж закономірність.

Так, кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки [5].

Протягом 2021 року зафіксовано понад 130 тис звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % - від жінок, 10 % - від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [4].

Варто почати з того, що домашнє насильство – це систематичні та поступово наростаючі періоди фізичної, словесної, сексуальної, емоційної та економічної образи з метою залякування, контролю та навіювання почуття страху.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Вченими визначається феноменом, що проявляється у віктимній поведінці як залежність, провокаційність, психічний стан, підпорядкованість, адикція відносин, хвороблива прихильність, комплекс особливих рис характеру, надмірна заклопотаність, спосіб адаптації до гострого внутрішньоособистісного конфлікту.

Вищенаведені визначення дозволили розглянути термін «віктимність» не тільки як поведінку, що відхиляється, прояв хворобливої залежності, але і як порушення сімейних взаємодій, дисфункціональність моделі сім'ї [2, с. 88-93].

На основі аналізу різних психологічних досліджень можна припустити, що передумовами для формування віктимної поведінки жінок є такі особливості ранньої соціалізації:

- недиференційованість особистості членів батьківської сім'ї,
- заборона прояву потреб чи інтересів дитини,
- дефіцитарність відносин,
- наслідки пережитого в дитинстві насильства.

Все це сприяє розвитку у жінок-жертв таких якостей, як готовність до самопожертви, лояльність

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

до свого мученика, а також риси співзалежної особистості, що веде до значних порушень функції «Его».

Жінки-жертви не мають чіткого уявлення, як інші люди повинні до них ставитися, не приділяють уваги своїм почуттям та потребам, живуть у передчутті негативної реакції чоловіка та оточуючих [1, с. 32-48].

Саме страх як один із головних мотивів поведінки жінок, які є жертвами домашнього насильства, робить їх гарною мішенню для маніпуляцій.

Отже, спираючись на статистичні дані, а також аналізуючи дослідження вчених, можна зробити висновок, що особливості психології «віктимності» жінок включають величезний спектр особистісних станів і властивостей, сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які зумовляють особистісну схильність жінок до перетворення їх на жертву насильства у ній.

Ще важливим фактом є існування такого терміну, як віктимблеймінг – це калька англійського виразу *victim blaming*, який означає «звинувачення жертви». Воно описує ситуацію, коли люди, замість того, щоб засуджувати злочинця, намагаються знайти йому виправдання і стверджують, що жертва сама винна в тому, що з нею трапилося:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

спровокувала, не так поводитися, опинилася в непотрібному місці в непотрібний час. Цей термін досить часто застосовується у контексті домашнього насильства, адже крім історичного «бє значить любити» складається думка щодо винуватості жертви злочину у даному виді злочинів [3, с.115].

На жаль, у нашій країні немає розвиненої законодавчої бази, що враховує міжнародний досвід, яка всебічно впорядковувала б правові відносини членів сім'ї. Відсутній і спеціальний закон про насильство в сім'ї, який міг би закріпити права та обов'язки подружжя, а також визначити функції правоохоронних органів та спеціальних служб щодо збереження та відновлення прав кожного члена сім'ї.

Хоча спроби звичайно є, які закріплені у ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насиллю», але саме поняття віктимності і розкриття поняття жертви злочину так і не відбулося, що у свою чергу робить факт розкриття даного виду злочину більш триваючим. Також робота правоохоронних органів та спеціальних служб із жертвами злочинів є досить мізерна. Саме тому варто враховувати міжнародний досвід, а також колаборацію органів державної влади з волонтерськими організаціями, психологами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єлізаров, А.М. Соціально-психологічна допомога сім'ї, яка страждає від насильства // Психологія зрілості та старіння. - 2006. - № 4 (36).
2. Єлісеєв, Д.І. Жорстоке поводження з жінками як проблема сучасного товариства. - М.: Свобода, 2009.
3. Єніколопов, С.М. Сучасні проблеми психології сімейного насильства // Домашнє насильство щодо жінок: масштаби, характер, уявлення суспільства. - М.: МАКС-Прес, 2003.
4. Моніторинг ситуації реагування правосуддя на вчинення домашнього насильства за ознакою статі. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf>
5. Судова статистика. Електронний ресурс. Режим доступу: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/nasilstvo_20

Луцький Р. П.

*доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту*

*імені Академіка Івана Луцького,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ВПЛИВ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ ТА ПОСТУЛАТІВ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Розвиток знань про право передбачає глибоке осмислення основних світоглядних начал, на яких базується вітчизняне позитивне право. До таких, зокрема, належать філософсько-правові категорії на яких формувалася сучасна українська мораль, яка черпала свої витoki з Святого Письма (Біблії). Знання цих підвалин дає змогу полегшити та удосконалити процес правотворчості, оскільки допомагає чіткіше визначити орієнтири законодавчої діяльності й забезпечити єдність юридичної практики у різноманітних її сферах. Окрім того, категорія права тісно пов'язана із світоглядними поняттями правди, справедливості, добра, яким, по суті, і повинно бути останнє. Тому дослідження змісту системи правових понять та сутнісних характеристик позитивного права має не тільки академічне, а й практичне значення.

Сьогодні відсутнє єдине комплексне дослідження особливостей становлення ідеї права в контексті іудо-християнської традиції світосприйняття. Саме

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

на сучасному етапі державотворення потрібно конкретизувати постанови іудаїзму і християнства в сфері морально-етичного комплексу, з'ясувати домінанти їх змістовного наповнення відповідно до процесу осмислення ідеї права. Також, доцільно розглянути символізм текстів Старого й Нового Завітів, які породжують різноакцентованість у полі їх тлумачення та площині взаємозв'язку розуміння соціального призначення моралі і позитивного права.

Ідея, згідно з якою в основі будь якого правопорядку, в кінцевому підсумку, лежить релігія неодноразово висловлювалася різними мислителями, як у сфері філософії так і теорії права. Вона притаманна для тих теоретико-правових науковців, які основу права вбачали у державній владі, тобто представників сучасного позитивного права. Оскільки загальна теорія позитивного права, яка підсумовує дані аналітичної юриспруденції, – це самодостатня юридична наука, предметом якої є догма права. Крім того, Г. Гегель визначав державу, як «духовно-моральну ідею, що проявляється у формі людської волі та її свободи, внаслідок чого історичний процес за сутністю справи здійснюється при посередництві держави» [3, с. 92].

В одному із поширених у теорії підходів щодо розуміння сутності права стверджується, що право

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

утворюється внаслідок еволюції релігійних підстав людської активності, хоча, водночас, як система вимог воно є найбільш віддаленою та незалежною від релігії системою. Як підкреслює Ю.В. Тихонравов, «найбільш природний і логічний шлях трансформації духу в право пролягає через послідовність: релігія – мораль – право» [5, с. 92].

Оскільки Біблія складається з Старого (Писання євреїв) та Нового Завітів, доречно розглянути ті аспекти віровчення іудаїзму, які стали основою морального життя та правової традиції єврейського народу, із перспективою їх подальшого виходу на історію й аналіз питань виражених у християнстві.

В основі всієї релігійної, а далі і правової культури єврейського народу, Святе Письмо – Тора (християнський еквівалент – перші 5 книг Біблії), що розглядається, як безцінний дар самого Всевишнього. У середовищі представників народу воно відоме і як Божественний Закон. Вважається, що свої Встановлення правил життя Господь передав євреям через пророка Мойсея, а тому інший варіант назви – Десять Заповідей Божих.

Саме вони були покликані регулювати усі сторони життя суспільства – від взаємин у середині родини, до справ організації суспільних інститутів. Їх

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

норми у сукупності утворюють договір, який Бог уклав з Обраним народом. Серед представників єврейського народу вважається, що саме термін договір –із взаємними обов'язками сторін– у найбільшій мірі відповідає сутності події. Так, на народ поклалися зобов'язання виконувати Божу Волю, а сам Господь обіцяв у разі виконання Його вимог благовоління й підтримку. Змістовний центр, в якому концентровано дані загальносвітоглядні та моральні приписи, які стають основою регулятивних механізмів життя євреїв упродовж усієї їх історії це –10 заповідей або Декалог.

Р. А. Папаян зазначає, що «заповіді, за деякою долею умовності, ми можемо назвати біблійною «конституцією» (тому що саме вони – основа усіх інших законодавчих положень), в якій у «преамбулі» фіксується, що Бог – основа й джерело права. У цьому плані цікаво виглядає «юридична техніка» заповідей. Гранично чітка композиція тексту не залишає сумнівів у її продуманості – у русі від загального до одиничного, від основи до деталей. Перші ж «статті» встановлюють основу основ: відносини людини з Богом, де фіксується Божественне джерело життя й волі, наводиться формула волі («Не роби собі кумира, ... не вклоняйся їм і не служи їм»), формула

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

істини («Не вимовляй імені Господа, Бога твого, даремно»), формула праці для себе («Шість днів працюй») і для Бога («а день сьомий – субота Господові, Богові твоєму»). Ось тут і стикуються небесне та земне, і звідси заповіді переходять «на землю», втілюється усе вищесказане у сферу людських відносин. Вони заново повертаються до джерела життя, цього разу земного («Шануй батька твого і матір твою»). Загалом, останні п'ять заповідей встановлюють границі земної волі і тим самим формують ключові механізми забезпечення недоторканності прав: на життя («Не вбивай»), на родину («Не перелюбствуй»), на власність і результати власної праці («Не кради»), на істину («Не вимовляй хибного свідчення»), – і на завершення знову апелюють до духовного початку в людині, що зобов'язує її до внутрішніх заборон на ті ж дії («Не бажай будинку ближнього твого; не бажай дружини ближнього твого» та інше.). Як бачимо, в усьому тексті у найтісніший спосіб переплітаються норми як моральні, так і юридичні» [4, с. 92].

Таким чином, Декалог визнається джерелом основних принципів регулювання відносин єврейського народу з Богом й усієї суми суспільних відносин. Хоча він не містить санкцій, тобто конкретних вказівок на негативні наслідки, що можуть і повинні

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

наставати для порушників розпоряджень (крім, можливо, 3-ї заповіді), його положення мали для євреїв в обов'язковий характер, встановлювали як їх права, так і обов'язки. Десять заповідей закріплюють принцип рівності перед Законом, вирішують ключові питання про чинність Закону в просторі й часі. Чинність у просторі визначається принципом громадянства (поширення на кожного єврея, незалежно від місця проживання), та територіальності (стосується всіх осіб, що знаходяться на території, займаній Ізраїлем). Що ж стосується дії у часі, то Законом утверджується необмежений характер його дії – вважається, що Господь дав його раз і назавжди. Загалом же в усьому віровченні підкреслюється: порушення Закону призводить до загибелі народу, а покора Божим Заповідям дає йому нескориму силу духу. Таким чином, запорука правильного способу життя в єврейській традиції – слідування тим змістовно моральним нормам, що в проекції Божої волі у суспільне життя набувають характеру норм юридичних. Така їх сполука та взаємопереплетення стають остаточно зрозумілими, якщо мати на увазі головну сутнісну рису етики євреїв, яка координує всю систему організації способу життя.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Сполученість моральних вимог і правових установлень в іудаїзмі виглядає природньо, оскільки відбувається порівняння понять гріх та злочин. Вважається, що з даруванням Божого Закону з'явилася вічно діюча постанова про виховання для розпізнання гріха й злочину. З погляду іудаїзму, усе, чого вимагає сам Господь, є добро, а що забороняє – зло. У такий спосіб у віровченні встановлюється поділяюча лінія між праведним (правильним) і гріховним (неправильним). У своїй проекції у громадське життя цей поділ морального характеру здобуває формально-фіксований стандарт і стає основою всієї правової системи єврейського народу. Власне в рамках такої світоглядної схеми наповнюються змістом ключові поняття –праведності і законності та гріха і злочинності. Так вибудовується сума вимог морального й одночасно правового характеру.

Коли Закон виявляє провину гріха, одночасно виявляється і провина грішника. При діянні гріха Закон встановлює відповідальність грішника і підводить його під «прокляття» [1], оскільки в цьому випадку мова йде про «переступ» границі дозволеного Богом поведження. Так, значеннєвим змістом одночасно наповнюється поняття злочину, як проти – Божого діяння, а отже суспільно-небезпечного, оскі-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

льки воно посягає на непорушність правил суспільного життя, встановлених самим Богом. Можна простежити як подібне значеннєве сполучення простежується, скажімо, щодо вимог дотримання заповідей, які за змістом можна віднести до сфери цивільно-правової юрисдикції, в якій регулюється сума майнових і пов'язаних з ними особистих немайнових відносин – «не кради», «не бажай... нічого, що є у ближнього твого», та наслідків їх порушення. У сутнісну основу вимог заповідей покладался захист права приватної власності. Остання заповідь застерігає навіть від допущення можливості порушення даного права, оскільки вважається, що гріховні справи народжуються від гріховних бажань і думок, саме тому вони мають бути чистими й праведними.

Зміст заповіді «не кради» можна виразити так: будь чесним і працьовитим, не намагайся привласнити те що тобі не належить, поважай результати праці і власність іншої людини – подібні принципи і на сьогодні відбиті в будь-якому національному законодавстві: питання власності і сукупності відносин у зв'язку з нею і на сьогодні складають стрижень економічної діяльності. Але, оскільки ми акцентуємо увагу на переплетенні етичних й правових вимог у систем і нормування способу життя євреїв, відзна-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

чимо широке тлумачення поняття «крадіжка». «Злодієм уважався не тільки той, хто здійснив крадіжку з чужої кишені або чужого житла, але і той, хто свідомо завдав шкоди репутації безневинного, хто не пропонував людині свого даху над головою у разі потреби. Талмудисти називали злодієм навіть того, хто безсоромно користувався гостинністю хазяїв, або віднімав час без потреби у свого ближнього, чи самого себе. Злодійство, з точки зору іудаїзму, це, зрештою, обвинувачення Бога в тім, що Він дає недостатньо, тобто повстання проти Божої волі» [3, с. 87]. Підсумовуючи викладений матеріал, можна зробити наступні висновки: сукупність вимог морального характеру, зафіксованих в Святому Письмі євреїв, сприймається як Боже веління, що має бути втіленим у суспільному житті. Обов'язковість цих норм і їх чітко виражений формальний характер сприяють становлення системи норм юридичного характеру. Так, тісно сполучені норми моральні й правові, і основа цього сполучення у змістовному сполученні праведного (правильного) і гріховного (злочинного). Між тим, незважаючи на їх тісний зв'язок, не можна назвати поняття гріха та злочину (в юридичному розумінні) тотожними, оскільки в системі світоглядних координат іудаїзму будь-який злочин, як порушення встановленого Богом порядку світобудови, є гріхом,

але не всякий гріх (у правовому значенні) є злочином.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біблія. Книга Священного Писання Старого і Нового Завіту. – Брюссель: 2013. – 546 с.
2. Гегель Г. Філософія історії / Г.Гегель– Сочинення в 14 тт. Пер. с нем. – XVIII. – М.: Госуд. соц.-ек. изд-во, 1935. – 470 с.
3. Луцький І. М. Християнство як світоглядне джерело української держави і права / І.М. Луцький: Монографія. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – 468 с.
4. Папаян Р.А. Християнские корни современного права / Р.А.Папаян– М.: Издательство НОРМА, 2002. – 403 с.
5. Тихонравов Ю.В. Судебное религиоведение. Фундаментальный курс / Ю.В. Тихонравов– М.: Издание «Интел-Синтез», 1998. – 251с.

Марисюк К.Б.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету*

*«Львівська політехніка»,
м. Львів*

ЩЕ РАЗ ДО ПИТАННЯ ПРО ІДЕАЛЬНУ СУКУПНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ

При визначенні видів сукупності злочинів презюмується, що вони мають ті родові ознаки, які входять до загального поняття сукупності, тобто вчинено два або більше злочинів, кожний з яких передбачено самостійною статтею КК або різними частинами однієї статті КК, і всі злочини вчинені до засудження хоча б за один із них. Тому, говорячи про види сукупності, слід окреслити їх особливості, їх видові ознаки. У науці кримінального права традиційно сукупність злочинів поділяють на два види: сукупність ідеальну та сукупність реальну. Такого розподілу дотримується і судова практика.

На думку Зінченка І.О. ідеальна сукупність є там, де одним діянням особи вчинено два або більше злочинів [1, с. 287].

Прикладом ідеальної сукупності може бути випадок вчинення умисного вбивства особи шляхом підпалу будинку, де перебував потерпілий тощо. У цій ситуації своєю однією дією особа вчиняє два злочини. Кваліфікація злочину тут, наприклад, лише як вбивства була б недостатньою, оскільки вчинене не охоплюється однією статтею кримінального закону. Вчинене

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

може дістати правильну і повну правову оцінку тільки шляхом застосування двох або більше норм Особливої частини, разом узятих. От чому дії службової особи, яка одержала у вигляді неправомірної вигоди наркотичні засоби, створюють сукупність злочинів і кваліфікуються за ст. 368 і відповідною статтею КК, що передбачає відповідальність за придбання цих предметів (у нашому випадку за відповідною частиною ст. 307) [2, с. 210].

Термін «ідеальна» сукупність є не дуже вдалим, на що неодноразово звертали увагу багато юристів. Він, безперечно, не цілком відображує те явище, яке покликаний визначати. Буквальне його розуміння, певно, і призвело до того, що іноді стверджували, ніби ідеальна сукупність (тобто сукупність, що існує в уяві) є за своєю сутністю єдиним злочином, хоча і таким, що містить ознаки кількох злочинів.

Проте ідеальна сукупність не є штучною юридичною конструкцією. Вона відбиває юридичну ситуацію, коли однією дією вчиняються два або більше злочинів. І хоча ми користуємося зазначеним терміном, його розуміння повинно мати місце в повній відповідності з обумовленою ним об'єктивною дійсністю, тобто вчиненням двох або більше самостійних злочинів.

Баулін Ю.В. в свою чергу зазначає, що ідеальною визнається така сукупність злочинів, при якій всі

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

злочини, що її складають, особа вчиняє одним діянням. Інакше кажучи, ідеальна сукупність злочинів має місце там, де одне й те саме діяння містить одночасно склади двох чи більше самостійних одиничних злочинів. Звідси й походить назва даного виду сукупності злочинів – ідеальна сукупність, оскільки фактично діяння вчиняється одне і тільки ідеально (тобто подумки, уявно), ми розчленовуємо його на декілька складів злочинів. Наприклад, якщо певна особа придбала пістолет з метою використати його для вчинення вбивства, то в цьому її діянні міститься ідеальна сукупність закінченого злочину (незаконне придбання вогнепальної зброї – ч. 1 ст. 263 КК) і незакінченого злочину (готування до умисного вбивства – ч. 1 ст. 14, ч. 1 ст. 115 КК) [3, с. 302].

Але достатньо змінити ситуацію та уявити собі, що потерпілий був спочатку вбитий, а потім будівлю з метою приховування вбивства було спалено, ми маємо реальну сукупність вбивства і підпалу, оскільки кожна зі вчинених дій утворює самостійний злочин. Ідеальною сукупністю злочинів буде, наприклад, нанесення потерпілому умисного тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів чи напад з метою заволодіння як індивідуальним (приватним), так і державним майном, поєднаний із насильством, небезпечним для здоров'я особи, яка зазнала нападу.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Ідеальна сукупність злочинів характеризується усіма загальними ознаками сукупності, які сформульовані в ст.33 КК та які розглянуті вище. Цей же вид сукупності злочинів характеризується однією специфічною ознакою - два або більше злочинів вчиняються одним і тим же діянням. Причому, одне діяння вчиняється в один і той же час, в одному і тому ж місці. Таке діяння одночасно є ознакою складів різних злочинів, внаслідок чого й утворюється сукупність злочинів. Звичайно, про ідеальну сукупність говорять тоді, коли заподіяні суспільно небезпечні наслідки, які повністю не описані в жодній із статей Особливої частини КК, має місце посягання на кілька різних об'єктів кримінально-правової охорони [4, с. 115].

У разі ідеальної сукупності злочинів діяння винного може мати разовий (одномоментний) характер, а може тривати протягом певного проміжку часу.

В даному контексті показовою є поведінка О., який у дворі помешкання П. з особливою зухвалістю порушив громадський порядок і побив Я., заподіявши йому тілесне ушкодження середньої тяжкості. Зачепилівський районний суд Харківської області правильно кваліфікував дії О. за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 296 і ч. 1 ст. 122 КК, і ця ситуація доречно наводиться в узагальненні судової практики саме як приклад ідеальної сукупності злочинів.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

У разі ідеальної сукупності злочинів діяння винного може мати разовий характер, а може тривати протягом певного проміжку часу.

В даному контексті показовою є поведінка О., який у дворі помешкання П. з особливою зухвалістю порушив громадський порядок і побив Я., заподіявши йому тілесне ушкодження середньої тяжкості. Зачепилівський районний суд Харківської області правильно кваліфікував дії О. за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 296 і ч. 1 ст. 122 КК, і ця ситуація доречно наводиться в узагальненні судової практики саме як приклад ідеальної сукупності злочинів.

Прикладом різнооб'єктної ідеальної сукупності злочинів є також ситуація, коли особа при шахрайстві використовує завідомо підроблений документ. Такі дії відповідно до п. 19 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» потребують кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 190 і ст. 358 КК [5, с. 462].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: Монографія / За заг. ред. проф. Тютюгіна В.І. Харків: «Фінн», 2008. 336 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Навч. посіб. 2-ге вид. В 31 перероб. та доп. Станом на вересень 2011 р. К.: Центр учбової літератури, 2012. 320 с.
3. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. К.: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
4. Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. Харьков: «Право», 2000. 128 с.
5. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер 2013 712 с.

Медицький І. Б.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри політики у сфері
боротьби зі злочинністю та кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ОЦІНКА ЗАКОНОПРОЕКТНИХ ІНІЦІАТИВ

В Україні рівень смертності та травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод є одним з найвищих в Європі, а рівень організації безпеки дорожнього руху залишається у край низьким, про що у своїх звітах неодноразово наголошували експерти ВООЗ, Світового банку та інших міжнародних інституцій. Масштабність проблеми та необхідність активізації зусиль у напрямку її розв'язання зафіксовані у чисельних нормативних документах, передусім, у Державній програмі підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року та Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року.

Резонансні ДТП, які продовжують із невтішною регулярністю траплятися у суспільстві, викликали зворотну реакцію парламентарів, якими упродовж лише 2001 р. зареєстровано 5 законопроектів стосовно кримінальної відповідальності за порушення безпекових

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

правил у сфері дорожнього руху 4. Основний зміст їх положень обґрунтовано буде звести до таких моментів:

- зміни торкаються регламентованих ст. ст. 286, 286¹, 287 КК України правопорушень, передбачаючи посилення кримінальної відповідальності за вчинення деліктів у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що

⁴ Див.: Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції № 5321 від 31.03.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71558; Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння, якщо воно спричинило смерть потерпілого № 5527 від 20.05.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71984; Проект Закону про внесення змін до статей 286 та 286-1 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху, що спричинило загибель людей № 6240 від 01.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73094; Проект Закону про внесення змін до статей 286 та 286-1 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху № 6240-1 від 10.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73185; Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту № 6240-2 від 17.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73210 (дата звернення: 25.11.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

- знижують увагу та швидкість реакції (принагідно варто зауважити, що чинна норма статті 2861 доповнила кодекс лише 17.03.2021 р. – І.М.);
- майбутня пеналізація кримінальних правопорушень можлива за рахунок збільшення вищої (проект № 5321) або нижчої та вищої меж санкцій у виді позбавлення волі та права керувати транспортними засобами (проекти № 5527, 6240, 6240-1, 6240-2);
 - майбутня криміналізація суспільно небезпечної поведінки можлива за рахунок наслідків у вигляді загибелі кількох осіб у результаті повторного порушення безпекових правил (проект 6240-2).

До значної частини пропонованих новел слід поставитися із відповідною долею критичності, враховуючи недостатній науково-теоретичний рівень їх розробників, відсутність належної кримінологічної вмотивованості, допущену поспішність й очевидні технічні недоліки. Навряд чи виправданою буде диференціація кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, з огляду на причини її сп'яніння – чи викликані вони вживанням лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції або ж алкогольних, наркотичних та інших засобів (проект № 5527). Спричинення смерті одній особі (позбавлення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

волі від п'яти до десяти років позбавлення волі) або загибель кількох осіб (від семи до дванадцяти років позбавлення волі) у першій ситуації (до того ж вони «розведені» у різні частини статті 2861КК України) караються менш суворо, ніж аналогічні наслідки для потерпілого/потерпілих, коли винний суб'єкт перебував у стані сп'яніння (від дванадцяти років до довічного позбавлення волі). При тому, що наслідки у другій ситуації об'єднані однією частиною статті. Аналогічного не сприйняття вартує і пропозиція виключення із загального масиву порушень правил безпеки дорожнього руху (ч.1 ст.286 КК України) «ситуацій перевищення встановлених обмежень швидкості руху в населених пунктах» та закріплення для них у подальшому значно суворішої відповідальності (проект 6240-1). Кримінально-правова охорона життя та здоров'я потерпілої особи, якій завдано середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження, або ж спричинено смерть, повинна бути однаковою, безвідносно від типу допущених порушень безпекових правил. Нелогічно, за однаковості насталих суспільно небезпечних наслідків, менш суворо карати, до прикладу, за проїзд на забороняючий сигнал світлофору, а більш – за перевищення швидкості руху. До того ж, загибель кількох осіб унаслідок перевищення обмежень швидкості руху узагалі не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

передбачена (!) конструкцією пропонованої норми, що є абсолютно неприпустимо. Проект 6240-2 потенційну криміналізацію через повторність загибелі кількох осіб (ст. ст.286, 2861 КК України) пов'язує виключно з активною поведінкою, хоча інші частини згаданих норм прямо говорять про «діяння».

Одночасно виключення у абз. 2 ч. 2 ст. 286 КК України слова «або без такого» дає підстави розраховувати на підвищення запобіжного потенціалу цієї частини кримінально-правової норми. За ч.1 ст.286 КК України злочинна поведінка, у результаті якої потерпілому було спричинено середньої тяжкості тілесне ушкодження, має своїм наслідком безальтернативне призначення покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами, тоді як кваліфікований склад цього делікту (наслідки у вигляді смерті потерпілого або заподіяння йому тяжкого тілесного ушкодження) дає можливість суду вільного вибору щодо можливості призначити / не призначити згаданий вид покарання.

Виконаний нами аналіз підтверджує, що кримінально-правова політика протидії злочинним порушенням правил безпеки дорожнього руху перебуває у межах загальної тенденції збільшення ролі кримінальної репресії, яку упродовж вже тривалого часу обґрунтовано критикують науковці. Н. А Орловська

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

і О. М. Шинкарук констатують, що репресивні можливості кримінального закону майже вичерпані. Навіть більше, приходиться розуміння, що кримінально-правова репресія у тому обсязі, в якому вона існує, і в тих руках, які її реалізують, перетворюється в де-стабілізуючий фактор [3, с.459]. Нерозумне підвищення репресивної дії закону, з позиції А. Е. Жалінського, тягне за собою нераціональні соціальні затрати. У подальшому – символічне, ілюзорне законодавство підриває довіру до кримінального закону та, відповідно, до держави [2, с. 61]. Як слушно зауважують М. М. Бабаєв та Ю. Є. Пудовочкін, наростає тенденція спокусливої підміни складного (вирішення реальних життєвих проблем) простим – прийняттям чергового, а якщо дуже хочеться, то і поза-чергового кримінального закону; по-друге, у свідомості законотворців усе більше зміцнюється уявлення, ніби його прийняття є не надзвичайно відповідальним висловлюванням держави, що зачіпає інтереси великої кількості громадян, а зовсім тривіальною, пересічною подією, яка не вимагає яких-небудь особливих або хоча б мінімально значущих підстав і приводів [1, с. 424].

Здійснюючи обґрунтовану критику допущених на законодавчому рівні недоліків, одночасно не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

варто забувати й про неприйнятність існуючого правозастосування.

Судова практика розгляду справ про кримінальні правопорушення, передбачені частинами 2 та 3 ст.286 КК України, налічує непоодинокі випадки більш ніж доляльного ставлення до злочинців шляхом застосування ст.75 КК України та подальшого звільнення від відбування покарання із встановленням іспитового строку. У 44% проаналізованих нами випадків (50 вироків у справах за статтями 286, 135 КК України, кваліфікованими ознаками яких є заподіяння смерті одному чи декільком потерпілим, 2017-2019 рр.) засуджені особи були звільнені від відбування покарання, з них: у 38% випадків – на підставі ст.75 КК України, 6% випадків – на підставі Закону України «Про амністію». Відомі й випадки, коли від відбування покарання (як основного, так і додаткового – у виді позбавлення права на керування транспортним засобом), на підставі ст.75 КК України звільнили особу, винувату в загибелі 2-ох осіб (ч.3 ст.286 КК України). Існуюча тенденція, як видається, не співвідноситься із кримінологічною характеристикою, зокрема, «ціною» автотранспортних злочинів для суспільства та не сприяє досягненню декларованої ст.50 КК України мети пока-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

рання – кари і запобігання вчинення нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

Згідно роз'яснень, викладених у п. п. 20, 21 Пленуму ВСУ від 23.12.2005 р. №14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті», у кожному випадку призначення покарання за частинами 1 та 2 ст. 286 КК України необхідно обговорювати питання про доцільність застосування до винного додаткового покарання – позбавлення права керувати транспортними засобами або обіймати посади, пов'язані з відповідальністю за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів, відповідно. При винесенні обвинувальних вироків суди у абсолютній більшості справ (86% із вивчених) приймають рішення про позбавлення особи права керувати транспортним засобом на той чи інший строк. З іншого боку, обґрунтовуючи рішення про наявність підстав для застосування означеного додаткового покарання, суди одночасно звільняють особу від його відбування на підставі ст.75 КК України, що також не відповідає меті превенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Бабаев М. М., Пудовочкин Ю. Е. Репрессивное решение социальных проблем: причины и последствия. Всероссийский криминологический журнал. 2016. Т. 10. № 3. С.419-430. URL: www.elibrary.ru/download/elibrary_273224965_57025277.pdf (дата звернення: 13.05.2019).
2. Жалинский А. Э. Об экономическом подходе к уголовному правотворчеству. Государство и право. 2007. №10. С.58-67.
3. Орловська Н. А., Шинкарук О. М. Принцип гуманізму в контексті антропоцентричної парадигми кримінального права України. Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С. 456-460.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Мовчан Р. О.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

Драчевський Є. Ю.

*аспірант кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
м. Вінниця*

ПРО НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА, ПРИСВЯЧЕНОГО РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННІ ОРГАНІЗАЦІЮ ТА ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР

14 липня 2020 р. вітчизняними парламентаріями було прийнято Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор». Головним наслідком ухвалення цього Закону стало скасування існуючої в нашій державі з 2009 р. абсолютної заборони на зайняттям гральним бізнесом, що, своєю чергою, обумовило внесення одночасних змін і до ст. 203-2 Кримінального кодексу (далі – КК) України. Водночас

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

маємо зазначити, що спосіб втілення відповідної законодавчої ініціативи у нормативний матеріал не знайшов одностайної підтримки у фаховому середовищі, а дискусії з цього приводу активно тривають і донині. Зокрема, чимало науковців апелюють до того, що замість чергової спеціальної заборони, присвяченої гравального бізнесу, КК України мав бути доповнений загальною (-ими) нормою (-ами) на кшталт існуючої (-их) раніше статей 202 та 203.

Як і для багатьох інших фахівців, для нас очевидно виглядає передчасність здійснена Законом від 15 листопада 2011 р. беззастережна декриміналізація фактично всіх тих порушень, про які йшлося у статтях 202 та 203 КК України [1; 2; 3; 4]. Водночас варто зазначити, що попри наявність певної «ностальгії» за статтями 202 та 203 КК України фактично всі зазначені вище науковці одночасно визнавали і те, що вказані загальні норми не могли претендувати на звання «еталону» законотворчості. Зокрема, крім добре відомих проблем, пов'язаних із доходом, який відігравав у складах злочину, передбаченого ч. 1 і ч. 2 ст. 202 КК України, роль криміноутворювальної ознаки, навряд чи вдалою була і позиція законодавця, який у цій статті КК однакового кваліфікуючого значення надавав факту відсутності ліцензії на певний вид господарської діяльності і факту

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

порушення ліцензійних умов. Саме тому повернення відповідних заборон до тексту КК має здійснюватися не шляхом механічного відтворення їхніх попередніх редакцій, а з урахуванням здобутків кримінально-правової доктрини [2, с. 127].

Озвучену гіпотезу підтримує і Д. В. Каменський, який хоча і критикує як положення, так і логіку ухвалення Закону від 15 листопада 2011 р., але при цьому нагадує, що в кожному конкретному випадку запровадження кримінальної відповідальності за нове діяння потрібно ще встановити наявність відповідних умов, підстав та передумов для криміналізації [3, с. 303].

Встановлення згаданої Д. В. Каменським «наявності умов, підстав та передумов для криміналізації» і повинно стати визначальним фактором формування позиції щодо необхідності рекриміналізації діянь, про які йшлося у «колишніх» статтях 202 та 203. Пригадуючи ж основні положення теорії криміналізації, стає очевидним, що головним у цьому аспекті є відповідь на питання про те, чи володіють відповідні господарські делікти достатнім ступенем суспільної небезпеки.

Незважаючи на свою очевидність та, на перший погляд, простоту, насправді поставлене пи-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тання є одним із найбільш складних як у кримінальному праві загалом, так і при з'ясуванні доцільності меж криміналізації саме господарських деліктів – особливо й зокрема. Так, проєктуючи всі наведені вище положення на проблематику доцільності/недоцільності доповнення КК України нормами, які є подібними до існуючих раніше загальних статей 202 та 203, хотілося б зазначити, що для її вирішення потрібно відповісти на низку інших похідних питань, головним із яких є доцільність встановлення кримінальної відповідальності за сам факт (незалежно від масштабів) здійснення без одержання ліцензії всіх передбачених регулюючим законодавством підліцензійних видів господарської діяльності.

Тут варто нагадати, що, незважаючи на перманентні спроби зменшити кількість підліцензійних видів діяльності, наразі ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» передбачено аж 34 (!) таких різновидів. При цьому суспільна небезпека провадження без ліцензії деяких із них, попри всю оцінність цього показника, є очевидно різною. Наприклад, викликає сумнів і тому потребує ретельного дослідження доцільність віднесення до числа кримінально протиправних будь-яких проявів здійснюваної без ліцензії діяльності у

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

галузі: телебачення та радіомовлення; освітньої діяльності; посередництва у працевлаштуванні за кордоном; перевезення пасажирів (пункти 4, 6, 20, 24, 25, 30, відповідно) та деяких інших.

В абсолютній більшості пострадянських країн, як і в колишній ст. 202 КК України, наслідуються підхід розробників Модельного КК СНД (ст. 255), який полягає в тому, що відповідальність встановлюється лише за ті дії, які супроводжуються отримання певного доходу або спричиненням певної шкоди. Водночас грузинські парламентарії поруч із загальною нормою про незаконну підприємницьку діяльність окремо передбачили кримінальну відповідальність за незаконні освітню та виховну діяльність (статті 192-1 та 192-2 КК Грузії), а в кримінальних кодексах багатьох інших країн виділено спеціальні норми про незаконну фінансову та, зокрема, банківську діяльність (ст. 217 КК Казахстану, ст. 240 КК Туркменістану), незалежно від згаданих вище показників.

У контексті сказаного знову ж таки виникає питання: здійснення без ліцензії яких із 34 передбачених на сьогодні законодавством підліцензійних видів діяльності має визнаватися кримінально караним аргіогі, а яких – лише залежно від масштабів та наслідків такої діяльності?

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

У цьому дослідженні, зважаючи на його мету, ми можемо стверджувати лише те, що, з урахуванням ступеня суспільної небезпеки, здійснювана без отримання ліцензії діяльність щодо організації та проведення азартних ігор або лотерей має визнаватись кримінально караною незалежно від її масштабів. Що ж до інших 32 видів діяльності, то аналогічний висновок фактично щодо кожного з них може бути отриманий лише у результаті проведення спеціального комплексного економіко-правового дослідження, присвяченого виключно цій проблематиці. Причому для нас очевидно, що робота в цьому напрямі має відбуватись із широким залученням не лише фахівців у галузі господарського права, а й економістів, які мають спільно провести аудит та сформулювати обґрунтоване і хоча б відносно стабільне коло видів діяльності, які підлягають ліцензуванню. І лише потім до цього процесу мають «приєднатися» криміналісти, які спочатку, спільно та не останньою чергою на підставі інформації згаданих спеціалістів, мають визначитись із суспільною небезпекою кожного із пройшовших «ретельний відбір» підліцензійних видів діяльності, а вже потім – запропонувати законодавцю оптимальні шляхи кримінально-правової протидії відповідним проявам безліцензійної діяльності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

З урахуванням усіх наведених положень ми дійшли наступних висновків:

1) КК України неодмінно має бути доповнений загальною нормою (або ж двома нормами), яка (-і) буде (-уть) передбачати кримінальну відповідальність за усі найбільш суспільно небезпечні прояви порушень встановленого порядку зайняття господарською діяльністю. Теоретично така проєктована заборона могла б охопити собою у т. ч. і безліцензійне або ж інше незаконне провадження діяльності щодо організації та проведення азартних ігор (лотерей), що, відповідно, усунуло б необхідність існування відповідної окремої норми;

2) однак питання про недоцільність існування окремої кримінально-правової норми, присвяченої азартним іграм (лотереям), на порядок денний може бути поставлено лише тоді, коли за результатами відповідних кропітких експертних напрацювань буде сформовано:

– по-перше, обґрунтоване і, що не менш важливо, більш-менш стабільне коло підліцензійних видів господарської діяльності, порушення порядку зайняття якими має тягнути кримінальну відповідальність;

– по-друге, удосконалену редакцію відповідної загальної норми, приписи якої мають корелюватися

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

з положеннями господарського законодавства і в межах якої (-их) не залишиться місця тим дискусійним аспектам, які були характерні для існуючих раніше статей 202 та 203 КК України;

3) а отже, на сьогодні оптимальним способом кримінально-правової протидії незаконній діяльності з організації або проведення азартних ігор (лотерей) є наявність відповідної спеціальної норми (ст. 203-2 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитись зі стратегією розвитку. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 2. С. 215–263.
2. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. № 4. С. 120–140.
3. Каменський Д. В. Відповідальність за економічні злочини у Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльно-правове дослідження : монографія / передне слово д-ра юрид. наук, проф.

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНА-
ЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

О. О. Дудорова. Київ : ВД «Дакор», 2020. 1128 с.

4. Мовчан Р. О., Драчевський Є. Ю. Оновлення ст. 203-2 КК України як наслідок скасування заборони гравального бізнесу: аналіз на предмет відповідності принципу суспільної небезпеки. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 386–390.

Огерук І.С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

**ЩОДО ПИТАННЯ ЗАКОННОСТІ СКЛАДЕННЯ
ПИСЬМОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Повідомлення про підозру є важливою віхою у кримінальному процесі. По перше, у кримінальному провадженні з'являється конкретна особа, щодо якої розпочинається кримінальне переслідування у зв'язку із обґрунтованою підозрою її причетності до вчинення кримінального правопорушення. По друге, з вказаного моменту починається перебіг строків досудового розслідування, які відводяться для отримання доказів факту причетності конкретної особи до вчинення конкретного кримінально караного діяння. По третє, така особа набуває процесуального статусу підозрюваного. Відповідно, до неї починають застосовуватися специфічні засоби кримінально-процесуального примусу, які обмежують права і свободи, що гарантовані Конституцією України. В свою чергу, це вимагає підвищеної уваги з боку уповноважених осіб, що проводять досудове

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

розслідування, до даної віхи кримінального провадження.

Аналізуючи Главу 22 Кримінального процесуального кодексу України, яка регламентує повідомлення про підозру, слід констатувати, що законодавець виокремлює повідомлення про підозру як окрему процесуальну дію, щодо якої вживає три терміни. Зокрема, у ч. 1 ст. 276 КПК України вживається термін «здійснюється». У ч. 1 ст. 277 КПК України вживається термін «складається», а у ч. 1 ст. 278 КПК України вживається термін «вручається» [1]. Однак, законодавець ніяким чином не роз'яснює вказані терміни та не зазначає їх взаємопов'язаності між собою. Крім цього, Велика Палата Верховного Суду у постанові від 11 грудня 2019 у справі №536/2475/14-к також виокремлює вказані терміни у відношенні до повідомлення про підозру, але не визначає взаємопов'язаності цих понять та їх взаємної ієрархії [2].

Аналізуючи зазначені поняття з метою встановлення їх взаємопов'язаності та взаємної ієрархії, слід погодитися із думкою Ю. Сухова, який вказує, що поняття «здійснення» є загальним по відношенню до понять «складення» та «вручення» і визначає зага-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

льну процедуру письмового повідомлення про підозру особі, яка включає у себе дві нерозривно пов'язані складові, а саме:

- складення письмового повідомлення про підозру особі;
- його вручення такій особі [3].

Враховуючи положення ст. 42 КПК України, де зазначено, що «підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України», повідомлено про підозру» [1], процесуального статусу підозрюваного у кримінальному провадженні особа набуде тільки тоді, коли обидві вище зазначені дії будуть виконані. Відповідно, вимагати від особи виконувати покладені на неї обов'язки та застосовувати до неї засоби кримінального процесуального примусу стає можливим не одразу після законного складання письмового повідомлення про підозру, а після дотримання законної процедури вручення такого письмового повідомлення про підозру.

Якщо процедура складення письмового повідомлення про підозру детально регламентована КПК України (передбачено, хто і у яких випадках складає письмове повідомлення про підозру, що має міститися в такому повідомленні, здійснення письмового повідомлення про підозру окремим категоріям осіб), то питання вручення письмового повідомлення про підозру окреслено в загальному. Зокрема, у ч. 1 ст.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

278 КПК України зазначається: «Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень» [1]. Крім зазначеного, у вказаній статті регламентується, що затриманій особі повідомлення про підозру вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання, в іншому разі особа підлягає негайному звільненню. Також вказується на невідкладність внесення до ЄРДР відомостей щодо дати та часу повідомлення про підозру, правової кваліфікації кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) КК України.

Повідомленням у кримінальному процесі присвячена глава 6 КПК України. Серед іншого, там передбачено, що повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється у порядку, передбаченому главою 11 Кримінального процесуального кодексу України. Аналізуючи положення ст. 135 КПК України, яка регламентує порядок здійснення виклику у кримінальному провадженні, можна дійти висновку, що теоретично до способів вручення підозри можна віднести:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

- надіслання поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення повідомлення по телефону або телеграмою;
- передача під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка проживає з особою, якій вручається підозра, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи;
- вручення згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого – за допомогою дипломатичного (консульського) представництва;
- публікація в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

Однак, слід врахувати, що вручення письмового повідомлення про підозру кардинально змінює процесуальний статус особи, покладає на неї ряд специфічних обов'язків та дозволяє застосовувати до неї засоби кримінального процесуального примусу. З цього випливає, що уповноважена особа, яка здійснює повідомлення про підозру, повинна переконатися, що повідомлення здійснюється саме тій особі, яка підозрюється у причетності до кримінального правопорушення. Такій особі мають бути пові-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

домлені її процесуальні права та обов'язки і роз'яснено їх суть, особливо в частині забезпечення права на захист. І, не останнє за важливістю, повинен бути зафіксований точний час зміни процесуального статусу особи (оскільки дату та час здійснення повідомлення про підозру необхідно невідкладно внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань).

Розглядаючи вищезазначені варіанти здійснення повідомлення про підозру, слід зазначити, що не всі вони дозволяють здійснити перераховані дії. Так, надіслання електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення повідомлення по телефону не дозволяє впевнитися в особі адресата та зафіксувати точний час вручення підозри (оскільки невідомо, коли саме особа ознайомиться із змістом підозри, а час відправки повідомлення не можна вважати часом повідомлення про підозру). Передача під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка проживає з особою, якій вручається підозра, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи також не дозволяє зафіксувати точний час повідомлення про підозру, оскільки невідомим є те, коли вручена таким чином підозра потрапить саме тій особі, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Крім цього, уповноваженій особі

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

необхідно впевнитися (із отриманням підтверджуючих матеріалів) у відповідності зазначених категорій осіб. Також слід констатувати, що такі способи дозволяють повідомити особі про її процесуальні права та обов'язки (шляхом додавання до підозри відповідних пам'яток), однак не дозволяють роз'яснити їх суть в разі потреби. Тому їх слід розглядати дійсно як виклик особи у кримінальному провадженні для здійснення такої процесуальної дії як повідомлення про підозру.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що здійснення повідомлення про підозру включає в себе дві взаємопов'язані та взаємно послідовні дії: складення письмового повідомлення про підозру та вручення підозри. Підозрюваний набуває свого процесуального статусу саме після того, як йому було вручено у законний спосіб письмове повідомлення про підозру. При врученні підозри, серед іншого, особі слід повідомити її процесуальні права та обов'язки і роз'яснити їх суть, а також зафіксувати точний час вручення. Однак, не всі способи, які передбачає КПК України, дозволяють це зробити, тому окремі з них слід розглядати дійсно як виклик особи у кримінальному провадженні для здійснення такої процесуальної дії як повідомлення про підозру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n696> (дата звернення 25.11. 2021 р.).
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 у справі №536/2475/14-к. Єдиний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236> (дата звернення 24.11. 2021 р.).
3. Сухов Ю. Повідомлення про підозру особі: аналіз окремих аспектів позиції Великої Палати Верховного Суду щодо спеціальних суб'єктів. Офіційний веб-сайт кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області: головна: інше. URL: <http://kdkako.com.ua/povidomlennya-pro-pidozru-osobi-analiz-okremykh-aspektiv-pozytsiyi-velykoyi-palaty-verkhovnoho-sudu-shchodo-spet-sial%CA%B9nykh-sub%CA%BAyektiv/> (дата звернення 24.11. 2021 р.).

Острогляд О.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
доцент кафедри права та*

*правоохоронної діяльності
Державного університету
«Житомирська політехніка»*

ПОЛІТИКА В СФЕРІ БОРотьБИ (ПРОТИДІЇ) ЗЛОЧИННОСТІ

Наукові дослідження в сфері правової політики пройшли тривалий шлях нерозуміння, заперечення, визнання неефективності і нарешті до потреби вивчення та застосування. Проте і на сьогодні, що напевне і правильно, не спостерігається єдності думок, що ми розуміємо під тим чи іншим елементом правової політики держави. Оскільки це динамічне явище, під яким той чи інший дослідник може розуміти дещо різне, залежно від того, що ставиться до визначальних ознак.

Тим більше дискусії викликає розуміння складової правової політики – політики в сфері боротьби (протидії) злочинності. В рамках цих тез спробуємо визначитися з різноманітністю підходів та проаналізувати – чи настільки важливо кожному терміну дати відповідне визначення.

Одразу слід зауважити, що навіть в назві цієї складової політики, що спрямована на боротьбу зі злочинністю немає єдності – політика в сфері боротьби (протидії) злочинності, кримінальна політика,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кримінально-правова (як родове поняття) політика тощо.

Справедливо зазначає з цього приводу А. Л. Репецкая «в юридичній літературі до цього часу питання про визначення і зміст кримінальної політики до цього часу залишається дискусійним. Безспірною є лише думка, що це політика, яка проводиться в специфічній сфері діяльності держави – в галузі боротьби зі злочинністю» [6, с. 7].

На думку Трощенко Р.А., виходячи з різної широти тлумачення вченими-юристами поняття кримінальної політики, дана дефініція в науці розглядається в трьох рівнях: 1. Як державна політика боротьби зі злочинністю, обумовлена і реалізована як правовими, так і позаправовими засобами протидії злочинності. 2. Як державна політика боротьби зі злочинністю, яка визначається та реалізується на підставі лише норм права. 3. Як державна політика боротьби зі злочинністю, яка визначається та реалізується виключно нормами кримінального права. І таким чином, кримінальна політика – це державна політика протидії злочинності, яка полягає як у нормативному, так і в іншому визначенні заходів, спрямованих на протидію злочинності, усунення її причин і наслідків, як через відповідну діяльність

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

органів державної влади, так і через громадську діяльність [8].

Інший автор М.В. Шкеле вказує, що кримінальна політика – один із напрямків правової та, загалом, державної політики. Кримінальна політика – складне, комплексне, міжгалузеве утворення. У кримінальній політиці знаходять своє відображення норми кримінального права, кримінального процесу, кримінально-виконавчого права, дані криминології, соціології та ін. Відповідно, кримінальну політику можна розуміти і як діяльність держави, спрямовану на боротьбу зі злочинністю (або стримування злочинності), та як напрями даної діяльності (вектор змін), і як сфера діяльності, в якій відбувається зіткнення різних підходів та напрямків [11, с. 14-15].

П.А. Фріс, аналізуючи дане поняття, вказує, що політика у сфері боротьби зі злочинністю визначає стратегію і тактику боротьби зі злочинністю, маючи як кінцеву мету зменшення рівня злочинності на основі усунення причин і умов, що її породжують, використовуючи як засоби кримінальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче право і заходи профілактики. Зважаючи на це, можна дати таке визначення: політика у сфері боротьби зі злочинністю є виробленою українською державою генеральною лінією, що визначає стратегію,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

основні концепції, напрями, цілі і засоби впливу на злочинність шляхом формування кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, регулювання практики їх застосування, а також розробка й реалізація заходів, спрямованих на запобігання злочинам [10, с. 6].

О.В. Узунова, П.П. Узунов передбачають, що кримінальна політика – це вироблена органами держави, партіями та іншими об'єднаннями громадян за участю наукових установ система відповідних правових, економічних і соціально-культурних заходів, які відображають стратегію і тактику боротьби зі злочинністю, і на основі яких формується, змінюється і доповнюється кримінальне законодавство, визначаються його цілі, завдання, принципи, форми і порядок впливу на осіб, що вчинили злочини [9, с. 128].

О.Д. Кос визначає політику у сфері боротьби зі злочинністю наступним чином – це принципова позиція держави, що визначає в комплексі її стратегію, основні концепції, напрями, цілі і засоби впливу на злочинність шляхом формування та використання кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, регу-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

лювання практики їх застосування, а також розробка й реалізація заходів, спрямованих на попередження та розкриття злочинів [3, с.91].

Є і інші, коротші визначення, наприклад, М.О. Годруза – найбільш узагальнено кримінально-правову політику в структурному плані можна визначити як державну програму боротьби зі злочинністю і її реалізацію в діяльності державних і суспільних організацій [1, с.90].

Чи як от Ю.Ю. Коломієць – кримінальна політика – це частина правової політики держави у сфері протидії злочинності, яка здійснюється кримінально-правовими, кримінально-процесуальними, кримінально-виконавчими засобами [2, с. 141].

На думку Т.А. Павленко кримінальна політика – це науково обґрунтований напрямок діяльності органів державної влади і громадськості, що полягає у визначенні основних напрямків, цілей і засад впливу на злочинність, (і є фундаментом (основою) формування кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства), регулюванні практики їх застосування, розробці і реалізації заходів, спрямованих на попередження злочинності [5, с. 250].

Куц В.М. вживає інший термін «антикримінальна політика держави» під якою пропонує розуміти

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«сукупність всіх наявних засобів та методів стримуючого впливу на злочинність, як об'єктивно іманентне суспільству негативне явище» [4, с. 47].

З приводу такої різноманітності Я.Г. Стахов висловлюється, що аналіз різних точок зору на визначення змісту кримінальної політики, як нам уявляється, дає підстави для їх диференціації на три групи. Це, по перше, підхід, у відповідності з яким кримінальна політика включає в себе всю сукупність заходів кримінально-правової дії на злочинність. По друге, погляд, в відповідності з яким кримінальна політика полягає головним чином в здійсненні заходів з соціальної профілактики злочинів, що діють на її детермінанти, і в застосуванні кримінально-правових заходів. І нарешті, в третю групу включений широкий спектр заходів, починаючи з кримінально-правових і закінчуючи заходами організації соціального розвитку (суспільства загалом, групи регіонів, чи окремого регіону) [7, с. 9].

Як вбачається з викладеного, існує різноманітність підходів і що до назви «політики в сфері боротьби зі злочинністю» і щодо самого її визначення. В багатоманітності таких визначень причиною є те, що той чи інший автор визначає як ключову ознаку даного виду політики. Позитивним аспектом такої

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

багатоманітності є також те, що це вказує на постійний інтерес до розробки такого питання.

Не даючи власного визначення, напевно варто ще звернути увагу на позицію автора А.Л. Репецкая, яка наголошує, що, кримінальна політика, яка тісно пов'язана з іншими напрямками державної політики, не губить при цьому свою специфічність і, в свою чергу, також складається з декількох напрямів, в яких і відображається вказана специфіка:

- кримінально-правової політики, яка має завданням: визначення кола діянь, що визнаються злочинними (криміналізацію); визначення заходів кримінально-правової дії, що застосовуються до осіб, які ці діяння скоюють (пеналізацію); а також умови застосування і відмови від застосування цих заходів;

- кримінально-процесуальної політики, що націлена на розкриття злочинів, викриття винних і застосування до них передбачених законом кримінально-правових заходів, а також на визначення правової основи цих видів процесуальної діяльності;

- кримінально-виконавчої політики, що направлена на виконання призначених судом кримінально-правових заходів і виправлення засуджених, а також визначає умови реалізації названої діяльності;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

- профілактичної політики, що здійснює попередження злочинів на основі розробки і реалізації заходів, що направлені на усунення чи нейтралізацію причин і умов, що їх породжують [6, с. 9].

Тому в цьому випадку напевне і варто обмежитися розумінням, що політика в сфері боротьби (протидії) злочинності є родовим поняттям, що включає: кримінально-правову політику, кримінально-процесуальну політику, кримінально-виконавчу політику, а також кримінологічну або профілактичну політику.

Наведені та інші визначення можна використовувати для формування ознак політики, її кращого розуміння та дослідження всіх аспектів цього явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Годруз М.О. Інституційні аспекти і особливості сучасної регіональної кримінально-правової політики // Право і суспільство. 2009, № 2. С. 88-91.
2. Коломієць Ю.Ю. Вплив марксистсько-ленінської ідеології на поняття, сутність та зміст кримінальної політики //Актуальні проблеми держави та права. Зб. наук. праць. – О., 2009. – № 47. – С. 139-144.
3. Кос О.Д. Поняття політики у сфері боротьби зі злочинністю // Політика української держави у

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

сфері боротьби зі злочинністю: зб. матер. Всеукр. наук.-теор. Семінару (м. Івано-Франківськ, 17 грудня 2009 р.). – Івано-Франківськ: ПЮІ ЛьвДУВС, 2009. С. 88-91.

4. Куц В.М. Деякі аспекти вдосконалення національної кримінально-правової політики // Кримінально-правова політика держави: теоретичні та практичні аспекти проблеми: Матеріали міжнародної наукової конференції, Донецьк, 17-18 листопада 2006 року. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2006 – С. 47-52.

5. Павленко Т.А. Щодо визначення поняття кримінальної політики // Кримінально-правова політика держави: теоретичні та практичні аспекти проблеми: Матеріали міжнародної наукової конференції, Донецьк, 17-18 листопада 2006 року. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2006 – С. 247-250.

6. Репецкая А.Л. Виновное поведение потерпевшего и принцип справедливости в уголовной политике. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1994. – 152 с.

7. Стахов Я.Г. Понятие, содержание и современные направления реализации уголовной политики Российской федерации // Российский следователь, 2004. - №6. – С. 6-12.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

8. Трощенко Р.А. Уголовно-правовая политика как часть уголовной политики государства // <https://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnaya-i-ugolovno-pravovaya-politika-sootnoshenie-ponyatiy/viewer>
9. Узунова О.В., Узунов П.П. Міжнародні договори України як джерела кримінально-правової політики // Кримінально-правова політика держави: теоретичні та практичні аспекти проблеми: Матеріали міжнародної наукової конференції, Донецьк, 17-18 листопада 2006 року. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2006 – С. 127-131.
10. Фріс П.А. Основні підходи до розуміння політики у сфері боротьби зі злочинністю // Політика української держави у сфері боротьби зі злочинністю: зб. матер. Всеукр. наук.-теор. Семінару (м. Івано-Франківськ, 17 грудня 2009 р.). – Івано-Франківськ: ПЮІ ЛьвДУВС, 2009. С. 5-10.
11. Шкеле М.В. Уголовная политика и наука // Уголовная политика России в XXI столетии: Сб. науч. статей / Под ред. доктора юридических наук, профессора В.И. Тюнина. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. С. 14-18

Пулик В. М.

*аспірант кафедри політики у сфері
боротьби зі злочинністю та кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту*

*Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРИ ВІДПРАВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ

Гарантії правосуддя в Україні безпосередньо пов'язані із конституційно-правовими приписами Основного закону, згідно яких забезпечення незалежності й недоторканності суддів досягається заборонаю впливу на них, тобто будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо.

Ситуація із недопущенням випадків протиправного втручання у процес відправлення правосуддя в Україні продовжує залишатися стабільно неприйнятною. Згідно даних Вищої ради правосуддя, упродовж 2020 р. до неї надійшло 341 повідомлення про

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

втручання у професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, про вчинення дій, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя. Найпоширенішими підставами звернення є наступні: 290 – психологічний тиск на суддю (надсилання звернень, скарг, публікація і поширення недостовірної інформації, образи та погрози в залі суду тощо); 38 – відкриття кримінальних проваджень, проведення слідчих дій, притягнення до адміністративної відповідальності; 22 – блокування роботи суду (несанкціоновані протести, перешкоджання доступу до робочого місця судді, пошкодження майна суду тощо); 11 – фізичний тиск на суддю та його родичів, пошкодження їхнього майна; 8 – інші підстави. Суб'єктами втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя у повідомленнях вказані: громадяни та їх об'єднання, засоби масової інформації (222 випадки); правоохоронні органи (47 випадків); адвокати та представники (55 випадків); народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, судді та працівники суду (29 випадків) [4, с. 123].

Аналізуючи звернення суддів до ВРП із повідомленнями про втручання, експерти-правники ГО

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«Фундація DEJURE» виокремили такі правові позиції ВРП за категоріями відповідно до ситуацій, описаних у повідомленнях:

- звернення до суду осіб, які не є учасниками судових справ, які визнано втручанням у здійснення правосуддя: 1) звернення комітетів ВРУ щодо вжиття судом заходів індивідуального характеру стосовно запобігання порушення прав певної особи; 2) звернення депутатів ВРУ, місцевих рад до суду, котрі стосуються розгляду конкретних справ, учасниками яких вони не є; 3) дзвінки чи SMS судді, у яких висловлюються заклики прийняти певне рішення та містяться погрози;

- поведінка у залі судових засідань, яка визнана втручанням у здійснення правосуддя: 1) блокування залів судових засідань/приміщень судів; 2) акт фізичного насильства щодо судді, пов'язаного з її рішенням у нерозглянутій справі; заявлення відводів суддям під загрозою бойкоту судових засідань у разі їх незадоволення; 4) порушення правил поведінки в судовому засіданні (висловлювання негативного характеру стосовно особи судді, нахабна поведінка, ігнорування вимог головуючого, безперервне заявлення безпідставних клопотань тощо); 5) постійна згадка учасників у справі про те, що вони подали

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

заяву про вчинення злочину/дисциплінарну скаргу щодо суддів;

- інші різновиди втручання: 1) звернення народного депутата до ВРП з дисциплінарною скаргою щодо судді без достатніх на те підстав; 2) відкриття кримінального провадження щодо судді на підставі ч. 1 ст. 375 КК України як реакція на повернення суддею клопотання слідчого без розгляду; 3) системний допит судді як свідка щодо справи, яка перебуває у його провадженні; 4) обшук житла/кабінету судді у час, який збігається з часом розгляду суддею справи, пов'язаної з органом або посадовими особами органу, який здійснює обшук; 5) тривале здійснення досудового розслідування за фактом вчинення суддею кримінального правопорушення без повідомлення останньому про підозру; 6) виклик судді на допит як свідка у кримінальному провадженні щодо винесення ним завідомо неправосудного рішення через тривалий час після відкриття провадження; 7) витребування від судді пояснень щодо невиконання суддею вимог норм законодавства про самовідвід у нерозглянутій справі [7, с. 92-93].

Визначені Конституцією та законами України гарантії незалежності суддів є невід'ємним елементом їх статусу, поширюються на всіх суддів України

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

та є необхідною умовою здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом. Конституційний принцип незалежності суддів забезпечує важливу роль судової гілки влади в механізмі захисту прав і свобод громадян та є запорукою реалізації права на судовий захист, передбаченого ст. 55 Основного Закону України⁵. Додаткові гарантії незалежності діяльності судових органів регламентовані також законодавчими актами, положення яких ґрунтуються як на положеннях Конституції України, так і міжнародно-правових документів – стандартів незалежності відправлення правосуддя, у тому числі й кримінального.

Терміном «міжнародно-правові стандарти» науковці позначають «комплекс закріплених у різноманітних міжнародних документах норм, що відображають певні уніфіковані (стандартизовані) правила поведінки суб'єктів міжнародного права у тих чи інших сферах міждержавного співробітництва» [1, с.

⁵ Див. : Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», статті 138 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/660> (дата звернення 25.11.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

136]; «встановлені міжнародно-правовими актами (документами) певні мінімальні вимоги, закріплені правовими нормами і принципами, котрих зобов'язані дотримуватися у процесі законотворчої діяльності всі держави» [6, с. 74].

Універсального характеру стандарти дотримання незалежності відправлення кримінального правосуддя базуються, передусім, на:

- Загальній декларації прав людини (1948 р.), яка гарантує кожній людині для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, право на прилюдний розгляд справи з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом;

- Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1959 р.), яка передбачає право людини на справедливий і публічний розгляд її справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти неї кримінального обвинувачення;

- Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.), який закріплює право особи під час розгляду будь-якого кримінального обвину-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вачення проти неї, на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону;

- Основних принципах незалежності судових органів (резолюції 40/32 та 40/146 ГА ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року), які передбачають вирішення справ судами безсторонньо, на основі фактів і відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонуки, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з будь-якого боку і з будь-яких би то не було причин. Не повинно бути місця неправомірному чи несанкціонованому втручання у процес правосуддя [3];

- Бангалорських принципах поведінки суддів (схваленими резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН №2006/23), які першим показником/принципом визнають незалежність при здійсненні суддею судової функції, виходячи виключно з оцінки фактів, відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від стороннього впливу, спонукання, тиску, загроз чи втручання, прямого чи опосередкованого, що здійснюється з будь-якої сторони та з будь-якою метою [2].

Важливе значення у контексті встановлення європейських стандартів має Рекомендація СМ/Рес

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

(2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (17.11.2010 р.), яка виокремлює як зовнішню (у відносинах з виконавчою та законодавчою владою; установами та органами влади, які беруть участь в управлінні та адмініструванні судів), так і внутрішню незалежність судової влади (можливість діяти без будь-яких обмежень, впливу, тиску, погроз або прямого чи непрямого втручання будь-яких органів влади, зокрема внутрішніх органів судової влади) [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабкова В. Міжнародні стандарти як джерела судового права України. *Право України*. 2015. №7. С.136-143.
2. Бангалорські принципи поведінки суддів: резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН 27.06.2006 №2006/23. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (дата звернення: 28.11.2021).
3. Основні принципи незалежності судових органів: резолюції 40/32 та 40/146 ГА ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (дата звернення: 28.11.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

4. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Щорічна доповідь за 2020 р. URL: <https://hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stand-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 25.11.2021).
5. Рекомендація СМ/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17.11.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (дата звернення: 25.11.2021).
6. Рудик П. А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. *Часопис Київського університету права*. 2019. №4. С.74-80.
7. Сінельнік Р. В. Втручання в діяльність судових органів як спроба посягання на принцип незалежності судової гілки влади в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 2. С.86-98.

Репецький С.П.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ

ЩОДО ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства для вдосконалення національного кримінального законодавства

Незворотній стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі, а також в Організації Північноатлантичного договору, закріплений в абз. 5 преамбули та п. 5 ч. 1 ст. 85 Конституції України [1], висуває перед нашою державою високі вимоги щодо відповідності системи законодавства, що існує, до міжнародних норм і найкращих зразків демократичної нормотворчості, вироблених у розвинутих державах світу. Важливе місце при цьому має належати порівняльному правознавству, особливо такому його напрямку – як порівняльне кримінальне законодавство.

Насамперед, це пов'язане з тим, що Указом Президента України від 07.08.2019 № 584/2019 «Питання Комісії з питань правової реформи» у складі згаданої комісії створена робоча група з питань розвитку кримінального права. Серед іншого, перед нею поставлені завдання забезпечити розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій з питань реформування кримінального законодавства України [2].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Необхідність реформування кримінального законодавства України обумовлена тим, що за двадцять років чинності Кримінального кодексу України 2001 року його принципові положення були зруйновані валоподібними, несистемними і часто необґрунтованими змінами та доповненнями (станом на 20 серпня 2020 року до Кодексу було внесено 1088 змін та доповнень, з них – 222 зміни та доповнення до Загальної частини КК і 856 – до Особливої частини; багато положень Кодексу змінювалися неодноразово, а деякі статті – навіть 8-10 разів) [3].

Водночас, чинний Кримінальний кодекс України не повною мірою відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням України як в частині визначення кола діянь, за які в них має бути встановлена відповідальність, так і в частині забезпечення гарантій прав людини і основоположних свобод щодо осіб, які до такої відповідальності притягуються.

Таким чином, подальший розвиток і вдосконалення кримінального законодавства України неможливий без вивчення та запровадження дієвих кримінально-правових стандартів, що існують за кордоном, а створення міжнародно-правових норм у боротьбі зі злочинністю неможливе без попереднього порівняльного аналізу існуючого у кожній кон-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кретній державі внутрішнього кримінального законодавства. Це дасть нам змогу: встановити, як та чи інша проблема розв'язується у різних країнах світу; з'ясувати, чим відрізняється і в чому збігається національне кримінальне законодавство з кримінальним законодавством інших держав; вивчити та узагальнити позитивні та негативні надбання, що існують в іноземному кримінальному праві; окреслити межі врахування позитивного іноземного досвіду з метою вдосконалення національного законодавства.

Відомо, що кожна держава має свою національну правову систему, якій властиві загальні закономірності розвитку і подібні ознаки та яка складається з внутрішньо узгоджених, взаємопов'язаних, соціально однорідних спеціальних і загальних правових засобів – норм і принципів права, правовідносин, правосвідомості, правової культури, суб'єктивного права, юридичного обов'язку, юридичної відповідальності та діяльності. В свою чергу, сукупність національних правових систем утворюють типи (сім'ї) правових систем.

Отже, розгляд питань порівняльного правознавства для вдосконалення національного кримінального законодавства ми пропонуємо будувати з огляду на специфіку типів (сімей) правових систем,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

класифікація яких відомими вченими з проблем держави і права та порівняльного правознавства дається по-різному.

Так, одні науковці (зокрема, В.М. Субботін, О.В. Філонов, Л.М. Князькова, І.Я. Тодоров) виділяють романо-германський, англо-саксонський, мусульманський, нідерландський, скандинавський, соціалістичний типи [4, с. 225-226]. Інші (А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарев, О.Л. Слюсаренко) визначають п'ять типів (сімей): романо-германський, англосаксонський, соціалістичний, релігійний, сім'ї традиційного та звичаєвого права [5, с. 127]. З ними погоджується С.П. Коталейчук, який аргументує, що основні правові сім'ї – це: романо-німецька, англо-саксонська, соціалістична, релігійна та традиційного й звичаєвого права [6, с. 297-298]. Ще інші – С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров, В.С. Ковальський – наголошують на існуванні в сучасному правознавстві таких основних правових типів (сімей), як: романо-германський, англо-саксонський, мусульманський і традиційного права [7, с. 368]. Навпаки, Х. Бехруз виділяє такі правові сім'ї: романо-германська (континентальна); правові сім'ї, що примикають до романо-германського права (скандинавські та латиноамериканські правові сім'ї); сім'я загаль-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ного права; релігійно-традиційні правові сім'ї (мусульманська, індуська та сім'я звичаєвого права); далекосхідну правову сім'ю [8, с. 57–58].

Однак, найбільш повною, на нашу думку, є класифікація правових систем у правові типи (сім'ї), яку здійснила О.Ф. Скакун, виділивши серед них п'ять відповідних типів [9, с. 310–311].

Це, зокрема: 1) романо-германський тип (сім'я) правових систем, який поділяється на романський (Франція, Бельгія, Нідерланди, Італія, Португалія, Іспанія, Люксембург, Голландія) та германський, або центральноєвропейський (ФРН, Австрія, Швейцарія, Україна, Росія, Білорусія); 2) англо-американський тип (сім'я) правових систем (Англія, Ірландія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія тощо); 3) змішаний (конвергентний, або дуалістичний) тип (сім'ю) правових систем, до якого входить скандинавська (північноєвропейська) група (Данія, Швеція, Норвегія, Ісландія, Фінляндія) та латиноамериканська (Аргентина, Парагвай, Уругвай, Чилі та ін.); 4) релігійний тип (сім'я) правових систем, який охоплює мусульманське право (Іран, Ірак, Йорданія, Туреччина, Кувейт, Сомалі, Танзанія, Кенія, Албанія, Косово, Азербайджан, Узбекистан, Туркменістан, Таджикистан), індуїстське право (Пакистан, Бірма, Сінгапур, Малайзія) та іудейське (єврейське)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

право; 5) традиційний тип (сім'я) правових систем, який містить дві далекосхідну, або традиційно-ідеологічну групу (Китай, Японія, Бірма, Корея, Монголія, Гонконг, країни Індокитаю, Малайзія) та африканську, або звичаєво-правову групу (країни Африки, Мадагаскар).

За таких умов вважаємо актуальним акцентувати увагу на романо-германському та змішаному напрямках порівняльних кримінально-правових досліджень, адже вони є найпоширенішими у світі й найближчими до нашої держави, перший з яких склався на основі давньоримського та канонічного середньовічного права а другий – на основі місцевих джерел права та елементів правових систем романо-германського (передусім) та англо-американського типу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 22.11.2021).
2. Питання Комісії з питань правової реформи : Указ Президента України від 07 серпня 2019 р. № 584/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text> (дата звернення 22.11.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Концепція реформування кримінального законодавства України. URL: [https:// newcriminalcode.org.ua/concept](https://newcriminalcode.org.ua/concept) (дата звернення 22.11.2021).
4. Теорія держави і права : навч. посіб. / В. М. Субботін, О. В. Філонов, Л. М. Князькова, І. Я. Тодоров. Київ : Знання, 2005. 327 с.
5. Олійник А. Ю., Гусарєв С. Д., Слісаренко О. Л. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.
6. Коталейчук С. П. Теорія держави та права : навчальний посібник для підготовки до державних іспитів. Київ. : КНТ, 2009. 320 с.
7. Теорія держави і права : підручник / За ред. С. Л. Лисенкова. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 448 с.
8. Бехруз Х. Вступ до порівняльного правознавства : навч. посіб. Одеса : Юридична література, 2002. 328 с.
9. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Скибенко В.І.

*аспірантка,
Київського національного торговельно-економічного
університету,
факультет адміністративного, фінансового та ін-
формаційного права
науковий керівник:*

Хорт І. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Актуальність на сьогоднішній день економіка України зазнає суттєвих трансформаційних процесів, які мають як позитивні наслідки так і негативний вплив на фінансову безпеку в державі, оскільки низка актуальних проблем формується паралельно з еволюційними зрушеннями системи державного управління та економіки в цілому.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Питання фінансової безпеки досліджувалося в працях багатьох науковців О. Мелиха, О. Барановського, Є. Ведути, О.С. Власюк, Є.М. Терехова, Н.Я. Кравчука, Т.О. Дубова, М. Єрмошенка, В.В. Іщенка, О.О. Гетьманенко, Н. Кравчука, А. Сухоруков.

Метою доповіді є проаналізувати рівень фінансової безпеки в Україні, виділити основні загрози, а також напрямки зміцнення фінансової безпеки.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека у країні.

Предметом дослідження є дослідження та аналіз існуючого стану фінансової безпеки.

Результати дослідження. Фінансова безпека виступає одним з основних критеріїв забезпечення стабільного економічного стану в державі та економічного зростання в цілому.

Адже тільки високий рівень фінансової безпеки може забезпечити цілісність країни, надати високий рівень захисту від економічних та соціальних руйнувань, забезпечити баланс економіки та високий соціально-економічний рівень держави. Отже, державне регулювання фінансової безпеки передбачає не тільки запровадження новітніх сучасних дієвих змін в існуючу структуру, а й аналіз та постійний контроль над виконанням доставлених

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

задач, підтримання існуючого рівня, що видається досить складним у сучасних умовах.

До основних проблем, з котрими зіштовхується Україна в сьогоdnішніх реаліях можна віднести питання:

- недостатньої ефективності державного регулювання
- зростання зовнішнього боргу
- посилення залежності України від іноземних кредиторів
- нестабільність нормативної бази
- нестабільність грошової одиниці
- відсутність чіткого та стабільного курсу реалізації зовнішньоекономічної політики.

Також не треба забувати і про інші, більш персоналізовані перепони, які не дають можливості впевненого і стрімко рухатися вперед, адже питання, кібер-тероризму, енергетичної залежності і конфлікту з країною-агресором, корупційних проявів не допомагають у вирішенні зазначених питань.

Думки вчених, щодо фінансової безпеки досить різняться, М.М. Єрмошенко зазначає, що під фінансовою безпекою слід розуміти стан фінансово-кредитної сфери держави, основною характеристикою якого є сукупність балансу і якості фінансових інструментів, стійкістю до внутрішніх та і зовнішніх

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

негативних загроз, здатністю забезпечувати захист економічних інтересів держави, достатній рівень фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання.

О.І. Барановський зазначає, що фінансова безпека держави передусім являється важливою частиною економічної безпеки держави, основним базисом якої є незалежність, конкурентоспроможність та ефективність фінансово-кредитної сфери України, основними характеристиками якої є наявність валютних резервів, збалансованістю фінансів та ліквідністю активів.

Одним із основних чинників, як вже зазначалося, є питання державного боргу. Адже саме його наявність спонукає утворення бюджетного дефіциту, адже, проблема виплати зазначених коштів та неспроможність скорочення витрат на загальнодержавному рівні приводить до появи неефективних, а інколи і незаконних заходів, серед яких найчастіше можна зустріти до емісії грошової маси, запозичень на внутрішніх і зовнішніх фінансових ринках, що у свою чергу призводить до збільшення державного боргу та його зростання.

Іншою проблемою є стан політичного клімату в державі. На сьогоднішній день фінансовій безпеці України протистоїть нестабільність політичного сектору влади, їх внутрішні противоріччя, відсутність

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

чіткого, стабільного політичного курсу, все це призводить до деструктивних процесів в механізмі фінансового захисту та безпеки.

Отже, як можна помітити, Україні характерні деякі риси негативного розвитку рівня фінансової безпеки. Економіка потребує винайдення та впровадження активних реформічних зрушень, серед яких варто зазначити:

- Впровадження дієвої та покрокової інструкції щодо скорочення обсягів бюджетного дефіциту.
- Розроблення та запровадження механізмів попередження фінансових ризиків.
- Модернізація існуючого законодавства, запозичення зарубіжного досвіду щодо вирішення даного питання.
- Запобігти домінуючому втручання іноземного капіталу на внутрішньодержавні процеси України.
- Зменшення рівня зовнішніх запозичень та активна виплата наявних боргових зобов'язань.
- Створення сприятливих економічних умов для дієвого розвитку та функціонування держави.
- Комплексне реформування бюджетного процесу, впровадження дієвих кроків щодо удосконалення системи державних витрат.
- Збалансована взаємодія всієї структури владних відносин та існуючих суб'єктів господарювання.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Адже основним завданням держави є забезпечення раціональної політики щодо реалізації як національних, так і приватних інтересів в економічній сфері. Найбільша проблема, з якою зіштовхується Україна щодо питань реалізації фінансової безпеки є суперечливість фінансових інтересів різних суб'єктів даних відносин, приватних, бізнесу та держави.

Висновки. Отже, підсумовуючи варто зазначити, що економіка України є досить нестабільною на сьогоднішній час, фінансова безпека не може бути проведена на достатньому рівні. Фінансова залежність від здійснених зовнішніх інвестицій, присутність корупційних проявів та нецільове використання коштів наносить руйнівний деструктивний вплив на фінансову безпеку в державі.

Україна потребує здійснення реальних і дієвих кроків, орієнтиром для яких повинні стати вирішення широкого кола питань для визначення основних напрямків пріоритетності вирішення національних інтересів, завчасне виявлення та попередження факторів, котрі загрожують економічній безпеці країни. Все ж таки, вважаємо доцільно зазначити, що основним нагальним питанням повинно стати зупинення стрімкого відтоку капіталу, ліквідувати державний борг та дефіцит.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Важливо зазначити, що економіка як і будь-яка інша сфера потребує усебічного та постійного контролю, адже сьогоднішній «ідеальний» рівень, який прагне досягти країна, через деякий час може виявитися вже недостатнім, прогрес не стоїть на місці, суспільство розвивається та вносить свої корективи у різні сфери відносин політичну, соціальну економічну, тому важливим критерієм виступає уміння держави гнучко реагувати до змін в навколишньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс] / ВР України // База даних «Законодавство України». – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р // Офіційний вісник України. – від 23.08.2012. – № 62, стор. 156, стаття 2533.
3. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації : монографія / О.С. Власюк. - К. : НІСД. 2014. - 432 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

4. . Стан державного боргу України. Міністерство фінансів України
URL:<https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
5. Радзівіл К. С. Поняття та зміст фінансової безпеки держави. / К. С. Радзівіл // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 5. с. 94-97.
6. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. – К.: Київ. нац. тогр. & екон. ун-т, 2004. – 759 с.
7. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів / А. М. Калантай. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – №1. – С. 143–153.
8. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько : Монографія. – К. : НІСД, 1997. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd08.htm>
9. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. [Електронний ресурс] / ВР України // База даних «Законодавство України». – Режим до-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/183/98-%D0%B2%D1%80>.

10. Шухнін А.С. Поняття фінансової діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: фінансово-правовий аспект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2703/124/>.

11. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. – 2014. – №3(13). – С. 30-36.

Стоматов Е.Г.

*кандидат юридичних наук, доцент,
суддя Комунарського районного суду,
м. Запоріжжя*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод людини передбачено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи ж державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [1]. В Конституції України також передбачено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 32).

Охорона особистого та сімейного життя особи, таємниці кореспонденції та недоторканості житла

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

забезпечується і нормами Кримінального кодексу України. Зокрема передбачена кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя (статті 132, 145, 149, ч. 2 ст. 154, 182, 189, 258-1, 303, 386); порушення недоторканності сімейного життя (ст. 168); порушення недоторканності житла або іншого володіння особи (ст. 162); порушення недоторканності приватної кореспонденції (ст. 163) [2, с. 136].

Підставами обмеження зазначених вище конституційних прав є наступні: невідкладні випадки, пов'язані із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; пов'язані з необхідністю проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо; лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Отже умовами правомірності втручання держави в приватне життя, що не порушує конституційне право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції є: 1) здійснення його за рішенням суду; 2) в передбачених законом випадках; 3) спрямованість

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

на досягнення чітко визначеної законом мети [3, с. 95].

Сферою найчастішого застосування обмежувачих це право заходів є кримінальне судочинство. Тому особливого значення в процесі правового регулювання оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності набувають гарантії збереження особистої таємниці, забезпечення права кожного на невтручання в особисте життя, конфіденційність листування та телефонних розмов [4].

Кримінально-процесуальні гарантії дотримання права приватності особи при здійсненні кримінального судочинства регламентовані в низці статей Кримінального процесуального кодексу України. Відповідно до ст. 261 КПК може бути накладено арешт на кореспонденцію особи без її відома у виняткових випадках на підставі ухвали слідчого судді. Процесуальні гарантії недоторканності житла чи іншого володіння особи визначені ст. 233 Кримінального процесуального кодексу України. Ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді (ч. 1 ст. 233 КПК України). Підстави та порядок проведення обшуку

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

чи огляду детально врегульовані чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (ст. 234-237). Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій регламентовані ст. 246 КК. Обмеження прав особи на повагу до особистого життя під час проведення НСРД повинно мати для цього вагомі підстави й докази, які планується отримати шляхом проведення НСРД, також повинні мати суттєве значення, таким чином, щоб їхньою «вагомістю» можна було виправдати порушення конституційних прав особи [5].

Посилаючись на аналіз норм ст. 30 Конституції України та ч.ч. 1, 3 ст. 233 КПК України Касаційний кримінальний суд акцентував, що право слідчого, прокурора на проникнення до житла і проведення в ньому обшуку може виникати у трьох випадках: 1) за ухвалою слідчого судді, 2) без постановлення такої ухвали на підставі добровільної згоди власника житла чи іншого володіння особи; 3) до постановлення ухвали слідчого судді лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину [6]. Додатковим контролем за належним здійсненням слідчими суддями судового контролю за дотриманням

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні з метою недопущення формального підходу до розгляду таких клопотань є на сьогодні обов'язкова повна фіксація технічними засобами судового засідання з розгляду слідчим суддею клопотання про обшук [7].

Забезпечення права на приватність визнано однією зі стратегічних цілей Національної стратегії у сфері прав людини на 2021 р. [8]. Цей стратегічний напрям спрямований на вирішення таких проблем як: неузгодженість законодавства України про захист персональних даних з європейськими стандартами; відсутність ефективних засобів захисту права на приватність, запобігання і протидії порушенням законодавства про захист персональних даних під час обробки персональних даних; відсутність дієвого інституційного механізму незалежного контролю за додержанням права на захист персональних даних; існування надмірних баз персональних даних, володільцями або розпорядниками яких є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства державної або комунальної форми власності, що належать до сфери управління таких органів; існування практики порушення права на невтручання в особисте і сімейне життя осіб, які перебувають у місцях несвободи. Одним із

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

завдань, спрямованих на досягнення цієї стратегічної цілі є і створення механізмів, які мінімізують зловживання під час проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій.

Забезпечення встановлених стандартів захисту права на приватність визнавалось в якості стратегічного напрямку і в Національній стратегії у сфері прав людини 2015 року в результаті реалізації якого очікувалося створення та запровадження ефективної системи незалежного контролю за діяльністю правоохоронних органів у частині додержання права на приватність [9], у тому числі і через запровадження щорічного опублікування знеособлених звітів щодо кількості проведених негласних слідчих дій, які обмежують право на приватність, та використання їх результатів у розслідуванні відповідних злочинів і судових рішень [10].

Водночас фіксуються випадки свавільного або незаконного втручання у приватне й сімейне життя, порушення недоторканності житла чи таємниці листування з боку владних органів, зокрема й Служби безпеки України, й інших правоохоронних органів при проведенні обшуків, моніторингу інтернету, блокування доступу до веб-сайтів на підставах «міркувань національної безпеки» без відповідних закон-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

них повноважень [11]. Аналіз рішень ЄСПЛ у справах проти України свідчить про те, що національне законодавство значною мірою не відповідає міжнародним, зокрема європейським, стандартам у галузі захисту прав людини та потребує свого подальшого вдосконалення. Іншим важливим фактором, що частково є наслідком недосконалого законодавства, залишається правозастосовна практика правоохоронних органів, що позбавлена поваги до прав людини, свідченням чого є невтішна для України статистика звернень наших співвітчизників до ЄСПЛ у зв'язку з порушенням державою їх конвенційних прав [3, с.100].

Отже й надалі актуальними залишаються обґрунтовані нарікання на порушення права на особисте та сімейне життя та інші складові права приватності особи, що вчинюються з боку владних структур, на відсутність чітких підстав обмеження таких прав та подекуди формальні підходи щодо оцінки таких підстав, а відтак і порушення цього права в кримінальному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

2. Присяжнюк І. Недоторканність приватного життя як об'єкт кримінально-правової охорони. *Право України*. 2017. № 2. С. 131-138.
3. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.
4. Конституція України: науково-практ. коментар / В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. Харків, 2003. С. 166-168.
5. Судовий контроль за НРСД <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravota-proces/uvaga-vas-znimaє-prihovana-kamera.html>
6. Постанова Колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду в справі №573/2028/19 від 08 квітня 2021 року. URL: https://protocol.ua/ua/vs_kks_nevidkladniy_obshuk/
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування: Закон України №2213-VIII від 16.11.2017 р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2213-19#Text>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

8. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України №119/2021 від 24 березня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>

9. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text>

10. Звіт за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (II квартал 2016 року) / Ред. кол.: Семьоркіна К., Блага А., Мойса Б. та ін.; за заг. ред. А. Бущенко, Б. Крикливенка. К., 2016. 47 с.

11. Звіт про дотримання прав людини в Україні за 2020 рік/ Доповіді про стан дотримання прав людини в країнах світу за 2020 рік. Державний Департамент США. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/HRR_20_Ukr-new.pdf

Тетерятник Г.К.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ,*

м. Одеса

ВИКЛИК У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Кримінальні провадження в умовах надзвичайних правових режимів мають цілу низку особливостей, які пов'язані із факторами, що впливають на специфіку такого провадження. Найпоширенішим заходом забезпечення кримінального провадження (далі – ЗЗКП) є виклик. Відповідно до ст. 135 КПК України «Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою», при цьому відповідно до ч. 9 цієї норми «Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення цим Кодексом строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом» [1].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування» № 1422-IX від 27 квітня 2021 року [2] цитовану статтю було доповнено частиною 8 у такій редакції: «Повістка про виклик особи, стосовно якої існують достатні підстави вважати, що така особа виїхала та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, у випадку обґрунтованої неможливості вручення їй такої повістки згідно з частинами першою, другою, четвертою - сьомою цієї статті, публікується в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

Особа, зазначена в абзаці першому цієї частини, вважається такою, яка належним чином повідомлена про виклик, з моменту опублікування повістки про її виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

У випадку наявності в особи, зазначеної в абзаці першому цієї частини, захисника (захисників)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

копія повістки про її виклик надсилається захиснику (захисникам)» [1].

Проте така позиція законодавця є дискусійною, оскільки у такому разі, як зазначає О.М. Атаманов, по-перше, публікування повідомлення про підозру в засобах масової інформації та на офіційних веб-сайтах органів, призведе до розголошення інформації про фізичну особу (персональні дані), інших відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, відомостей досудового розслідування та порушуватиме презумпцію невинуватості. По-друге, чинне законодавство України не зобов'язує фізичних осіб оглядати офіційні веб-сайти всіх органів, що здійснюють досудове розслідування, яких до речі близько сотні, щоб дізнатися про можливе повідомлення їй про підозру. Тому, повістки про виклик підозрюваних опубліковані в газеті «Урядовий кур'єр» та розміщені на офіційних вебсайтах органів, що здійснюють досудове розслідування, не можуть вважатися належним врученням повідомлення особі про підозру в спосіб, передбачений законом [3, с. 224].

Суперечність такої позиції полягає у тому, що фактично неможливо отримати паперові видання засобів масової інформації загальнодержавної

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

сфери розповсюдження за межами України, обмеженим є і доступ як до веб-сайтів засобів масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, так і до офіційних веб-сайтів органів, що здійснюють досудове розслідування в Україні, з боку відповідних державних органів іноземних держав, у разі перебування підозрюваного за межами України чи на тимчасово окупованій території України.

Крім того, привертає увагу той факт, що переміщення осіб з тимчасово окупованих територій України супроводжується складністю процедури, яка регулюється спеціальними нормативно-правовими актами [4]. Черги на КПВВ є багатогодинними, а пандемія створила додаткові перешкоди, які пов'язані не тільки з необхідністю проходити ізоляцію після в'їзду-виїзду з окупованих територій, здавати тести і т.ін., а взагалі унеможливив внаслідок розпоряджень так званого керівництва «ДНР» та «ЛНР» щодо закриття блокпостів, через які можливим був виїзд на територію України внаслідок епідеміологічної ситуації. З 21 березня 2020 року виїзд з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей є можливим (не враховуючи певних виключень, наприклад, виїзд для поховання) тільки через територію РФ [5]. Процес перетину лінії розмежування, як правило, супроводжується опитуванням з

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

боку представників «ДНР» та «ЛНР» щодо причин виїзду з тимчасово окупованої території та оглядом транспортних засобів, мобільних телефонів та особистих речей виїжджаючих. Це створює небезпеки для осіб, які виїжджають, у разі отримання представниками псевдореспублік інформації, що особи направляються для участі у проведенні процесуальних дій. Таким чином, викликані з тимчасово окупованих територій особи часто не мають можливості прибувати за викликом.

Більш того, не маючи іншого процесуального інструментарію, слідчі, дізнавачі, прокурори, публікують повістки для виклику, у т.ч. для вручення особам, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, повістки для вручення їм повідомлення про підозру. З одного боку, офіційна публікація таких у встановленому законом порядку, з наступним неприбуттям підозрюваних є одним із доказів, який може бути поданий слідчому судді для вирішення питання про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та винесення ухвали про затримання з метою приводу. З іншого, створює передумови для того, щоби особа, будучи поінформованою про наявність щодо неї кримінального провадження, продовжувала переховуватися на тимчасово окупованих територіях. При цьому,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

зауважимо, що такі ЗЗКП, як привід та накладення грошового стягнення, застосування яких є можливим, у випадках передбачених ст. ст. 139, 140 КПК України фактично не можуть бути застосовані в описаних нами надзвичайних обставинах.

На неефективність процедури виклику осіб з тимчасово окупованих територій та району проведення АТО / ООС вказує 186 з опитаних нами респондентів – 48,69%, ще 85 особи – 21,99 % вказали, що їм складно відповісти на це питання.

Окремі науковці вважають, що необхідно використовувати усі можливі ресурси сучасних технологій для виклику учасників кримінального провадження: електронні сайти, соціальні мережі, месенджери, канали зв'язку, інтернет ресурси [6]. Однак, у випадках надзвичайних ситуацій особи можуть бути позбавлені можливості не тільки прибуття за викликом, а взагалі непоінформованістю внаслідок перебоїв з електроенергією, інтернетом, можливістю користування засобами зв'язку. Правники справедливо звертають увагу, що внесення ч. 8 до ст. 135 КПК України не вирішує вказану проблему викликів, оскільки ймовірно знаходження особи в районі проведення АТО / ООС не забезпечує її вільний та безперешкоджений доступ до мережі Інтернет, адже не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

всі населені пункти є повністю комп'ютеризованими, через пошкодження високовольтних ліній електропередачі населені пункти періодично залишаються без електроенергії. Наприклад, за даними прес-служби ГУ ДСНС України у Донецькій області, станом на 3 квітня 2017 р., електропостачання в Авдіївці Донецької області відсутнє п'яту добу [7].

Неможливість прибуття учасників провадження за викликом створює перепони для вжиття відповідно до засади публічності, всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Іще одним актуальним питанням у контексті забезпечення виклику учасників кримінального провадження для проведення процесуальних дій, яке чомусь залишилося поза увагою законодавця є виклик військовослужбовців, які несуть службу в зоні АТО/ООС, а також можуть залучатися для діяльності в умовах інших надзвичайних правових режимів (наприклад, надзвичайного, воєнного стану). В. Луців справедливо звертає увагу на те, що маневрування підрозділів у зоні виконання бойового завдання, тобто перманентна зміна місця дислокації унеможлиблює відшукання свідка та проведення з ним слідчих (розшукових) дій. «У такій ситуації з практичної точки зору є неможливим повернення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

військовослужбовців до місця постійної дислокації задля проведення слідчих дій, оскільки це може вкрай негативно вплинути на виконання бойового завдання як окремими військовослужбовцями, так і підрозділом, військовою частиною в цілому» [8, с. 140]. Логічно вченим пропонується зміна законодавчого регулювання порядку здійснення виклику особи слідчим, прокурором: здійснення виклику військовослужбовців для участі в слідчих (розшукових) діях через командування військової частини, у якій вони проходять військову службу [9, с. 7, 10, с. 342-346].

Таким чином, питання здійснення виклику слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом у кримінальних провадженнях в умовах надзвичайних правових режимів потребують додаткового нормативного врегулювання з урахуванням усіх факторів та обстановки, які склалися в умовах пандемії, специфічних обставинах виїзду з тимчасово окупованих територій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування: Закон України № 1422-IX від 27 квітня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n47>.
3. Атаманов О. М. Окремі аспекти повідомлення про підозру особі при здійсненні спеціального досудового розслідування (in absentia). *Modern problems in science* : VIII International Scientific and Practical Conference (November 09–12, 2020 Prague, Czech Republic). Prague, 2020. P. 222–226.
4. Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: Постанова КМУ від 4 червня 2015 р. № 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF#Text>.
5. Бойовики зірвали відкриття КПВВ на Донбасі. *Українська правда*. 10 червня 2020. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/10/7255140/>
6. Коперсак Д.В. Спеціальне досудове розслідування кримінальних правопорушень: дис. .. докт. Філософії: 081 «Право», Одеса, 2021. 247 с.
7. Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Суду України (Аналітична доповідь).
URL:https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_Sud_reform.pdf

8. Луців М. З. Особливості досудового розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (статті 407-409 Кримінального кодексу України): дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 2020. 240 с.

9. Луців М. З. Особливості досудового розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (статті 407-409 Кримінального кодексу України): автореф.дис.. канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 2020. 20 с.

10. Тетерятник Г.К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с.

Томин С. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,*

Івано-Франківський юридичний інститут

Національного університету

«Одеська юридична академія»,

м. Івано-Франківськ

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ПРИЧИН ТА УМОВ,
ЯКІ СПРИЯЛИ ВЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ**

Відповідно до ч. 2 ст. 1 «Про Національне антикорупційне бюро України» протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є завданням Національного антикорупційного бюро України (далі - Бюро), обов'язком якого відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 16 Закону є досудове розслідування корупційних правопорушень, а також їх попередження [2].

Для виконання вказаних завдань Бюро та його працівники мають право надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро, а також отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

З огляду на положення ч. 4 ст. 10 Закону, безпосередній обов'язок встановлення обставин профілактичного характеру під час розслідування корупційних злочинів покладено на детективів Бюро, які уповноважені Законом проводити не тільки слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії, а й оперативно-розшукові заходи [2].

У юридичній літературі неодноразово наголошувалось на тому, що найбільш повно діяльність з виявлення обставин, які сприяли вчиненню злочину, реалізується під час проведення слідчих (розшукових) дій [1, с. 34]. Найчастіше такими діями є огляд, допит, обшук та судові експертизи.

Однією з найбільш ефективних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення обставин криміногенного характеру, є допит в якості свідків співробітників установи, де вчинено корупційний злочин. Кожен із співробітників внаслідок вузькості своєї ділянки роботи чи небажання критично підійти до діяльності своєї організації навряд чи охарактеризує цілком причини скоєння злочинів.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Однак за окремими показаннями, навіть тільки щодо виконання власних службових обов'язків, слідчий аналітичним шляхом може скласти досить ясну картину причин злочину та основних недоліків у діяльності відповідного державного органу, підприємства, установи чи організації [3, с. 396].

Важливу роль у вирішенні поставлених детективом завдань під час допиту вказаної категорії осіб відіграє правильно обрана тактика, яка обумовлена конкретними обставинами вчинених корупційних діянь, характеристикою особистості підозрюваного та інших учасників кримінального провадження.

Обстановка вчинення корупційних злочинів службовими особами, приналежність підозрюваних до владних структур сприяють створенню численних схем (як законних, так і незаконних) для їх зв'язку та спілкування з різними категоріями громадян. Тому тактика проведення допитів свідків у кримінальних провадженнях про корупційні злочини вимагає їх розподіл за групами залежно від ряду об'єктивних критеріїв.

За ознакою корпоративності інтересів під час вчинення корупційних злочинів свідків можна поділити на осіб, які працюють з підозрюваним в одній установі, як підлеглих йому так і не підлеглих, та на

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

осіб, які не пов'язані з підозрюваним спільною трудовою діяльністю та будь-якою формою підпорядкування. За цією ж ознакою можна виділити третю групу свідків – особи, які не працюють спільно з суб'єктом корупційного злочину, який вчинив злочин, але опосередковано можуть залежати від нього у силу наявних у нього владних повноважень, що певною мірою впливає на формування їх показань.

Поділ свідків на три названі групи передбачає різний до них підхід, застосування різних тактичних прийомів їхнього допиту у безконфліктній та конфліктній ситуаціях, які частково виходять із загальної слідчої ситуації у кримінальному провадженні.

Іншим різновидом допиту, спрямованим на встановлення обставин криміногенного характеру є допит підозрюваного, у ході якого суб'єкт корупційного злочину, як правило, намагається виправдати свої дії. Незалежно від позиції допитуваного, отримані відомості можуть мати важливе значення для оцінки обставин, що призвели до скоєння злочину, невиконання повноважень з боку керівників відповідного органу чи установи, сприяти виявленню інших суттєвих причин, які потребують негайного усунення. Цей допит необхідно провести якомога ра-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ніше, оскільки підозрюваний через корпоративні інтереси з іншими службовими особами може в подальшому відмовитися надати необхідні слідству відомості про порушення та недоліки в діяльності органу влади.

До інших джерел доказів, у яких містяться відомості про причини та умови вчинення корупційного злочину, необхідно віднести висновки експертів та (або) спеціалістів, що стосуються бухгалтерських питань або фінансово-господарської діяльності установи або конкретної посадової особи, яка вчинила злочин. В даному випадку при призначенні експертизи детективу необхідно поставити питання про відповідність діяльності службових осіб існуючим нормативним вимогам щодо ведення фінансової або господарської діяльності, про наявність відступів від цих вимог і причинного зв'язку зі шкідливими наслідками, що настали.

У випадку, коли у висновках судових експертів недостатньо відомостей про обставини, що сприяли вчиненню злочину, проводять їх допит. Він може стати суттєвим доповненням до допитів свідків, потерпілих, а також підозрюваного, що допоможе встановити загальну картину причин та умов, які сприяли вчиненню злочину.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

У результаті проведення оглядів та обшуків виявляються, вилучаються та досліджуються документи:

- які характеризують організацію, державний орган або установу, здійснювану ними діяльність, становище службової особи;
- які встановлюють компетенцію службової особи;
- які регламентують порядок проходження документів та прийняття рішень;
- особисті документи корупціонерів, що характеризують їх особистість, зв'язки, проведення часу, спосіб життя, стан здоров'я, доходи та ін.;
- інші документи, що характеризують чи встановлюють обставини профілактичного характеру.

З метою встановлення відповідності особи займаній нею посаді за об'єктивними та суб'єктивними критеріями проводиться перевірка її особистих даних. У ході її проведення перевіряються особові справи суб'єктів корупційних правопорушень, дипломи про їх освіту з вибірковими запитами на адресу вузів, дотримання всіх процедурних вимог при вступі на посаду (медичні довідки, відомості про допуски до конкретної роботи, характеристики,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

довідки про судимості та наявність адміністративних правопорушень, обов'язкові атестації, проходження курсів підвищення кваліфікації, документи про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади). Особливо перевіряються наявність дисциплінарних правопорушень підозрюваного та відповідних стягнень, реакція на відомі керівництву адміністративні та інші правопорушення.

Інформаційною основою криміналістичного забезпечення попередження корупційних злочинів є результати проведених детективом Бюро оперативно-розшукових заходів, за результатами яких можуть бути отримані такі відомості профілактичного характеру:

- встановлення кримінальних зв'язків суб'єктів корупційних злочинів з комерційними структурами. У цьому випадку можуть бути отримані відомості про керівництво службовою особою, яка вчинила злочин, комерційними організаціями, про підтримку нею комерційних організацій, які опосередковано або безпосередньо пов'язані з корупційними злочинами;

- встановлення зв'язків підозрюваного з окремими особами, які займаються злочинною діяльністю, злочинними організаціями та злочинними гру-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

пами, на користь яких вчинялись корупційні злочини, або які в інший спосіб створювали об'єктивні та суб'єктивні передумови для їх вчинення;

- встановлення зв'язків корупціонера з іншими службовими особами або органами влади, що надають підтримку протиправній діяльності злочинця шляхом потурання його порушенням або допомагають їх приховувати;

- встановлення фінансових операцій, рухів грошових коштів та майна службової особи, пов'язаної з комерційними структурами та злочинними організаціями, що мають відношення до розслідуваних корупційних злочинів.

При виявленні обставин, які сприяли вчиненню злочинів, детектив вправі вимагати та використовувати офіційну статистичну інформацію з розслідуваних ним кримінальних проваджень корупційного характеру. Даний напрямок встановлення причин вчинення корупційних злочинів може бути реалізовано у кримінальних провадженнях, за якими є безліч злочинних епізодів, завдано шкоди великій кількості осіб або значна матеріальна шкода, результати розслідування якого мають важливе суспільне значення, або за іншими об'єктивними умовами розслідування. Статистична інфор-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

мація детективу може надаватися у загальному порядку разом із запитуваними відомостями з вищих чи контролюючих органів або детектив вправі у спеціальному порядку запросити або вилучити її з тих самих органів чи спеціальних статистичних установ. Аналіз отриманих статистичних даних повинен безпосередньо стосуватися діяльності державного або місцевого органу влади чи установи, де вчинено злочин, мати прямий чи опосередкований причинний зв'язок з обставинами розслідуваного діяння, вказувати на об'єктивні обставини, що призвели до скоєння цього або інших корупційних злочинів.

Таким чином, корупційний злочин – це законмірний результат криміналізації органу або установи чи його окремих підрозділів. Тому фактично тільки особа, яка здійснює його розслідування повно і всебічно з використанням усіх матеріалів досудового розслідування, має право і можливість встановлювати відкриті та приховані причини протиправних діянь у системі державного чи місцевого управління, а вжиті нею у процесі досудового розслідування чи відразу після його закінчення заходи з усунення причин вчинення корупційних злочинів будуть найбільш ефективними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Александров А.Н. Предупредительная деятельность следователя как один из важнейших аспектов обеспечения задач уголовного судопроизводства. Наука, теория, практика. 2013. № 1. С. 33–37.
2. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України № 1150-ІХ від 28 січня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
3. Халиков А. Н. Теория и практика выявления и расследования должностных преступлений: криминалистический аспект: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Уфа, 2011. 538 с.

Устимчук О.

*начальник філії Державної установи
«Центр пробації» в Івано-Франківській області,
м. Івано-Франківськ*

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ
ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КО-
ДЕКСУ УКРАЇНИ**

Тривалий час загальноприйнятого для немало кожного пересічного українця залишається думка про те, що усі порушники кримінального закону повинні бути ізольованими від суспільства та відбувати покарання в спеціалізованих установах. Безперечно, кожна особа, яка порушила кримінальний закон, повинна притягуватись в установленому законом порядку кримінальної відповідальності.

Однак, численні наукові дослідження, проведені спеціалістами в сферах соціології, психології, кримінології вказують на те, що ізоляція осіб в умовах позбавлення волі, які вчинили кримінальне правопорушення відповідного виду, не призводить до їхньої ресоціалізації, а навпаки погіршує криміногенні характеристики правопорушника, а також сприяє рецидивності та вчиненню більш тяжких

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

злочинів. Найбільше зазначене стосується ув'язнення осіб на тривалий строк, що має наслідком настання негативних наслідків на все життя.

Час у сучасному світі нестримно плине, і ті, від кого суспільство тимчасового «відгородилося», направивши їх в установи виконання покарань відбувати строк, повертаються у громади, стають нашими сусідами, ходять одними й тими ж вулицями та парками, як наші діти.

При усій розгалуженості інституту пробації, більшість осіб, які звільняються з місць виконання кримінальних покарань не можуть в повній мірі адаптуватись до сучасних реалій. З огляду на зазначене, такі особи з великою ймовірністю вчиняють нові злочини і знову опиняються на лаві підсудних. Також важливо зазначити, що перебування однієї особи на пробації обходиться державі в 10 раз менше, ніж в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань.

Покарання без позбавлення волі може на перший погляд здатися надто ризикованою справою. Але це передусім вияв довіри до тих, хто усвідомлює свій вчинок, розкаюється в ньому і готовий спокутувати провину та довести суспільству бажання бути законослухняним громадянином. Здійснення контролю і нагляду за такими особами (що

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

поєднується із соціально-виховною роботою та індивідуальним підходом до кожної людини, аби допомогти їй змінитися, розібратися з проблемами, що найімовірніше і стали причиною злочину) забезпечується працівниками пробації. Іншими словами, саме пробація вживає всіх можливих заходів для створення умов, щоби мінімізувати можливі ризики вчинення особою нового злочину. При цьому, кожен попереджений злочин – це врятовані життя багатьох людей: жертв злочинів і їхніх родин; самого кривдника чи правопорушника та його рідних, а також спокій усіх жителів громади.

У європейських країнах вже давно позбавлення волі застосовується лише як крайня міра покарання до тих осіб, які становлять небезпеку для життя і здоров'я інших людей та потребують реабілітації в умовах ізоляції від суспільства.

Україна розвивається, орієнтуючись на європейські стандарти та кращі практики. І пробація – не виняток у цьому. Впродовж 6-и років з дня прийняття Закону України «Про пробацію» [1], продовжують реалізовуватись сучасні інструменти роботи з правопорушниками, зокрема розробляються нові нормативно-правові акти, проекти та ін. При цьому, дуже часто, при прийнятті нових норма-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тивно-правових актів недостатня увага приділяється узгодженню термінології. До прикладу, створеною Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року «Питання Комісії з питань правової реформи» [2] у складі згаданої комісії робочою групою з питань розвитку кримінального права (далі – робоча група) в проєкті нового Кримінального кодексу України (далі – Проєкт КК України)[3]] наводиться дещо інше трактування терміну «пробація», аніж те, що міститься в Законі України «Про пробацію», де під цією правовою категорією розглядається система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [1].

Окрім цього, у Проєкті КК України з'являється додатково категорія «кримінально-правові засоби», до якої, окрім покарань, входять суспільно-корисні роботи, пробація, пробаційний арешт, електронний моніторинг, компенсація, реституція, конфіскація, обмежувальні заходи (заборона наблизитися до потерпілого, брати участь у виборах, займати певні посади тощо) [3]. У даному випадку, пробацією є визначені кодексом контрольні, реінтеграційні та

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

наглядіві засоби, що передбачають обмеження у реалізації прав чи свобод людини та застосовуються судом до особи, засудженої за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослужняної поведінки.

З огляду на зазначене, відбувається тимчасове розширення альтернативних санкцій, які передбачають введення нового виду покарання (кримінально-правового засобу) – пробаційного нагляду. Одночасно з'являються три категорії засобів пробації: 1) контрольні; 2) реінтеграційні; 3) наглядові.

Важливо звернути увагу, що Проект КК України використовує термін «уповноважені органи з питань пробації», а Закон України «Про пробацію» - «орган пробації» [1]. Неоднаковий підхід до використання термінології зумовлений підпорядкуванням органів пробації в минулому Державній кримінально-виконавчій службі України.

З прийняттям Закону України «Про пробацію» не приведено у відповідність інші нормативно-правові акти, зокрема положення Порядок здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 29.01.2019 р. № 272/5 [4].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Окрім цього, із змінами до кримінального законодавства, пропонується на органи пробації покласти додаткові функції, що потребує розгляду питання про збільшення фінансування та кадрового ресурсу, визначення соціально-правового статусу персоналу на ряду з іншими правоохоронними органами.

Висновки: в результаті проведеного дослідження видається за можливе прийти до наступних висновку, що завдяки впровадженню пробаційних заходів планується скорочення тюремного населення за рахунок збільшення клієнтів пробації. Однак, ці зміни не можуть бути втілені в життя без відповідного фінансового, матеріального, кадрового забезпечення та приведення національних нормативно-правових актів у відповідність до міжнародних стандартів у сфері пробації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.
2. Указ Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року «Питання Комісії з питань правової реформи» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Проект нового Кримінального кодексу України.
URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/11/25/kontrolnyj-proekt-kk-24-11-2021.pdf>.
4. Порядок здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019 р. № 272/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text>.

Фріс П.А.

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,*

Заслужений діяч науки і техніки України

ПРО ОСНОВНІ ЗАСАДИ(ПРИНЦИПИ) СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Погіршення криміногенної ситуації в країні, що відбулося в останні роки, викликало значне зростання злочинності, загострило громадську думку до цієї проблеми. Ситуація, що склалася в цьому питанні змушує теоретиків і практиків більш активно звернутися до найбільш дієвого засобу боротьби з даними новоутворенням - до профілактики злочинності, яка «є органічна складова частина, елемент самого поняття прогресивного розвитку».

Це положення обумовлює вирішення комплексу питань вдосконалення як практики її реалізації (відпрацювання форм, методів, прийомів проведення, взаємодії суб'єктів і т.п.), так і подальшу розробку концептуальних положень теорії.

У контексті останнього важливе місце займає питання про поняття, структуру та зміст принципів (основний почав) соціальної профілактики злочинів. Рішення проблеми виглядає тим більш важливим, і що відбувається процес виділення профілактики в

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

самостійну науку, вимагає чіткої констатації її фундаментальних положень на яких будується наука в цілому.

Історія зародження соціальної профілактики злочинів, її багаторічне розвиток в рамках кримінологічної науки, зумовило трансформацію на неї принципів останньої. Подібний підхід на сьогоднішній день представляється невірним. Профілактика злочинів є спеціальною галуззю соціального управління має в якості свого об'єкта групу суспільних відносин, що функціонують в різних сферах життя, що дають можливість загальмувати або взагалі ліквідувати криміногенні процеси і явища. Незважаючи на певну спільність об'єктів кримінології та соціальної профілактики їх властивості різні тобто предмет кримінології відмінний від предмета профілактики.

Самостійність соціального попередження злочинності визначає необхідність поглибленої розробки її теоретичних положень. У зв'язку з цим проблема принципів даної науки автоматично висувається на перший план тому дозволяє розкрити основні ознаки, головні якісні характеристики даного виду діяльності. Одночасно це дасть можливість більш поглиблено і всебічно вивчити і науково осмислити даний вид діяльності з метою вишукування

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

найбільш ефективних форм і методів її реалізації. Відсутність їх чіткого наукового визначення дає підстави для відступу від них в процесі реалізації, що негативно позначається на всьому процесі боротьби зі злочинністю.

Принципи соціальної профілактики не виникає на порожньому місці в результаті голого теоретизування. Вони є закономірним результатом історичного досвіду розвитку і застосування системи соціального попередження злочинності і найбільш всебічно відповідають громадській свідомості, соціальним очікуванням членів суспільства.

Основні начала є результатом узагальнення певних фактів, рис, ознак, притаманних системі соціальної профілактики правопорушень і в своїй сукупності дозволяють глибоко усвідомити основні ідеї, керівні начала, що визначають зміст цієї діяльності. «Принципи вірні остільки, оскільки вони відповідають природі й історії» - підкреслював Ф. Енгельс.

Разом з тим принципи соціальної профілактики не можуть розглядатися як щось раз і назавжди дане. Вони мінливі разом з історичною обстановкою, відображають досягнутий рівень історичного розвитку. Разом з тим слід зазначити, що це по-різному ставиться до окремих принципів. Одні з них

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

менш схильні до змін так як відображають найбільш фундаментальні властивості, притаманні соціально-економічній формації в цілому (наприклад принципи демократизму, соціальної справедливості тощо). Інші чуйно реагують на етапи розвитку суспільства, зміни, які в ньому відбуваються. Принципи тісно пов'язані і взаємодіють між собою і виключення одного з них можуть привести до деформації системи в цілому.

Розглядаючи гносеологічний аспект проблеми, слід зазначити, що принципи з одного боку відображають соціальні очікування членів суспільства з питань запобігання злочинам та характерні для даної історичної епохи. З іншого - вони в свою чергу не є пасивними і чинять активний зворотний вплив на учасників громадських відношення, формують суспільну свідомість в сфері профілактики злочинів. Об'єктивний характер системи принципів не виключають певного суб'єктивізму, що полягає у виборі теорією певного їх набору, який закріплюється в основі функціонуючої системи. При цьому, як справедливо відзначають С.Г. Келіна і В.Н. Кудрявцев: «чим ближчий суб'єктивний вибір до об'єктивним закономірностям суспільного розвитку властивим даній історичній епосі, тим ефективніше буде функціонувати ... ця система».

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Основна аксіоматична цінність принципів соціальної профілактики злочинів полягає в необхідності в якості основних засад забезпечити ефективну діяльність по попередженню злочинності. Однак це лише один аспект питання. Другий полягає у їх регулюючому впливі на специфічні суспільні відносини, що виникають у зв'язку з потрапляння особи в зону дії заходів соціальної профілактики злочинів. Ґрунтуючись на цих принципах держава надає особам, стосовно яких застосовуються профілактичні заходи, право піддатися попереджувальному впливу в точній відповідності з законом і в той же час покладає на нього обов'язок піддатися такому впливу в межах, визначених ступенем асоціальності особистості. Ціннісна характеристика принципів полягає також і в тому, що вони мають певний позитивний вплив на правотворчу діяльність держави, визначаючи основні напрямки цієї діяльності, співвідношення між різними її формами і методами (в першу чергу між методами переконання і примусу). Не можна не відзначити і вплив принципів на вдосконалення практичної діяльності суб'єктів попередження злочинів. Фактично можна говорити про те, що принципи повинні формувати «культуру профілактики», людське обличчя кримінологічної (профілактичної) політики. Цей аспект питання вимагає особливого аналізу, в

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тому числі виходячи з реалій сьогоденішнього етапу розвитку суспільства.

Завдання основних засад соціальної профілактики визначаються завданнями, що стоять перед попереджувальною діяльністю в цілому. Вони покликані виділити оптимальні форми і методи реалізації, місце, повноваження і основи взаємовідносин між окремими її суб'єктами і т. ін.

Профілактика злочинів по загальновизнаного думку є найбільш гуманний засіб боротьби зі злочинністю. У зв'язку з цим принципи відображають цю її сутність. Причому гуманізм визначає не тільки економію репресії, а й державне ставлення до бажання захистити членів суспільства від загрози переходу на злочинний шлях, уникнути необхідності застосування до члена суспільства кримінального покарання.

Необхідність розробки принципів соціальної профілактики правопорушень визначається завданнями всебічного вивчення та наукового осмислення практики здійснення даної діяльності в цілях розробки її нормативної бази, вишукування найбільш ефективних шляхів використання попереджувальної діяльності для боротьби зі злочинністю. У зв'язку з цим представляється необхідним повернутися до висловлювали неодноразово пропозицією

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

про розробки і прийняття спеціального нормативного акту, що визначає основи профілактичної діяльності - Закону України «Про попередження злочинів». Природно, що функції цього підрозділу, а також інших чисельних державних і суспільстві: них органів і організацій повністю або частково спеціалізованих на її реалізацію або виконують попереджувальну діяльність в якостей допоміжних органів, повинні, (а в багатьох випадках це вже має місце) бути нормативно закріплені і детально регламентовані. Відсутність сьогодні подібної правової регламентації (існуючі норми визначають цю діяльність сьогодні розкидані по численних нормативних актів і відомчих інструкцій, не систематизовані і часто суперечливі), викликає невизначеність, дубляж в діяльності, породжує порушення законності. Тому прийняття подібного нормативного акту, що закріплює в тому числі принципи даної діяльності здатне удосконалювати попередження правопорушень, так як за загальним правилом правовий принцип проявляється у багатьох або навіть у всіх нормах відповідної галузі права.

Саме тому назріла нагальна потреба проведення розширених теоретичних досліджень змісту, властивостей, положень характеризують соціально-політичну сутність і спрямованість як соціальної

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

профілактики в цілому так і її окремих інститутів, в тому числі і інституту принципів як одного з основоположних для науки в цілому.

Поняття основних засад відображає специфічні для даної науки властивості і відрізняє їх від положень характеризують окремі інститути соціальної профілактики.

Особливості розглянутого виду діяльності дозволяють диференціювати сукупність принципів на дві основні групи: загальні (загальносоціальні) та спеціальні (спеціально-профілактичні).

Загальні принципи, притаманні соціальному управлінню в цілому, набувають специфічні особливості коли вони розглядаються як основні засади соціального попередження правопорушень. Спеціальні принципи властиві саме він розглядався виду діяльності, розкривають якісні особливості, основні навалу, характерні риси саме цього виду управлінської діяльності.

Перша група об'єднує основні принципи, що впливають з соціальної природи держави, конституційних почав функціонування суб'єктів попереджувальної діяльності і т. ін. Вони, в першу чергу визначають шляхи, форми і методи досягнення загальносоціальних цілей, що стоять перед профілак-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тикою злочинів, відображають її основні ідейно-політичні та теоретичні засади (включаючи її механізм). У зв'язку з цим основні принципи фундаментальні і стабільні.

До цієї групи мають бути включені принципи: демократизму, історизму, соціальної справедливості, законності, плановості, гуманізму, рівності, системності.

Основні начала, включені до другої групи, визначають механізм реалізації соціальної профілактики злочинів, відображають специфікацію даного виду діяльності. До них відносяться принципи: ефективності, комплексності застосовуваних заходів, націленості, своєчасності застосування, достатності, обліку соціальної обстановки, врахування індивідуальних особливостей особистості, обліку етапу десоціалізації особистості, випереджаючого профілактичного впливу.

Розгляд змісту кожного із зазначених принципів не є метою цієї публікації. Звісно ж, що завданнями сьогоденного етапу розвитку соціальної профілактики злочинів є:

- по-перше, глибинна розробка проблеми, її аналіз під кутом зору кожного з принципів;
- по-друге, розробка питань нормативного регулювання громадських відносин у даній області в

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

контексті основних засад попередження правопорушень;

- по-третє, вивчення проблеми їх реалізації в діяльності суб'єктів профілактики, націлювання практичних працівників на реалізацію форм, методів і прийомів роботи у відповідності з основними засадами соціальної профілактики.

Ходак С.М.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри права ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ГЕНДЕРНИЙ ДИСБАЛАНС ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЬСТВА. НЕОБХІДНІСТЬ РОЗМЕЖУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЬСТВА ВІД ІНШИХ ВИДІВ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА

Економічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [1].

Насильство, зокрема економічне може стосуватися будь-кого – чоловіків, жінок, дітей, але у більшості випадків жертвами домашнього насильства стають саме жінки, тож далі поговоримо про насильство чоловіків щодо жінок.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Такі цифри спровоковані гендерним дисбалансом, який проявляється і в тому, що в багатьох країнах жінки досі заробляють менше, ніж чоловіки, а також стикаються з упередженим ставленням при виборі професії та в просуванні кар'єрними сходами.

Незважаючи на різноманітні заходи щодо просування гендерної рівності, жінки, як і раніше, залишаються основними піклувальницями для дітей та літніх людей.

В Україні економічне насильство довго не розглядалось як насильство взагалі, а тому не обговорювалося і не досліджувалося. Спонукає до економічної дискримінації і насильства стереотипи жінок-берегинь.

Щоб боротися з домашнім насиллям і дискримінацією, їх треба вміти розпізнавати та ідентифікувати їх різні види.

Для кращого розуміння економічного насильства, можна навести приклад де наявні на обставини, коли одна з осіб, які проживають разом чи є подружжям, не надає ключі від місця спільного проживання або змінює замки, не попередивши про це, то, крім норм матеріального права (усунення перешкод при користуванні) передбачених ЦК України,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

почнуть діяти і норми ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству», оскільки особа вчиняє економічне насильство відносно до свого співмешканця (дружини/чоловіка) тощо.

Важливо не лише ідентифікувати різні види насильства й обирати стратегії захисту в межах чинного законодавства.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належить обмежувальний припис стосовно кривдника [1].

Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо видачі обмежувального припису свідчить, що під час вирішення питання про наявність підстав для видачі обмежувального припису суди мають установлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник, та оцінювати ризики продовження в майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві» та чи мало вчинене діяння ознаки домашнього насильства.

Навівши вище приклад коли один/одна з осіб, які проживають разом чи є подружжям, не надає ключі від місця спільного проживання (квартири,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

будинку, кімнати тощо) або змінює замки, не попередивши про це, то, крім порушення норм матеріального права, присутній факт вчинення економічного насильства відносно до свого співмешканця (дружини/чоловіка) тощо.

Провівши аналіз Постанови КІС ВС від 23.12.2020 № 753/17743/19 (61-23053св19) в якій описана на перший погляд схожа ситуація, однак в Постанові йдеться про спір щодо спільної сумісної власності сторін на квартиру, що свідчить про наявність конфлікту між заявником та заінтересованою особою, але не підтверджує факт того, що остання вчинила щодо позивача домашнє економічне насильство, що є необхідною умовою для можливості застосування судом до відповідної особи спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, які визначені ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Оскільки в аналогічній ситуації сторони були розлучені, та доступ одному із подружжя було обмежено до спірної квартири набутої у шлюбі яка є спільним сумісним майном колишнього подружжя [2].

Наведемо пару прикладів де на перший погляд присутні ознаки економічного насильства, однак у Постановах Практикою Верховного Суду цей факт не встановлено.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Наприклад в Постанові Верховного Суду від 30 травня 2019 року у справі № 159/5880/18 (провадження № 61-5273св19), йдеться: відмова кривдника від соціального супроводу дітей, ненадання добровільно матеріальної допомоги на утримання дочки, яка продовжувала навчання, та невідповідальне ставлення до виховання дітей не є безумовною підставою для застосування заходів обмежувального припису. За результатами розгляду справи № 159/5880/18 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду 30 травня 2019 прийняв постанову, в якій погодився із висновками судів першої та апеляційної інстанцій про відсутність правових підстав для задоволення заяви та зазначив таке. Обставини для застосування обмежувального припису такі як: відмова кривдника від соціального супроводу дітей (лист Ковельської міської ради від 24 січня 2011 року); ненадання добровільно матеріальної допомоги на утримання дочки, яка продовжувала навчання до досягнення нею 23 років (ухвала суду від 24 грудня 2012 року), та невідповідальне ставлення до своїх вчинків та наслідків, у тому числі до виховання дітей (ухвала суду від 26 квітня 2013 року), не є підставами, за яких може бути видано обмежувальний припис [4].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

В Постанові Верховного Суду від 23 квітня 2020 року у справі № 712/468/19 (провадження № 61-8360св19) йде мова, що факт несплати заінтересованою особою комунальних платежів та аліментів не свідчить про економічне насильство та не є підставою для видачі обмежувального припису. 23 квітня 2020 року Верховний Суд дійшов висновку про те, що сам по собі факт несплати комунальних платежів та аліментів на утримання матері, з урахуванням того факту, що матір отримує пенсію та на власний розсуд розпоряджається нею, не свідчать про економічне насильство з боку сина та не є підставою для видачі обмежувального припису [3].

Отже, як бачимо для належного захисту прав та інтересів осіб, які потерпають від економічного насильства, Ми повинні чітко розмежовувати/розпізнавати економічне насильство від інших видів порушень законодавства.

Довести вину особи, що вчиняє економічне насильство доволі складно. Ще складніше залучити таку особу до відповідальності. Як показує практика, жертвам економічного насильства найчастіше потрібні психологічна підтримка, ознайомлення зі своїми правами та відновлення самооцінки

Подолання економічного насильства слід вирішувати в першу чергу шляхом визнання потерпілою особою факту насильства, поступової побудови нових відносин та відтворення власних кордонів за допомогою різних фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Постанови КЦС ВС від 23.12.2020 № 753/17743/19 (61-23053св19). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93793551?fbclid=IwAR3cXliBrRs7kTg1W64rNgI05xxlbETuGlJDTm27lRlO9Iqq8O_PL1dFbiQ
3. Постанови КЦС ВС від 23.04. 2020 № 712/468/19 (61-8360св19). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88909648>
4. Постанови КЦС ВС від 30.05.2019 № 159/5880/18 (№ 61-5273св19). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82156783>
5. Цивільний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Хорт І. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Київський національний торговельно-економічний
університет,
м. Київ*

**НОРМАТИВНЕ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОР-
КАННІСТЬ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ТА
НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Реалізація конституційних прав та свобод людини є тим визначальним критерієм, яким характеризується держава як демократична, соціальна та правова. Всебічне зміцнення законності й правопорядку неможливе без належного забезпечення прав та свобод людини через реально діючі державні та процесуальні механізми їх реалізації, охорони та захисту, адже права й свободи людини, їх гарантії складають зміст і цілі державної діяльності.

Конституційне право на свободу та особисту недоторканність – це особисте суб'єктивне право людини, яке гарантує йому свободу від протиправних посягань на життя, здоров'я, індивідуальну без-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

пеку з боку кого б то не було, не допускає незаконних і безпідставних дій посадових осіб державних органів і громадських організацій щодо особистої недоторканності при виконанні ними своїх обов'язків і надає можливість відновлення порушеного права.

Як і право на життя права людини на свободу та особисту недоторканість регулюється на трьох рівнях: міжнародному; регіональному (європейському); національному.

Так, у ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права ООН зазначається, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на су-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

довий розгляд протягом розумного строку або на звільнення. При цьому ст. 10 зазначає, що всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі. А ст. 11 виключає можливість позбавлення волі на тій лише підставі, що не в змозі виконати якесь договірне зобов'язання.

Що ж стосується європейського регулювання права особи на свободу та особисту недоторканість, то Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в ст. 5 чітко закріплює, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. А також визначає виключні випадки позбавлення волі: законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; законний арешт або затримання особи, здійснене з метою до провадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення; затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою до провадження його до компетентного органу; законне затримання

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судовому засіданні.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Суд у своїй практиці неодноразово підкреслював основоположний характер гарантій прав людини, що містяться в ст. 5 Конвенції, оскільки вони призначені для зведення до мінімуму ризику свавілля та гарантування верховенства права.

Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність, яке передбачає особисту свободу у її класичному розумінні, тобто фізичну свободу. Сферою дії цього права є «кожен», тобто це право стосується будь-якої фізичної особи, незалежно від того, перебуває вона на волі чи у в'язниці. Метою ст. 5 Конвенції є захист особи від свавільного арешту і тримання під вартою, захист публічного порядку, який вимагає забезпечення покарання осіб, що вчинили злочин. Для того, аби звести до мінімуму ризик свавілля у діях державних органів, ст. 5 Конвенції передбачає комплекс прав, які встановлюють, що позбавлення свободи повинно знаходитися під незалежним судовим контролем і супроводжуватися відповідальністю органів влади за свої дії.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Захист, передбачений ст. 5 Конвенції, є суттєвим з огляду на те, що ця стаття дає вичерпний перелік випадків правомірного позбавлення свободи, які не можуть бути піддані поширювальному тлумаченню, та визначає чіткі рамки дій держави для того, аби захистити людину від свавільного взяття під варту. Інакше кажучи, взяття під варту відповідає Конвенції тоді і тільки тоді, коли цей захід вживають в одному з шести випадків, передбачених ст. 5 Конвенції.

У рішенні у справі «Amuurv. France» від 25.06.1996 Суд вказав, що для визначення того, чи була особа позбавлена свободи у сенсі ст. 5 Конвенції, слід враховувати такі критерії: вид, тривалість, наслідки і умови виконання заходу з позбавлення волі.

Щодо сфери дії ст. 5 Конвенції слід зазначити, щокрім класичного випадку арешту чи ув'язнення позбавлення свободи може набувати різних форм: поміщення осіб до психіатричних чи соціальних установ, тримання у транзитних зонах аеропортів, допиту в поліцейському відділку, затримання і обшуку поліцією, протидії масовим безладам поліцією з підстав публічного порядку, домашнього арешту.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Зі змісту права на свободу та особисту недоторканність випливає низка обов'язків держави у разі втручання її органів у свободу та особисту недоторканність осіб. До них належать, зокрема, позитивні - знати про місцезнаходження особи, якщо вона була взята під варту органами влади; надати інформацію стосовно місця знаходження цієї особи (рішення Суду у справі «Сургуєв. Turkey» від 10.05.2001), вжити ефективних заходів для гарантованого запобігання ризику зникнення людей; та процесуальні - без зволікань провести ефективне розслідування за наявності скарги на те, що конкретна особа була заарештована, після чого зникла (рішення Суду у справі «Kurtv. Turkey» від 25.05.1998).

Гарантуючи право на свободу та особисту недоторканність, ст. 5 Конвенції встановлює вимоги до позбавлення свободи, зокрема, умови правомірності та законності позбавлення особи свободи.

Законність позбавлення свободи означає таку законність з позиції внутрішнього права. Критерій «законності», з погляду Суду, вимагає, щоб право, як писане, так і неписане, було достатньо чітким для того, аби дозволити громадянину, отримавши за необхідності юридичну консультацію у справі, передбачити з розумним для певних обставин ступенем

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

визначеності, ті наслідки, які може потягнути за собою конкретна дія (рішення Суду у справі «Steeland Othersv. The United Kingdom» від 23.09.1998). Затримані чи взяті під варту особи мають право на перевірку дотримання процесуальних і матеріальних вимог, необхідних для «законності» позбавлення їх свободи (рішення Суду у справі «Nikolovav. Bulgaria» від 25.03.1999).

Таким чином, на національні судові органи покладається обов'язок тлумачити внутрішнє право у цій сфері. Це право має відповідати Конвенції, оскільки повинні бути дотримані закладені у ній принципи. Зокрема, внутрішній процес повинен бути справедливим і належним.

Правомірність позбавлення свободи означає відсутність свавільності такого позбавлення свободи та його відповідність меті, передбаченій одним із випадків вичерпного переліку ч. 1 ст. 5 Конвенції. При цьому, у багатьох своїх рішеннях Суд вказав, що національне законодавство, яке регламентує позбавлення свободи людини, повинне відповідати Конвенції, інакше позбавлення волі буде законним, але не правомірним, тобто «свавільним» з точки зору Конвенції.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Конституція (ст 29) встановлює критерії правомірності обмеження недоторканності особи: підстави та порядок, які встановлюються законом; вчинення затримання компетентним і належним органом влади; затримання на основі вмотивованого рішення суду або у разі нагальної необхідності; тримання під вартою як тимчасовий запобіжний захід; встановлення підстав затримання особи судом протягом 72 годин з моменту затримання; гарантії невідкладного повідомлення затриманого про мотиви арешту або затримання; гарантій для затриманого знати про зміст своїх прав та правову допомогу захисника.

Таким чином, Конституція встановлює стандарти, відповідно до яких особу можна тримати під вартою на підставі судового рішення. А на випадок необхідності невідкладного затримання особи під час вчинення правопорушення чи безпосередньо після його вчинення (в порядку ст 208 КПК України), встановлена конституційна гарантія судової перевірки наявності юридичних підстав тримання особи під вартою. У такому контексті ЄСПЛ визначає правомірність втручання у приватне життя.

Чинним законодавством України встановлено підстави для затримання особи КПК передбачено взяття під вартою 183 КПК як запобіжний захід, що

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

застосовується до підозрюваного, обвинувачуваного, підсудного. При цьому 72% затриманих осіб у результаті соціологічного опитування зазначали, що під час перебування під вартою вони піддавалися катуванню з боку працівників органів внутрішніх справ. Взяття під варту як запобіжний захід застосовується невинновато широко, що призводить до зловживань з боку органів внутрішніх справ і опосередковано свідчить про звинувачувальний ухил у судовій практиці. В якості кримінального покарання законодавство встановлює такі види обмеження свободи: арешт, обмеження волі, позбавлення волі. Практика свідчить, що Україна є одним із лідерів у світі по чисельності та відсотку осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі.

Право на недоторканність житла та іншого володіння особи (ст. 30 Конституції України). За правилом, *my House is my Castle*, проникнення у житло особи є неправомірним, всяка особа зобов'язана ухилятися від незаконного проникнення у чуже володіння. Конституція встановлює критерії правомірності обмеження недоторканності житла та іншого володіння особи: проникнення на основі вмотивованого рішення суду; проникнення з метою проведення огляду або обшуку; проникнення на основі за-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кону; наявність невідкладних випадків; необхідність безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину.

Неприпустимість свавільного втручання у житло та інше володіння особи. Втручання у здійснення цього права має ґрунтуватися на суспільній необхідності у демократичному суспільстві. Як правило, втручання можливе у формі обшуку приватних приміщень з метою виявлення інформації, предметів і певних осіб. Суспільною необхідністю у даному випадку є невідкладне попередження, розслідування та розкриття певного злочину. Конституція передбачає, що у даному випадку процесуальними діями є огляд та обшук.

Необхідною умовою для проведення обшуку є: судові рішення, на підставі якого компетентні органи можуть здійснювати проникнення в житло та інше володіння особи. Таке проникнення можливе лише з метою проведення огляду та обшуку.

Конституційна вимога вмотивованості такого рішення є: гарантією належної правової процедури, оскільки суд зобов'язаний перевірити всі законні підстави для проведення цих процесуальних дій зважаючи на цілі ст. 30 Конституції.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Втручання у невідкладних випадках. Легитимним є також втручання, пов'язане із забезпеченням захисту суспільних інтересів. У невідкладних випадках існує необхідність негайного проникнення, оскільки від нього залежить ефективність відвернення загрози життю, здоров'ю та майну інших осіб або негайне затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому разі особа, у житло чи інше володіння якої мало місце проникнення, може оскаржити такі дії державних органів у судовому порядку.

Державні органи можуть здійснювати проникнення у житло з метою проведення санітарно-епідеміологічної перевірки, перевірки техніки пожежної безпеки, звірення показників лічильників тощо. Якщо особа не дозволяє проникнути, то до неї можна застосувати заходи адміністративного впливу (відключення постачання газу, води тощо).

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що пріоритет і непорушність права на свободу та особисту недоторканість безумовно вимагає своєчасного авторитетного й ефективного контролю за застосуванням право обмежувальних заходів. Такий контроль покликаний забезпечити суд.

Держава повинна визнавати, дотримуватися і захищати права й свободи людини і громадянина,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

створюючи при цьому умови їх реалізації та механізми захисту. Ця вимога набуває особливого значення у кримінальному провадженні, оскільки його здійснення найбільш суттєво дотичне до права на особисту свободу та недоторканість.

Хряпінський П.В.

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри публічного права
Інституту гуманітарних та соціальних наук,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро*

СИСТЕМА НОРМ, ЩО СТИМУЛЮЮТЬ ПРАВОМІРНУ ПОВЕДІНКУ, В ПРОЕКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сучасну кримінально-правову систему України неможливо уявити без системи норм, що стимулюють правомірну поведінку. В проекті Кримінального кодексу України (далі – проект КК) в якості завдання вказано забезпечення правовими засобами прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства, держави і міжнародного співтовариства від кримінальних правопорушень. Серед засобів його досягнення на першому місці стоїть стимулювання осіб до правомірної поведінки [1]. Визначення системи норм, що стимулюють правомірну поведінку, в кримінально-правовій системі передбачає узгодження публічно-імперативного регулювання суспільних відносин, яке в основному полягає

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

в примусовому обмеженні прав чи свобод людини та застосовується до особи, засудженої обвинувальним вироком суду за вчинення кримінального правопорушення, із правомірним використанням свого суб'єктивного права на захист правоохоронюваних інтересів, а також реалізації права щодо позитивної посткримінальної і постпенітенціарної поведінки особи, як засобу мінімізації кримінально-правового обтяження.

З огляду на узгодженість кримінально-правовим нормам, а також суспільної цінності або шкідливості наслідків цієї поведінки, правова поведінка може бути правомірною та неправомірною (проти-правною). Вочевидь, що соціальним завданням будь-якої правової системи є формування свідомого ставлення до вимог кримінально-правових норм, з метою їх дотримання, виконання, використання та застосування суб'єктами прав та обов'язків, заборон та дозволів, покарань та заохочень тощо. Свідомовольові вчинки (діяння) правомірної поведінки природно гармонізуються із основними загальними та галузевими принципами права, ґрунтується на позитивному ставленні до правових приписів, позитивно оцінюється та заохочуються державою. Основний зміст правомірної кримінально-правової поведінки полягає, насамперед у тому, що громадяни не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вчиняють кримінальні правопорушення (злочини або проступки), об'єктивні та суб'єктивні ознаки (склад правопорушення) яких передбачаються чинним кримінальним законодавством. Отже, слід припустити, що у системі норм стимулювання правомірної поведінки залучається увесь системний комплекс кримінально-правових засобів проекту КК, у якому виокремлюється підсистеми негативного та позитивного стимулювання [2, с. 56].

Стимулювання правомірної поведінки засобами, що притаманні кримінальному праву, здійснюється на декількох психологічних рівнях: індивідуальному, груповому та загально соціальному. Природно, що його визначення здійснюється через психологічні категорії, такі як збудження, спонукання, мотивація тощо. Певною мірою враховуючи вищевикладене ми розглядаємо стимулювання до правомірної поведінки як засіб досягнення задекларованого завдання проекту КК, в широкому та вузькому розумінні цього процесу. За цим до системи стимулюючих заходів належить цілісний комплекс юридичного інструментарію, яким володіє кримінальне право як упорядник відповідних правовідносин. На наш погляд, таке розуміння «стимулювання осіб до правомірної поведінки» закладено в проекті КК Ро-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

бочою групою з питань розвитку кримінального законодавства. Про саме такий підхід свідчить нове формулювання мети покарання. В ч. 2 ст. 3.1.1. «Поняття покарання та його мета» вказується, що «покарання має на меті кару, запобігання кримінальним правопорушенням і спонукання особи до правослужняної поведінки» [1].

Під стимулюванням у вузькому сенсі необхідно розуміти позитивний процес, збуджувальний фактор, прагнення, спонукання, мотивування до правомірної, суспільно-корисної поведінки. Особливе місце серед системи норм, що стимулюють до правомірної поведінки обіймають обставини, що виключають протиправність діяння. Вказані норми базуються і конкретизують положення Конституції України, щодо природного права людини захищати своє життя та здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Наприклад, право на необхідну оборону є абсолютним і невідчужуваним правом людини. Це право не залежить від можливості звернутися по допомогу до інших осіб, органів влади або посадових осіб для відвернення або припинення посягання чи можливості уникнути суспільно-небезпечного посягання. Досліджувані норми не є вторинними та допоміжними щодо заборонних (охоронних) кримінально-правових норм, та

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ніяким чином не пов'язані із протиправним вчиненням правопорушення. За своєю юридичною природою діяння за обставин, що виключають протиправність діяння, не є правопорушеннями, а відтак їх вчинення визнається правомірним та суспільно-корисним. Ці норми стимулюють суспільно-правову активність особи на протидію протиправним посяганням та кримінальним правопорушенням, а відтак високу громадську відповідальність та суспільно-корисну особисту ціннісну установку. Серед них: ст. 2.7.2. КК Необхідна оборона; ст. 2.7.3. Використання захисного засобу, що вражає автономно; ст. 2.7.4. Затримання особи, яка вчинила протиправне посягання; ст. 2.7.5. Крайня необхідність; ст. 2.7.6. Виправданий ризик; ст. 2.7.7. Заподіяння шкоди за згодою особи; ст. 2.7.8. Заподіяння шкоди під час занять спортом; ст. 2.7.9. Виконання професійних або службових обов'язків; ст. 2.7.10. Виконання законного наказу або розпорядження; ст. 2.7.11. Суперечність (колізія) обов'язків; ст. 2.7.12. Виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття злочинів організованої групи; ст. 2.7.13. Застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї; ст. 2.7.14. Помилка щодо обставини, яка виключає протиправність діяння [1].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Абсолютна ж більшість норм, що стимулюють до правомірної поведінки, передбачається на посткримінальному, пенітенціарному та постпенітенціарному етапі поведінки особи, яка вчинила закінчене правопорушення [3, с. 71]. В Розділі 3.3. проекту КК «Звільнення від покарання» передбачено комплекс норм, що полягають у декількох різновидах правомірної посткримінальної поведінки особи. Держава гарантує заохочення у разі здійснення певної правомірної, суспільно-корисної поведінки після вчинення кримінального правопорушення, за наявності підстав, передбачених кримінальним законом. Видами звільнення від покарання є: а) непризначення покарання; б) невиконання призначеного покарання; в) відстрочення виконання призначеного покарання; г) зупинення виконання покарання. Вирішення питання про непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення, у випадках, передбачених цією статтею, здійснюється на підставі угоди про примирення, а у випадках, передбачених частинами 2–9, – на підставі угоди про співпрацю. Скажімо, не призначається покарання особі, яка вперше вчинила проступок або злочин 1–2 ступенів, якщо вона: а) щиро покаялася, б) добровільно здійснила реституцію та/або компенсацію і в)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

примирилася з потерпілою особою. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила проступок або злочин 1-2 ступенів, якщо вона: а) щиро покаялася, б) сприяла розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення і в) добровільно здійснила компенсацію шкоди, завданої територіальній громаді або державі та інше (ст. 3.3.2. проекту КК).

В проекті КК реалізована концепція законодавчої диференціації застосування заохочення в залежності від суспільної цінності позитивної посткримінальної поведінки [4, с. 249-250]. В ст. 3.2.2. проекту КК серед інших обставини, які пом'якшують покарання за злочин та проступок, визнаються: а) добровільне зізнання особи органу державної влади чи органу місцевого самоврядування про вчинене кримінальне правопорушення; б) сприяння розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення; в) розкаяння у вчиненому кримінальному правопорушенні; г) надання допомоги потерпілій особі після вчинення кримінального правопорушення; д) добровільна реституція та компенсація. В ч. 4 ст. 3.7.1. проекту КК «Реституція та компенсація» передбачено добровільне здійснення особою реституції та/або компенсації, що враховується відповідно до положень цього Кодексу під час визначення

засобів кримінальної відповідальності. Якщо ж особа до моменту постановлення вироку не здійснила реституцію та/або компенсацію, суд зобов'язує її відшкодувати (компенсувати) завдану кримінальним правопорушенням шкоду у кратному розмірі [1].

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що норми, що стимулюють до правомірної поведінки, утворюють цілісну систему, яка складається із відносно самостійних, різної суспільної цінності і функціональної спрямованості норм та передбачає: а) обставини, що виключають протиправність діяння; б) звільнення від покарання; в) пом'якшення покарання та його відбування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект нового Кримінального кодексу України. Контрольний текст станом на 15.10.2021 р. URL.:
<https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf/> (дата звернення: 01.11. 2021)
2. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи : моногр. Ю.В. Баулін, М.В. Буроменський, В.В. Голіна та ін. / під заг. ред. Ю.В. Бауліна. Київ: ВАІТЕ, 2015. 688 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : моногр. Харків: Харків юридичний, 2009. 840 с.
4. Велика українська юридична енциклопедія. У 20-ти томах. Том 17. Кримінальне право. Ред. 17-го тому: Тацій В.Я., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін. Харків: Право. 2017. 1064 с.

Шведова Г.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Київ*

КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ЧИННИМ КК УКРАЇНИ

Легальне закріплення поняття «корупційне кримінальне правопорушення» у примітці до ст. 45 КК України; збільшення санкцій статей Особливої частини КК, які передбачають кримінальну відповідальність за кримінально карані правопорушення; неможливість застосовувати до корупціонерів положення ст.ст. 45, 46, 47, 48 КК України, що передбачають підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності; практично відсутня можливість застосовувати до осіб, винних у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень, амністії та актів помилування; зміна строків погашення та зняття судимості у частині застосування додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади – і це лише приблизний перелік тих змін, які законодавець вніс до КК України за

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

останній період, реалізуючи антикорупційну політику в державі.

Аналіз законодавчих змін до сучасного Кримінального кодексу України дає підстави погодитись з тим, що, з одного боку, існує тенденція до вирішення складних політичних, культурних проблем за рахунок посилення кримінальної відповідальності, тобто шляхом застосування кримінального закону [1, с. 8], а, з іншого, «стабільна кримінально-правова форма знаходиться у дисонансі з соціальними процесами в українському суспільстві» [1, с. 9].

Особливо предметною стає розмова на цю тему у зв'язку із внесенням змін до кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення. Звертають на себе увагу неоднозначно сформульовані законодавцем санкції статей однорідних кримінальних правопорушень, коли підкуп службової особи юридичної особи приватного права та особи, яка надає публічні послуги, законодавець вважає менш суспільно небезпечними, де покарання у виді позбавлення волі за ч. 1 ст. 368-3 та ч. 1 ст. 368-4 КК України встановлено до двох років, ніж надання неправомірної вигоди службовій особі за ч.1 ст. 369, де покарання у виді позбавлення волі встановлено

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

від двох до чотирьох років. Та сама особливість стосується і побудови санкцій статей, що встановлюють відповідальність за «Зловживання владою або службовим становищем» (ст. 364 КК України) та за «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» (ст. 364-1 КК України) [2]

Поряд з цим відбувся кримінально-правовий поділ корупційних правопорушень, пов'язаний із сферою їх вчинення, спеціальним суб'єктом, особливістю ознак об'єктивної та суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Підхід, використаний національним законодавцем, дозволяє виокремити корупційні кримінальні правопорушення у сфері публічної влади, сфері публічних послуг. Тобто для таких правопорушень традиційно законодавець не виділив спільною ознакою - родовий об'єкт.

Порівняно з міжнародно-правовими документами КК України не зараховує до корупційних кримінальних правопорушень протекціонізм, підкуп виборців, лобіювання інтересів тіньової економіки у відповідь на політичну підтримку.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Разом з тим, українські вчені по-різному оцінили необхідність проведення нормативного закріплення класифікації корупційних кримінальних правопорушень. Зокрема, О. Ю. Бусол висловила своє часу фактично щодо практичної неможливості виокремлення такого виду злочинів, як корупційні, адже поряд з ними існують ряд інших, що можуть мати корупційну спрямованість, але інший відмінний безпосередній об'єкт посягання [2, с. 119].

Але не слід недооцінювати позитивні наслідки нормативного закріплення відповідної класифікації у примітці до ст. 45 КК України [3], адже таким шляхом:

- вирішується питання кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень;
- створюються підстави відмежування від інших корупційних правопорушень, зокрема, адміністративних;
- набуває важливого значення гармонізація української правової системи до права Європейського Союзу.

Аналізуючи встановлену класифікацію, а фактично поділ законодавцем корупційних кримінальних правопорушень на дві групи, В. І. Тютюгін і К. С. Косінова визнали, що правопорушення першої групи або завжди пов'язані зі зловживанням владою

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

чи службовим становищем, а також можливостями, які впливають із такого становища особи, або ж пов'язані з одержанням неправомірної вигоди від іншої особи. Для другої групи - діяння як ознака об'єктивної сторони в них передбачається альтернативно, і тому законодавець прямо вказує, що лише така форма об'єктивної сторони дозволяє їх віднести до корупційних, яка має своїм способом використання службового становища винного [4, с. 393].

Разом з тим А. В. Савченко запропонував наступні критерії розмежування корупційних кримінальних правопорушень: за предметом корупційного злочину (предметні і безпредметні); за метою корупційного злочину (наприклад, ті, що передбачають мету одержання будь-якої неправомірної вигоди, та ті, що її не передбачають) [1, с. 119].

Отже, зазначені позиції дозволяють говорити про подальші перспективи необхідності нормативного вираження критеріїв класифікації корупційних кримінальних правопорушень у новому КК України, проект якого розробляється відомими вченими у складі відповідної Робочої групи при Президенті України. Адже законотворча діяльність на пряму впливає на ефективність реалізації кримінально-правової політики України у сфері протидії корупції.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Поряд з цим слід враховувати той факт, що феномен корупції в українському суспільстві вимагає адекватних засобів кримінально-правового впливу та запобігання. Тенденція до встановлення відповідності норм кримінального закону європейським стандартам, активна масштабна динаміка змін до кримінального законодавства, посилення кримінальної відповідальності за посягання на права і свободи громадян ускладнюють роботу правоохоронців щодо виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень та обмежують можливості успішної організації наукових досліджень в цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савченко А. В. Класифікація правопорушень корупційного спрямування / А. В. Савченко // Державна служба в Україні: досвід, проблеми, перспективи: / За заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка; матер. Всеукраїнської науково-практ. конфер. (м. Київ, 24 червня 2015 р.). – К.: Вид-во Ліра-К, 2015. – С. 162-167.
2. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / Бусол Олена Юріївна. – К., 2015. – С. 119-121.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради, 2001, № 25-26, ст.131.
4. Тютюгін В. І. Поняття та ознаки корупційних злочинів / В. І. Тютюгін, К. С. Косінова // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. - № 1(4). – С. 393-394.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Яніна Д. С.

аспірант

*Київського національного
торговельно-економічного університету,
факультет міжнародної торгівлі і права
науковий керівник:*

Хорт І. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ*

СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Актуальність та постановка проблеми. Однією із найбільш пріоритетних функціональних складових безпеки виступає економічна безпека. На сьогодні не існує конкретного бачення про те, що містить в собі така категорія, як «економічна безпека». Деякі дослідники зв'язують економічну безпеку з безпекою міжнародної економічної системи, яка в цілому включає у своїй проблематиці питання нері-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вномірності економічного розвитку, ріст заборгованостей та інші аспекти загальної дестабілізації світової економіки. Частина науковців розглядає економічну безпеку з позиції безпеки регіону, галузі, підприємства, особистості. Так як існує багато дискусій стосовно основи економічної безпеки, питання національної безпеки викликають все більшу зацікавленість, варто приділити увагу складовим економічної безпеки задля вірного розуміння економічної системи як такої.

Головна мета дослідження – формування структурних елементів національної економічної безпеки, виділення основних завдань у сфері забезпечення економічної безпеки згідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року та визначення місця національних інтересів у даній системі, що дасть змогу чіткого розуміння даних аспектів, формування та систематизації чітких основ економічної безпеки загалом.

Об'єктом виступає національна економічна безпека як складова економічної безпеки у цілому, тоді як предметом – національні економічні інтереси у системі національної економічної безпеки.

Стан наукової розробленості проблеми. Дослідженням економічної безпеки займалися українські та зарубіжні науковці, зокрема: В. Г. Буткевич,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Г. А. Пастернак -Таранушенко, І. І. Лукашук, І. В. Яковюк, Е. І. Скакунов, Н. Р. Нижник, П. Ван Ден Боссе, С. А. Афонцев, та багато інших. Але наразі в юридичній науковій літературі відсутні комплексні дослідження питання економічного інтересу як складника національної економічної безпеки, а також зазначення актуальних завдань у сфері забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека є визначальною складовою національної безпеки України і має досить розгалужену внутрішню структуру. Національна економічна безпека може бути представлена у вигляді зв'язаних між собою сфер безпеки, таких як: науково-технічна, інформаційна, екологічна, енергоінформаційна, демографічна, культурологічна, геополітична, оборонна.

У зарубіжній та вітчизняній літературі виділяють багато підходів до тлумачення поняття національної економічної безпеки. Використовують такі характеристики [1]:

- стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

держави, стійкість до стримування та знешкодження дестабілізуючих загроз факторів;

- економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб'єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку, можливість використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності та розвитку;
- самовідтворення та саморозвиток. Ця характеристика передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені;
- національні інтереси. Ця характеристика визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси.

Національні економічні інтереси лягають в основу економічної політики, що проводиться державою, важливою складовою частиною якої є забезпечення економічної безпеки, однієї з найважливіших функцій держави. Це гарантія незалежності країни, умова стабільності й ефективної життєдіяльності суспільства. Економіка є однією з життєвоважливих сторін діяльності особистості, суспільства і держави.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Отже, поняття національної безпеки буде неповним без усеосяжної оцінки життєздатності економіки, її міцності, надійності з урахуванням наявності реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз. У зв'язку з цим, забезпечення економічної безпеки належить до найважливіших національних пріоритетів. Економічна безпека входить у систему національної безпеки разом з такими ключовими її складовими, як забезпечення надійної обороноздатності країни, підтримання соціального миру в суспільстві, захист від екологічних лих. Це обумовлено тим, що безглуздо вести мову про забезпечення військової безпеки при слабкій економіці, так само, як не може бути ефективної економіки, а отже, і військової безпеки в суспільстві, що роздирається соціальними конфліктами [2].

Згідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року, національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [3].

Нещодавно, Кабінет Міністрів України схвалив проект Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року (далі – Стратегія) [4]. Цей до-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кумент є основою для формування державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки. Вперше на законодавчому рівні визначені взаємоузгоджені поняття «економічна безпека», «національні економічні інтереси», «економічна стійкість» та «економічний суверенітет», а також основні виклики й загрози для економічної безпеки України та шляхи їх подолання.

Особлива увага зосереджена на постановці завдань у сфері економічної безпеки, а також шляхів їх здійснення. До основних завдань у сфері забезпечення економічної безпеки, згідно до Стратегії, належать: забезпечення стійкості від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз національним економічним інтересам держави та інтересам її громадян; збереження та розвиток економічної потужності країни з урахуванням цілей сталого розвитку України на період до 2030 року; гарантування національної економічної незалежності та здатності до захисту національних економічних інтересів, зокрема у високотехнологічній сфері [4].

Безпековий напрям у сфері забезпечення економічної безпеки полягає у випередженні розбалансування економіки, підвищенні її стійкості до впливу зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

для виконання чого запроваджується постійний моніторинг економічної стійкості. Такий моніторинг проводиться на основі визначених індикаторів стану економічної безпеки та їх критичних меж, вихід за які загрожує розвитком масштабних кризових процесів в економічній сфері [4].

Тож, основними елементами економічної безпеки є: економічна незалежність, що означає насамперед можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі; стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів; здатність до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни [5].

Висновки. Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що економічна безпека є надзви-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

чайно важливим елементом забезпечення національної безпеки України. В основі національної економічної політики лежать національні економічні інтереси, і в свою чергу вони є складовою забезпечення економічної безпеки як однієї з основних функцій держави. Економічна безпека є однією з складових національної безпеки, вона посідає одне з чільних місць у системі забезпечення національної безпеки України і стосується практично всіх інших складових.

Отже, економічна безпека виступає в ролі невід'ємної частини національної безпеки і формує разом з нею єдину систему національної економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементита проблеми забезпечення [Текст] / О.В. Скорук // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / Голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. 6. Ч. 3. С. 39-42.
2. Шайдоров О.І. Економічна безпека в системі національної безпеки / О.І. Шайдоров // Університетські наукові записки. 2011. № 4. С. 395-400.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. №2469-19 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року [Електронний ресурс] // Президент України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>
5. Малишко В.М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України / В.М. Малишко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 4. С. 129-133.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ В ПРАЦЯХ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Биндюк К. Г.

студентка 2-го курсу КНТЕУ

Науковий керівник:

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу*

науковий керівник:

Шведова Г.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу*

*Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ЛІКАР ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

У 2020 році до Міністерства охорони і здоров'я України надійшло 19849 звернень громадян [1]. З цього випливає, що рівень медичного обслуговування та медичного законодавства має бути більш досяжним та результативним, адже через прогалини у нормативно-правових актах, які встановлюють за вчинення лікарями різних правопорушень,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

пов'язаних з медичною, фармацевтичною та лікарською діяльністю, можемо втратити найцінніше – людське життя.

Нагальною проблемою незадовільної якості медичних послуг є неврегульована законодавча та підзаконна база різних професійних спрямувань медичної сфери. У зв'язку з відсутністю об'єктивних критеріїв оцінювання діяльності медичних працівників та низьким рівнем їх соціально-побутового забезпеченням наше кримінальне законодавство має прогалини, які передбачають відповідальність за професійні правопорушення медичних працівників, що в результаті приводять до недбалого ставлення лікарів до своїх обов'язків [2, с. 13].

Спеціальний суб'єкт – це фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [3].

Слід звернути увагу на той факт, що відносно лікаря, як спеціального суб'єкта немає необхідних статистичних даних про рівень, структуру та динаміку кримінальних правопорушень. З цього випливає ряд організаційно-правових та соціальних чинників, які часто обеззброюють правоохоронні та су-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

дові органи під час доведення вини медика, що вчинив кримінальне правопорушення, яке тісно пов'язане з виконанням його професійних обов'язків. Проте у нашому суспільстві є досить поширене поняття медичного права та окремі статті Особливої частини Кримінального кодексу України (далі: КК України), які не повністю, але частково встановлюють кримінальну відповідальність за правопорушення у медичній сфері, за які лікарі можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності. У зв'язку з цим різні фахівці з медичного права всі кримінальні правопорушення, за які медичні спеціалісти можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, поділяють на групи:

- професійні медичні кримінальні правопорушення;
- посадові медичні кримінальні правопорушення;
- кримінальні правопорушення, за вчинення яких медичні працівники притягуються до кримінальної відповідальності на загальних підставах [4, с. 1].

За інформацією Міністерства юстиції України випадки притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності, а тим більше винесення щодо них обвинувального вироку є порівняно нечастими. Незважаючи на це, керівні посадові

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

особи закладів охорони здоров'я зобов'язані знати про дію чи бездіяльність, які підпадають під кримінально-правову заборону і на попередження якої поведінки підлеглих слід спрямовувати свої зусилля [5].

Проте варто звернути свою увагу, на той факт, що обов'язковою умовою відповідальності за заподіяне є причинний зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною шкодою. Прикладом можна навести шкоду, яка не була наслідком протиправної поведінки заподіювача шкоди, а сталася з інших причин (наприклад: пацієнт не дотримувався наданих лікарем рекомендацій, чи внаслідок індивідуальних особливостей організму пацієнта), заподіювач шкоди не буде нести відповідальності, а отже не матиме обов'язку відшкодувати шкоду [5].

Не можемо оминати увагою Закон України «Про екстрену медичну допомогу», де у ч. 3 ст. 6 законодавець зазначає, що саме медичні працівники зобов'язані надавати екстрену медичну допомогу пацієнту, який її потребує [6]. Цим законом встановлюється, що відмова у прийнятті пацієнта, який потребує екстреної медичної допомоги або несвоєчасне надання такої допомоги пацієнту, який її потребує, не допускається, а отже тягне за собою відпові-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

дальність для осіб, які допустили цю відмову чи здійснили її без поважних причин. У частині 1 статті 15 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» зазначається, що винні особи несуть різні види відповідальності (у тому числі й кримінальну) за ненадання без поважних причин на місці події необхідної медичної допомоги або необґрунтовану відмову в її наданні, несвоєчасне надання екстреної медичної допомоги або створення перешкод у її наданні [7, с. 9].

У висновку хочемо звернуту увагу на високий ступінь суспільної небезпеки порушень норм кримінального закону лікарями. Лікар як спеціальний суб'єкт, має загальні та спеціальні ознаки, має права та повноваження, які закріплені за ним у нормативно-правових актах, та обов'язки за невиконання яких може настати кримінальна відповідальність. Звертаючи увагу на те, що законодавство України не досить повно врегульовує діяльність та відповідальність медичних працівників, але принаймні дотримання хоча б тих нормативно-правових актів, які існують сьогодні, лікарі мають можливість зберегти декілька тисяч життів, що є метою їх діяльності. Проте ми вважаємо, що в сучасному суспільстві органи законодавчої влади мають повною мірою регулювати всі прогалини у законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз організації роботи зі зверненнями громадян, що надійшли до МОЗ України у 2020 році. [Електронний ресурс] URL- <http://surl.li/aikzo> (дата звернення 20.10.2021)
2. Шопіна Ю. О. Кримінальна відповідальність медичного або фармацевтичного працівника за вчинення злочину, пов'язаного з виконанням професійних обов'язків : дис., канд. юрид. наук.- Київ. 2020-С. 213.
3. Кримінальний Кодекс України Закон України від 05.04.2001 р. // Верховна Рада України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 20.10.2021)
4. Хімченко С. А. Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину// Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса,: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 213-217
5. Офіційний сайт Міністерство юстиції України «Відповідальність медичних працівників». [Електронний ресурс]. URL:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

https://minjust.gov.ua/m/str_35697 (дата звернення 20.10.2021)

6. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» від 5.07.2012р. // Верховна Рада України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення 20.10.2021)

7. Балабко В. В. Злочини проти життя та здоров'я особи: кримінальна відповідальність медичних працівників: монографія. Запоріжжя, 2017. 288 с.

Бідалова К. С.

*студентка 2-го курсу КНТЕУ
факультет міжнародної торгівлі та права
науковий керівник:*

Шведова Г.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Сучасне життя неможливо уявити без злочинності, явища, яке з неабиякою силою укорінилося в нашому суспільстві і це, як тенденція відображається у багатьох наукових працях. Рівень організованої злочинності постійно зростає та набуває нових небезпечних для суспільства форм. Протягом останніх років Кримінальний кодекс України не зазнав відповідних змін, натомість в проекті нового КК України суспільству знову пропонуються суперечливі засоби протидії організованій злочинності, які як показує практика не завжди є ефективними для сучасного суспільства.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Організовану злочинність С. В. Дьяков визначає як «суспільно небезпечне соціальне явище, що існує у вигляді злочинних груп зі складними організаційно-ієрархічними зв'язками, які мають в обігу значні грошові кошти, системи захисних заходів та корупції» [1, с. 31].

Саме організована злочинність одночасно може посягати не тільки на моральні засади суспільства, а й економічну, політичну й правову саме внаслідок розгалуженості сфер її протиправної діяльності.

Як зазначає Ю.О. Стрельковська, організована злочинність є однією з найсерйозніших проблем, що на даний момент постала перед усією спільнотою. Це обумовлено такими негативними тенденціями її розвитку, як, зокрема, підвищення її рівня розповсюдження та розширення напрямів та сфер впливу, входження її представників до владних структур. Організатори можуть ставити загальні завдання, визначати лінію поведінки, забезпечувати систему координації дій різних учасників їх безпеки [2, с. 3].

Аналіз рівня організованої злочинності в Україні є досить цікавим питанням, але розглядається в замкнутому колі та більш за все заснований на ста-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тистичній інформації щодо кількості виявлених організованих груп і кількості кримінальних правопорушень, які було ними вчинено, але навіть ця інформація не дає можливості повною мірою виявити деякі злочинні організації та не відображає специфіку української організованої злочинності. Натомість злочинні організації в Україні отримують шалені прибутки за свою діяльність.

Цікавим фактом є те, що чисельність засуджених, які входили до складу організованої групи, починаючи з 1992 року зростає втричі, майже на 60 % виросла також рецидивна злочинність (ст.34 КК України). Насамперед часто вчиняються вбивства, зґвалтування, тяжкі тілесні ушкодження, наркоманія, хуліганство та майнові кримінальні правопорушення [3, с. 26, 44].

М.М. Рудик, досліджуючи організовану злочинність неповнолітніх, визначає її як доволі масове соціальне явище, що становить сукупність стійких, керованих злочинних формувань (груп, співтовариств) і лідерів злочинного підліткового середовища, для яких вчинення кримінальних правопорушень є промислом [4, с. 67].

Найбільш небезпечні форми співучасті мають коренем просту форму співучасті – попередня змова

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

групи осіб, а ступінь і характер їхньої суспільної небезпеки характеризується наявністю додаткових обов'язкових ознак [5, с. 288, 351].

Вчені та практики пропонують визнати для організованої злочинності такі ознаки, як стійкість, згуртованість, мобільність, тривалий термін діяльності, наявність корпоративних норм поведінки та дисципліни, розроблення планів злочинних дій і заходів захисту від викриття, кругова порука, вербування нових членів, розподіл прибутків залежно від ролі і місця у злочинному об'єднанні, корупційність зв'язків, створення так званого «общаку», застосування насильства тощо. Добувати докази відповідності групи (організації) усім цим ознакам можна роками, але доведеність більшості з них завжди можна буде поставити під сумнів. Тобто усі ці ознаки характерні для будь-якої злочинної спільноти, але цей факт має передусім кримінологічне значення і факультативне кримінально-правове.

В.Д. Гвоздецький здійснив соціально-філософський аналіз організованої злочинності як цілісного антисоціального явища. Автор дослідив структурні рівні, внутрішні якісні характеристики організованої злочинності, її субстанціональні підстави, як у контексті минулої державно-політичної системи,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

так і в умовах суверенного існування України. Визначив місце і роль політичних, соціально-економічних, духовно-ідеологічних факторів у посиленні протидії з організованої злочинності в Україні [6, с. 202].

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновки, що “організована злочинність” не є чимось незвичайним в Україні. Сучасне законодавство нашої країни неодмінно потребує внесення багатьох змін, які будуть спрямовані не тільки на закріплення сутності та розумінні різних видів кримінальних правопорушень, але й змін, спрямованих на їх протидію у досить різних сферах життєдіяльності нашого суспільства для запобігання та зменшення кількості кримінальних правопорушень, які є невід’ємною частиною нашого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Организованная преступность // под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова. – М. : Юрид. лит., 1989 г. – 38- с. 6.
2. Стрелковська Ю.О. Маргінальні в групі в структурі організованої злочинності: «Криміналогічне дослідження»: автореф.дис. канд.юрид.наук спец. 12.00.08 «Кримінальне право».-с.8-20.
3. Ознаки і поняття організованої групи та злочинної організації (кримінально-правовий аспект)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

[Електронний ресурс]: <http://justice.org.ua/> Кононенко В. Деякі питання судової практики у справах про бандитизм.

4. Рудик М.М. Запобігання утворенню неповнолітніми злочинних угруповань, що вчиняють корисливо-насильницькі злочини // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ-2015- С.64-72.

5. Кримінологія. Загальна та особлива частина: [підручн. Для студентів юрид. спец. вищ. Навч. закладів] [І.М. Даньшин, В.В.Голіна, О.І.кальман, М.Ю. Валейська та ін.]- с.288-351.

6. Гвоздецький В.Д. Організована злочинність як об'єкт соціально-філософського аналізу // Юридичний збірник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка-2003-С.188-202.

Болотіна М. М.

студентка 2 курсу

Київського національно

торговельно-економічного університету

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

На сьогоднішній день проблема пошуку цивілізованих засобів розв'язання кримінально-правових конфліктів, що стосується не лише покарання, а й кримінальної відповідальності як такої, є досить актуальною. Саме в цьому аспекті розглядається роль та значення кримінального законодавства, що стосується інституту звільнення від кримінальної відповідальності. В межах кримінальної відповідальності державою (в особі уповноважених органів)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

на підставі офіційної оцінки протиправної поведінки особи здійснюється визначення обсягу репресії. Зазвичай кримінальна відповідальність настає з моменту набрання чинності обвинувальним вироком суду, за змістом охоплює факт засудження особи за вчинене кримінальне правопорушення, призначення покарання, його реальне відбування [1].

Новий вид звільнення від кримінальної відповідальності, який не містився у попередньому Кримінальному кодексі, застосовується за наявності визначених у ст. 46 підстав та умов. Сутність цих змін пов'язана із розширенням сфери застосування даного інституту шляхом визначення у якості підстави вчинення необережних кримінальних правопорушень [8, с.8]. Але проблема в тому, що закон про кримінальну відповідальність не дає відповіді на питання, що таке кримінальна відповідальність, форма кримінальної відповідальності тощо, тому не включає поняття звільнення від кримінальної відповідальності [2].

Право на примирення відповідно до статті 46 Кримінального кодексу України є індивідуальним правом потерпілого. Його не можна призначати нікому, а також нікому не можна делегувати. Це право є природним правом людини, невід'ємними

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

від нього та похідним від інших прав людини, включаючи право на життя [3].

У Загальній частині Кримінального кодексу України передбачено, зокрема, такий перелік випадків звільнення особи від кримінальної відповідальності, що охоплюється ст. ст. 45, 47, 48, 49, а також ст. 86-87 ч. 1 ст. 97, ст. 108 і також таку підставу за ст.46, як звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим [2, с. 146].

В усіх перелічених випадках особу можна звільнити від кримінальної відповідальності лише за наявності визначених у КК умов і підстав. На сьогодні звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є інститутом матеріальної галузі права – кримінального права. Умовою звільнення особи (обвинуваченого, підсудного) від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим (ст. 46 КК) є вчинення нею вперше кримінального проступку або нетяжкого злочину. Суд повинен мати на увазі, що потерпілим може бути лише фізична особа, якій злочинном заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду і яку визнано потерпілим відповідно до ч. 2 ст. 49 КПК [2, с. 146-147].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Більш конкретний аналіз окремого чинного інституту звільнення від кримінальної відповідальності полягає в наступному: примирення між правопорушником та потерпілим свідчить про наявність певних питань, які необхідно вирішити на законодавчому рівні. Як відомо, примирення винної особи з потерпілим (потерпілими) належить розуміти як акт прощення її ним (ними) в результаті вільного волевиявлення, що виключає будь-який неправомірний вплив, незалежно від того, яка зі сторін була ініціатором, та з яких мотивів. Звільнення винної особи від кримінальної відповідальності та закриття справи у зв'язку з примиренням із потерпілим можливе тільки в разі відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди [4]. Ст. 46 Кримінального кодексу України передбачає наявність підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, що є обов'язковими [5]. Суд має здійснювати його за правилами, встановленими ст. 8 КПК. При цьому необхідно зауважити на тому, що ч. 1 ст. 27 КПК також передбачено обов'язкове закриття справ, провадження по яким відкривається не інакше як за скаргою потерпілого, у зв'язку з примиренням останнього з обвинуваченим або підсудним [6]. Умовою звільнення особи (обвинуваченого, підсудного) від кримінальної відповідальності у зв'язку

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

з примиренням із потерпілим (ст. 46 КК) є вчинення нею вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину [7, с. 292].

За своїм змістом звільнення від кримінальної відповідальності характеризується наступними ознаками:

- не відбувається державний осуд особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (обвинувальний вирок суду не постановляється);
- до винного не застосовується покарання;
- через відсутність обвинувального вироку особа, звільнена від кримінальної відповідальності вважається такою, що не має судимості.

Відшкодування завданої шкоди за ст. 46 має бути повним і достатнім. Ці критерії визначаються за угодою потерпілого, який пропонує конкретні форми та механізми відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди, та особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. У разі наявності декількох потерпілих винний може бути звільнений від кримінальної відповідальності за ст. 46 за умови досягнення ним примирення з кожним із потерпілих і відшкодування кожному із них завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Особливістю передбаченого ст. 46 звільнення від кримінальної відповідальності є те, що для його

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

застосування вимагається не лише позитивна пост кримінальна поведінка винного, а й добровільне волевиявлення потерпілого. Якщо заподіяна злочином шкода повністю відшкодована, проте примирення потерпілого з винним не відбулося, останній не може бути звільнений від кримінальної відповідальності за ст. 46 [4].

Запровадження інституту примирення є необхідним кроком на шляху гуманізації та демократизації суспільства, оскільки медіація може підвищити у свідомості людей роль людини та спільноти у запобіганні кримінальних правопорушень та різного роду конфліктів, відкриваючи можливості для появи нових, більш конструктивних та менш репресивних вирішень тієї чи іншої проблеми [8, с. 217]. Системне і логічне тлумачення закону дає підставу вважати, що КК під звільненням від кримінальної відповідальності розуміє звільнення лише від майбутньої, потенційної відповідальності [9, с. 13].

Також дослідивши висновок Великої Палати ВС щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, варто зазначити, що право на примирення згідно зі ст. 46 Кримінального кодексу України – це особисте право потерпілого. Воно не може бути ніким присвоєне та не може бути нікому делеговане. Таке

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

право є природним правом людини, нерозривно пов'язаним з нею, та похідним від інших прав людини, зокрема права на життя. Якщо внаслідок вчинення кримінального правопорушення потерпілому заподіяна смерть, то ніхто інший не може висловити його волю під час вирішення питань, пов'язаних із відшкодуванням шкоди у вигляді смерті як підстави для звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України. Тож, смерть як припинення існування одного з правомочних суб'єктів кримінально-правових відносин з примирення винного з потерпілим у розумінні ст. 46 КК України унеможливує здійснення такого примирення. Оскільки аналіз судової практики застосування ст. 46 КК України у випадках, коли злочином заподіяно смерть потерпілого, вказує на те, що вона є неоднаковою, справа містить виключну правову проблему, вирішення якої необхідне для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики Велика Палата ВС дійшла висновку, що у випадку заподіяння кримінальним правопорушенням шкоди у вигляді смерті потерпілого звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим у контексті ст. 46 КК України не можливе. [10].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Ну думку Мандриченко Ж.В. мотиви, якими керується потерпілий, погоджуючись на примирення (жалість, релігійні переконання, сподівання на дружбу, бажання поліпшити своє майнове становище) для застосування відповідної норми, значення не матимуть. При цьому не є важливим також, хто саме виступив ініціатором примирення (винний, потерпілий, їхні знайомі, працівники правоохоронних органів). Вважаємо, що формально в теперішній час для застосування ст. 46 КК України для звільнення від кримінальної відповідальності винної особи у зв'язку з примиренням необхідне таке відшкодування збитків, на якому наполягає потерпілий і позиція потерпілого повинна бути визначальною в такому випадку. Такої ж думки дотримується в своїй роботі і В.М. Тертишник, який зазначає, що принцип пріоритетності інтересів потерпілого над інтересами державних органів, котрий відроджується в національному законодавстві України, як ніколи відповідає ідеям гуманізму. Доречно було б дозволити самому потерпілому і винному визначати умови і порядок відшкодування збитків, та встановити нормативні запобіжники, які б змусили винного в повному обсязі відшкодувати заподіяні збитки, визначені угодою про примирення, а потерпілого змусили діяти

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

відповідно до домовленості та не вимагати зайвого. [11]. Крім усього зазначеного хотілось би звернути увагу на таку річ, коли під час розгляду цивільних справ про розірвання шлюбу суд, може відповідно до ст. 111 СК України відкласти розгляд справи та визначити строк для примирення подружжя. Деякі кримінальні справи розглядаються роками, то чому б не запровадити в кримінальному процесі щось подібне та не надавати винному строк для відшкодування збитків, якщо після відшкодування збитків можливе реальне примирення винного з потерпілим. Строк від 1 до 6 місяців був би достатнім для вирішення питання відшкодування збитків потерпілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юркова Г. В. Провадження з примирення сторін у кримінально-процесуальному праві України: порівняльний аналіз / Г. В. Юркова // Кримінально-процесуальне право та криміналістика / Г. В. Юркова., 2013. – С. 367–370.
2. Меркулова В. О. Тенденції реформування інституту звільнення від кримінальної відповідальності: кримінально-правові та кримінально-процесуальні аспекти / В. О. Меркулова // Південно-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

український правничий часопис Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення / В. О. Меркулова., 2012. – С. 146–151

3. Звільнення від кримінальної відповідальності при примиренні сторін: висновок ВП ВС [Електронний ресурс] // Судебно-юридическая газета Судебная практика. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/136020-zvilnennya-vid-kriminalnoyi-vidpovidalnosti-pri-primirenni-storin-visnovok-vp-vs>.

4. Коментар до статті 46. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим [Електронний ресурс] // Юридичні послуги Online. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/044.php>.

5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n201>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

7. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України [уклад. О. П. Горох]; За заг. ред. А. А. Музики. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 524 с.
8. Гізімчук С. Деякі питання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України) / С. Гізімчук, І. Зінов'єва // Проблеми боротьби зі злочинністю / С. Гізімчук, І. Зінов'єва., 2010. – С. 206–217.
9. Гритенко О. А. «Звільнення від кримінальної відповідальності», Навчальна дисципліна «Кримінальне право» [Електронний ресурс] / О. А. Гритенко // Одеський державний університет внутрішніх справ. – Режим доступу до ресурсу: http://oduvvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tema-13-pdf.io_.pdf.
10. Правовий висновок Великої Палати ВС щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим [Електронний ресурс] // Судова влада України. – 22.02.2019 – Режим доступу до ресурсу: <https://court.gov.ua/press/news/653318/>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

11. Примирення винного з потерпілим: проблеми практики [Електронний ресурс] // Судово-юридична газета Блог. – 5.08.2016 – Режим доступу до ресурсу: <https://sud.ua/ru/news/blog/94931-primirennya-vinnogo-z-poterplim-na-pdstav-st-46-kk-ukrani>.
12. Мандриченко Ж. В. Деякі аспекти нормативного удосконалення звільнення від кримінальної відповідальності за примиренням з потерпілим / Ж. В. Мандриченко // Актуальні проблеми держави і права. - 2004. - Вип. 22. - С. 921-925. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2004_22_174
13. Тертишник В.М. Компроміс в кримінальному процесі. // Весы Фемиды.-2001.-№4 С 29-33.
14. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n546>.

Ворона Є. Ю.

студентка 2-го курсу КНТЕУ

науковий керівник:

Шведова Г.Л.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

ОСОБА ВИКОНАВЦЯ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розглядаючи поняття особи виконавця кримінального правопорушення, потрібно зазначити, що воно обмежується рамками інституту співучасті. Наразі все частіше виникають певні проблеми під час розмежування співучасників на види згідно з їх функціональною роллю. Саме тому аналіз поняття «виконавець кримінального правопорушення» є важливим для розуміння загальних засад інституту співучасті у кримінальному правопорушенні.

На мою думку, виконавець є однією з центральних і найбільш важливих фігур у співучасті, має особливу функціональну роль під час вчинення кримінального правопорушення. Відповідно до ч. 2 ст.

27 Кримінального кодексу України виконавцем є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що, відповідно до закону, не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене цим Кодексом. Тобто та особа, яка безпосередньо вчинила злочин і визначається виконавцем (співвиконавцем) відповідно до чинного законодавства.

У ч. 2 ст. 27 КК увагу зацентровано на визначальних ознаках такої особи:

- 1) вона є суб'єктом злочину;
- 2) вчинила злочин, передбачений КК;
- 3) вчинила злочин у співучасті з іншими суб'єктами злочину [1].

Загалом аналізуючи ч. 2 ст. 27 КК, можна виділити 2 різновиди діяльності виконавця:

а) безпосереднє вчинення кримінального правопорушення, іншими словами здійснення повністю або частково діяння, що належить до ознак об'єктивної сторони складу злочину;

б) вчинення кримінального правопорушення за допомогою використання інших осіб, що не підлягають кримінальній відповідальності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

З огляду на це О.В. Ус зазначає, що специфіка діяльності виконавця виявляється в безпосередньому чи в опосередкованому виконанні об'єктивної сторони складу злочину [3]. Тобто можна сказати, що особа буде вважатися виконавцем, якщо вона своїм діянням (діями чи бездіяльністю) у повному обсязі чи частково виконала об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення. Але крім цього, існує особливий вид діяльності виконавця, як посереднє вчинення кримінального правопорушення. Він передбачає, що виконавець власноруч не здійснює жодних дій, що складають об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, який передбачений Кримінальним кодексом, або особисто виконує лише певну частину таких дій. Тоді як усі дії або іншу їх потрібну частину здійснюють особи, які через обставини, передбачені законом, не підлягають кримінальній відповідальності[1].

Потрібно зазначити, що єдиною особливою ознакою виконавця кримінального правопорушення є безпосереднє вчинення кримінального правопорушення. Ми згодні з такою думкою багатьох науковців. А.Н. Тайнін вважає, що виконавець є безпосереднім фізичним автором вчинення злочину

[4, с. 104]. П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер пишуть, що виконавці безпосередньо вчиняючи дії, що утворюють склад злочину, звичайно, займають серед інших співучасників дуже важливе місце. [5, с. 141]. М.І. Ковальов відзначає: «Без виконавця відсутня і співучасть. Особливі умови й форми відповідальності співучасників можливі тільки в тому випадку, якщо виконавець виконав задуманий співучасниками склад злочину, чи принаймні розпочав його виконання» [6, с. 98-99].

Як зазначає Г.П. Жаровська: «У злочинах, вчинених у співучасті, виконавець – центральна фігура, так як він своїми діями безпосередньо чи опосередковано виконує склад того злочину, який інкримінується всім співучасникам, оскільки дії інших співучасників трансформуються через його суспільно небезпечну діяльність» [2]. Ми вважаємо, що виконавець є головною та центральною фігурою у кримінальних правопорушеннях, які вчиняються саме у співучасті, а не одноособово. Саме виконавець здійснює кримінальне правопорушення власноруч або за допомогою інших суб'єктів та втілює в життя спільний для всіх співучасників злочинний намір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Александров Ю.В., Антипов В.І., Дудуров О.О. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Київ : Атіка. 2008. С. 376 .
2. Жаровська Г.П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: Дис. ... канд. юрид. наук. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, 2004. – С. 107.
3. Ус О.В. Відмежування підбурювання до злочину від діяльності інших співучасників. Проблеми законності. 2008. № 94. С. 182–189.
4. Трайнин А.Н. Учение о соучастии / А.Н. Трайнин. – М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 158

Галушко А. А.

студентка 2-го курсу КНТЕУ

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

Уже кілька десятків років поспіль вчені намагаються прийти до єдиного уявлення у визначенні поняття «особистості злочинця», але й досі консенсусу не досягнуто. З приводу цього було написано тисячі наукових робіт, проведено сотні досліджень та чіткості дане питання так і не набуло.

Проаналізувавши десятки авторських джерел, ми б хотіли розмежувати поняття, у формулюванні яких дослідники часто спотворюють межі, ототожнюючи їх - «особа» та «особистість» злочинця.

У минулому столітті радянські вчені намагались розробити теорію особистості злочинця. Зага-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

лом, їхні уявлення базувались на тому, що становлення особи/особистості злочинця відбувається внаслідок невдалої соціалізації, деструктивного впливу на психіку з боку оточення, а ще шляхом втягнення у злочинну діяльність особами, які вже мали кримінальний досвід. Тобто концепція спиралась на те, що людина має пройти певний шлях (морального падіння) перш ніж вчинити правопорушення і належної уваги щодо позначення відмінностей між особою та особистістю не приділялось. Наразі ж, ми бачимо, що вчиняти правопорушення можуть і особи, які ніколи не перебували у колізії з законом, тому не можна визначати поняття особистості злочинця як виду, типу людей, яким притаманні певні ознаки. До того ж з плином часу, інші дослідники змогли окреслити дефініції «особи» та «особистості» та довели, що не завжди людині потрібен дефективний вплив середовища.

У сучасній кримінології існує два основних підходи до розв'язання проблеми особистості злочинця. Прихильники першого вважають, що початковий момент появи такого поняття як «особистість злочинця» збігається з фактом вчинення злочину, тобто після того, як засуджений відбув покарання за вчинений злочин, тоді й немає потреби використовувати дане поняття. А інші дотримуються думки,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

що головною ознакою даного поняття є систематичність злочинної поведінки тієї чи іншої людини [1, с. 87].

Та все ж таки більшість кримінологів, у тому числі професор В.М. Дьомін, вважають, що домінуючим лишається бачення з цього питання, яке висвітлював доктор юридичних наук А.Ф. Зелінський. Він зауважував, що про особистість злочинця можна говорити лише у відношенні осіб, які систематично порушують закон (рейдери, убивці й т.д.), а ті, хто вперше притягується до відповідальності – особи, які вчили правопорушення.

Тобто для загального вжитку доцільно використовувати термін особи, та коли ми маємо справу з індивідуалізованими ознаками, які містять мотивацію та спрямованість – використовуємо термін особистості злочинця.

Інакше кажучи, особистість злочинця – це сукупність психологічних, моральних та інших характеристик, тією чи іншою мірою притаманних особам, винним в злочинній діяльності певного типу [2].

Що стосується структури особистості злочинця, то традиційний сучасний підхід до її визначення є найповнішим та найактуальнішим, бо він є синтезом попередніх концепцій і містить в собі найбільш підходящі елементи з них. Схожу класифікацію

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

досліджують у своїх наукових працях й такі українські кримінологи як О.М. Джужа, В.М. Гринчак, А.Й. Міллер, що знову ж таки свідчить про доцільність даного типу розмежування.

Згідно з цим підходом елементами структури особистості злочинця є:

- 1) соціально-демографічні;
- 2) кримінально-правові;
- 3) патопсихологічні;
- 4) психологічні;
- 5) моральні.

Останні два часто співвідносять в одну категорію.

1) Соціально-демографічні ознаки. Це стать (до прикладу, насильство в сім'ї є переважно чоловічим злочином - здебільшого злочинцем є чоловік, хоча трапляються й інші випадки), місце народження й проживання, громадянство та інші дані демографічного характеру. 2) Кримінально-правові ознаки. Дозволяють визначити мету, мотивацію поведінки злочинця, чи це був рецидив, чи особа діяла одна і т.д. 3) Патопсихологічні ознаки. Свідчать вроджені чи набуті функціональні або органічні зміни головного мозку (психопатія, органічне ураження головного мозку, алкоголізм, олігофренія і т.п.). 4) Морально-психологічні. Визначають внутрішній світ людини,

яка порушила кримінальний закон (цінності, світогляд, особистісні орієнтації, соціальні установки, ключові мотиви соціально значущі риси характеру, емоційно-вольові якості тощо) [3].

Отже, особистість злочинця – сукупність соціально-психологічних властивостей і якостей людини, які є причинами і умовами вчинення злочинів, а структура особистості злочинця – елементи, низка специфічних ознак, властивостей, рис, які подають узагальнений портрет і є найбільш характерним для тих, хто скоює особливо тяжкі й тяжкі злочини та систематично займається злочинною діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: Навчальний посібник. – Х.: Право, 2014. – 513 с.
2. Кримінологічна характеристика особистості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrefs.com.ua/print:page,1,192323-Kriminologicheskaya-harakteristika-lichnosti.html>
3. Дубович О. В. Про деякі морально-психологічні властивості та риси особи злочинця без визначеного місця проживання [Електронний ресурс] / О. В. Дубович. – Режим доступу:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7253/1/Dubovich_784.pdf.

Гервасовська А.В.

студентка 2 курсу

*Київського національного
торговельно-економічного університету
науковий керівник:*

Шведова Г.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

**ПОНЯТТЯ ТА ПРОВОА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

На сьогоднішній день, можна дедалі частіше помітити бурхливий розвиток принципів гуманізму, справедливості та добросовісності по всьому світу. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності є яскравим прикладом втілення даних засад.

В Україні дослідження у сфері звільнення від кримінальної відповідальності зробили вчені: О.С.

Козак, Ю.В. Баулін, О.О. Дудоров, Є.О. Письменський, В.К. Грищук, В.М. Коренюк та інші.

Варто зазначити суть даного поняття. О.О. Дудоров вважає, що під поняттям «звільнення від кримінальної відповідальності» розуміється відмова компетентних органів держави від притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності [3, с. 193]. Також звільнення від кримінальної відповідальності може бути визначене як врегульована кримінальним і кримінальним процесуальним законодавством відмова держави від засудження особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і від застосування щодо останньої примусу у вигляді покарання. В Україні ефективну практику та затребуваність інституту звільнення від кримінальної відповідальності засвідчують статистичні дані: кожного року звільняється понад 20 тисяч осіб [1, с. 303]. На нашу думку, в майбутньому в Україні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності будуть використовуватися дедалі частіше та допоможуть результативніше вирішувати конфлікти у державі.

Звільнення від кримінальної відповідальності не можна розглядати як декриміналізацію діяння, адже воно скасовує кримінально-правові наслідки

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

певного кримінального правопорушення, не звільняючи при цьому від кримінально-правової заборони щодо всіх інших діянь цього виду. Однак закон чітко розрізняє звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання (норми про нього містяться у розділі XII Загальної частини КК) [5, с. 247].

Важливо визначити цілі інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Так, звільнення від кримінальної відповідальності дає змогу оптимізувати правозастосовний процес у зв'язку зі зменшенням коштів, що витрачаються на розслідування та розгляд справи у суді [4, с.50]. Таким чином, органи можуть ефективніше здійснювати розслідування дійсно тяжких кримінальних правопорушень, а не витрачати доволі багато ресурсів на інші. Це означає високу вірогідність покращення кримінального становища у державі.

Не менш важливою ціллю інституту звільнення від кримінальної відповідальності є стимулювання правомірної поведінки у суспільстві. Ще здавна влада застосовує два потужних правових інструменти – заохочення та покарання. Норми КК України, які передбачають можливість особи бути звільненою від кримінальної відповідальності, є за-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

охочувальними. Дане заохочення виражається у вигляді спонукання державою до активної позитивної діяльності особи після вчинення кримінального правопорушення. Наприклад: щирого каяття, допомозі при розкритті злочину, відшкодування завданих збитків чи усунення завданої шкоди, примирення з потерпілим, тощо [2, с. 309]. Таким способом, держава діє не тільки у одному напрямку, вбачаючи лише покарання основним наслідком у випадку порушення норм права, а надає шанс правопорушнику.

Крім того, так держава виражає свою прихильність до принципів справедливості та гуманізму, коли за певних підстав людина, що вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності та має можливість покращити своє становище та становище потерпілого.

Підставою для звільнення від кримінальної відповідальності виступають передбачені законом обставини, за яких реалізація кримінальної відповідальності визначається недоцільною [5, с. 247].

Підстави для звільнення від кримінальної відповідальності є прикладом гуманізму щодо обох сторін, оскільки потерпілий має право вибору: вибачити, чи ні, та особа, яка вчинила правопорушення

має змогу уникнути відповідальності та налагодити відносини з потерпілим.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності є проявом пом'якшення зв'язку між злочином та покаранням, як його наслідом. Для України, як для демократичної держави, інститут звільнення від кримінальної відповідальності є зразком поваги до свого народу. Держава в індивідуальному порядку при вчиненні кримінальних проступків та нетяжких злочинів може застосовувати більш лояльне врегулювання конфлікту. В такому випадку, перш за все повинні враховуватися права та інтереси потерпілої особи. До того ж, кожен вид звільнення від кримінальної відповідальності має унікальні підстави та не може замінити іншого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. С. 303-309
2. Козак О. С. Відмежування звільнення відкримінальної відповідальності від інших кримінально – правових інститутів та угоди про примирення // «Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України» - 2013. С. 309

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Ю.В. Баулін Звільнення від кримінальної відповідальності // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. С.193
4. О. Дудоров, Є. Письменський. Звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання та його відбування: порівняльно – правова характеристика // Вісник Національної академії прокуратури України 3'2010. – С. 50
5. О. М. Литвинова. Звільнення від кримінальної відповідальності // Кримінальне право України. Загальна частина. – Харків 2020. С. 247-257.

Губенко С.С.

*студентка 17 групи, 2 курсу
факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного
торговельно-економічного університету
науковий керівник:*

Шведова Г.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ЧЕЗАРЕ ЛОМБРОЗО ТА ЙОГО ПОГЛЯДИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БІОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Перш ніж аналізувати, або критикувати Біологічну концепцію злочинця, або будь-які інші роботи Чезаре Ломброзо, потрібно дещо заглибитися у біографію даної особистості, адже перші спостереження вченого починаються уже у дев'ятнадцятирічному віці. Будучи студентом, він публікує свої перші наукові статті, що згодом були об'єднані у твір. Дана праця має назву «Дослідження кретинізму в Ломбардії».

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Загалом, усе життя Чезаре Ломброзо пройшло у постійних дослідках, написанні наукових робіт та книг, кількість яких налічується більше п'ятиста. Загалом, варто зазначити, що висновки та результати діяльності науковця були здійснені завдяки численним дослідженням, для яких було опитано більш ніж 25 тисяч злочинців, використано більш ніж 383 черепів померлих та 3839 черепів живих людей. У досить насиченій подіями біографії вченого, був досить значемий період, який, на нашу думку, наклав дуже серйозний відбиток не лише на його подальшу долю, але і на всю наукову діяльність в цілому. У 1859 році Ломброзо був втягнутий у політичні інтриги та в результаті, за іронією долі, потрапляє до в'язниці з підозрою у посяганні на державну владу. Незважаючи на те, що його ув'язнення тривало достатньо не довго, 1 рік, це справило неабиякий вплив на кримінолога і уже через півтора роки після в'язниці, у віці 27 років, Чезаре Ломброзо захищає наукову дисертацію та стає професором психологічних наук, що дає йому поштовх до початку ведення досліджень та написання інших наукових робіт.

Головними критеріями для створення чи то наукової роботи, чи то цілого твору, Ломброзо визначає спостереження та дослід. На його думку,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

саме це дає змогу зрозуміти особистість самого злочинця.

У період його діяльності, що була спрямована проти бандитизму у Південній Італії, він починає збирати досить великий матеріал, що у майбутньому і став основою для його Біологічної концепції, а також інших відомих робіт вченого.

Вперше в історії Ломброзо відкриває «природжений тип злочинця», якого, за його словами, легко виявити за певними як фізіологічними так і ментальними ознаками- стигмами. Сам науковець зазначав: «Вивчайте особистість цього злочинця – вивчайте не абстрактно, не в тиші вашого кабінету, не з книжок і теорій, а в самому житті: у в'язницях, лікарнях, у поліцейських відділках, у нічліжних будинках, серед злочинних товариств і зграй, в колі волюг та повій, алкоголіків і душевнохворих, в обстановці їхнього життя, в умовах їх матеріального існування. Тоді ви зрозумієте, що злочин – не випадкове явище і не продукт «злої волі», а цілком природний» [1, с. 16].

Ознайомившись із даною концепцією, ми можемо зробити висновок, що Ломброзо не вважає негативні соціальні, економічні та політичні чинники первонаочною причиною для формування у людини певних негативних якостей, що у майбутньому

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

стануть основою для вчинення кримінального правопорушення. Дослідник стверджує, що дані обставини можуть бути лише поштовхом до вже набутих біологічних злочинних характеристик, а сам злочин він описує як абсолютно природну складову у поведінці деяких індивідумів, так само як народження або смерть [1, с.2]. Далі, у своїй концепції він виділяє тезис про людину злочинну: «Злочинець- це дегенерат, який впринципі відстає у своєму розвитку від розвитку всього людства» [2].

Науковець завжди був впевнений у правдивості своєї концепції та, сам того не помічаючи, довів її до повного абсурду. Мало хто знає, але Чезаре Ломброзо називають основоположником кримінальної антропології. Ця наука намагається пояснити зв'язок між анатомічними та фізіологічними особливостям людини. Науковець прийшов до висновку, що такий зв'язок дійсно існує і він є прямим: злочини звершуються людьми, що мають певну зовнішність та характер. Також, Ломброзо вдалося класифікувати «природжених злочинців»: вбивці, злодії, гвалтівники та шахраї. Як правило, кожен тип злочинної особистості має вроджені фізіологічні та психічні дефекти. Про окремих злочинців він писав: «Звичні вбивці мають холодні, скляні очі, нерухомі й

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

іноді наповнені кров'ю, щелепи сильні, вилиці широкі, ікла добре розвинуті, короткі кисті рук, рідку бороду, крупні очні впадини, а також явний дефект черепа. Злодії мають подовжений череп, прямий ніс, неспокійний погляд та косі очі. Гвалтівники зазвичай мають ніжну структуру обличчя, довгі вії, виражені губи та сплющений ніс. Шахраї відрізняються добродушним видом, маленькими очима та кривим носом» [1, с. 43]. Внутрішні стигмати злочинців загалом: знижена чутливість до болю; підвищена гострота слуху, нюху; велика моторність; підвищена сила лівих кінцівок; відсутність каяття або мук сумління; цинізм, зрадництво, жорстокість, марнославство, мстивість, лінощі; любов до азартних ігор; поширеність татуювань. Чезаре Ломброзо також говорить про особливості почерку злочинців: у вбивць та злодіїв він вирізняється довготою букв та прямолінійністю. Підсумувавши всі свої припущення, Ломброзо сказав: «Хибною є думка, що вродження злочинця виключає можливість типу злочинця, адже всяке вираження представляє свій тип [3, с. 33]. Дослідник вважав злочин для таких людей неминучим і заявляв, що покарання не може виправити їх; виходячи з судження про небезпеку таких осіб для су-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

спільства, він вважав за необхідне висновок на невизначено тривалий період і часте застосування смертної кари.

Незважаючи на багаторічні дослідження та правки, біологічна концепція злочинця, та інші відомі нам твори Ломброзо, які є, на нашу думку, пов'язаними між собою та створюють цілісну ідею, не були прийнятими у колах науковців-криміналістів, а на Міжнародному конгресі взагалі були визнані помилковими. Опоненти та колеги професора ґрунтувалися на тому, що злочин- це умовне поняття, яке має власний зміст і залежить від умов, місця, а також часу.

На наш погляд, головним мінусом даної концепції- це ігнорування соціальних факторів злочинності. Сам факт звершення злочину є не причина вродженого гену злочинності, а вплив н соціальних та політичних чинників. Але разом з тим, ми згодні, що є певні групи злочинів, що були спричинені у наслідок вроджених дефектів (у сирійних маніяків, педофілів і тд.), а також психологічних травм протягом життя.

Незважаючи на певні прогалини у дослідженнях Чезаре Ломброзо, що ґрунтуються на теорії вродженої злочинності, сама особистість дослідника-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

криміналіста є дуже цікавою, було би досить неправильно говорити про те, що він не здійснив ніякого внеску у науку. Багато його теорій та дослідів було взято для розширення понять «злочинність» та «злочинець». Під впливом ідей криминолога-позитивіста, кримінальна юстиція зайнялася також активним освоєнням, що не виключають осудності психічних розладів. В тюремну систему стали широко впроваджуватися лікувальні та медико-корекційні програми та створювати спеціалізовані установи для засуджених з порушеннями психіки. Чимале практичне значення мали дослідження Ч. Ломброзо у сфері графології, його описи татуювань злочинців з розкриттям їх внутрішнього змісту й досі не втратили актуальність, те саме можна сказати і проведений ним аналіз злочинного жаргону. У свій час, В. Шувалов досить точно описав діяльність Чезаре Ломброзо « Не дивлячись на всі нарікання, що випали на долю Ломброзо, його можна зарахувати до тих науковців, що навіть своїми помилковими думками розвивають науку» [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ломброзо Ч. Злочинна людина – Москва, 2005. – (Мідгард).

2. Щербак А. Е. Чезаре Ломброзо / А. Е. Щербак // Злочинний чоловік (вроджений злочинець – морально-схиблений – епілептик / А. Е. Щербак. – Санкт-Петербург: ИНФРА-М– НОРМА, 2016.
3. Ломброзо Ч. Человек преступный / Чезаре Ломброзо. – Київ, 2008. – (РИПОЛ класик).

Гнатюк Д.

*студентка 2 курсу
факультету суспільних і прикладних наук
ЗВО «Університет Короля Данила»
науковий керівник:*

Огерук І.С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Тема протидії корупції є однією з найактуальніших на даний момент. Масштаби корупційної складової вражають. Кримінальна відповідальність за вчинені корупційні правопорушення є основним аргументом у боротьбі з корупцією. Та все ж таки,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

не дивлячись на досить тривалу дискусію в колах теоретиків та практиків, існує чимало питань, пов'язаних з корупційними правопорушеннями та відповідальністю за них. Тож слід розібратись, що в розумінні українського законодавця та міжнародного досвіду із вказаного питання все таки входить до складу корупції, що слід розуміти під корупційними злочинами, і які кримінально-правові наслідки їх вчинення з точки зору національного законодавства [3].

Під корупційним правопорушенням слід розуміти діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, яка вказана у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1].

Значна частина кримінальних правопорушень, яка вчиняється фізичними особами за дорученням юридичних осіб або ж особисто юридичними особами, припадає на корупційні правопорушення.

У ст. 96-3 КК України йдеться про підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінального правового характеру за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 209, 306, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 258-258-5 КК

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

України. Кримінальні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 96-3 КК України, визнаються вчиненими в інтересах юридичної, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності [4].

Проблематичним є те, що у вітчизняному кримінальному законодавстві відсутній системний підхід розуміння корупційних злочинів та відповідальності за них. У Кримінальному кодексі України корупційні злочини розміщені не в однойменному розділі, як це є правильно з точки зору на традицію формування структури кримінального закону. Окрім цього, кримінальний закон не містить визначення поняття корупційного злочину і розкриває його зміст шляхом перерахування у ст. 45 усіх діянь, що можуть бути віднесені до корупційних [3].

Концепція Ради Європи про боротьбу з корупцією у контексті кримінального права від 27.01.1999 передбачає обов'язок держав-учасників щодо криміналізації корупційних діянь, в тому числі введення кримінальної відповідальності не тільки відносно фізичних осіб, а й юридичних. Питанням відповідальності юридичних осіб присвячена стаття

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

18 Конвенції, згідно з якої кожна сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення відповідальності юридичних осіб за передбачені вказаною Конвенцією кримінальні злочини – дачу хабара, зловживання впливом та відмивання доходів, – вчинені на їхню користь будь-якою фізичною особою, яка діяла незалежно або як представник того чи іншого органу юридичної особи та яка обіймає керівну посаду у цій юридичній особі, із використанням: представницьких повноважень юридичної особи; чи повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; чи повноважень здійснювати контроль за діяльністю юридичної особи; а також за залучення такої фізичної особи до вищезазначених злочинів у якості співучасника чи підбурювача [2].

Варто зауважити, що більшість науковців зазначають, що в залежності від диференціації правових систем, існує три базові світові моделі регулювання інституту відповідальності юридичних осіб у випадку вчинення злочину.

Перша модель – традиційна кримінальна відповідальність юридичних осіб, де юридична особа, як і фізична, виступає самостійним суб'єктом злочину.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Друга модель – кримінальна відповідальність юридичних осіб краще враховує принцип індивідуальної винної відповідальності особи, яка вчинила злочин, оскільки за своїм правовим змістом визнає фізичну особу єдиним можливим суб'єктом злочину. У випадку участі юридичної особи у злочині, вчиненою фізичною особою в інтересах останньої, юридична особа разом з фізичною особою підлягає кримінально-правовому впливу.

Третя модель – квазікримінальна відповідальність юридичних осіб, тобто модель, яка передбачає не кримінальну, а адміністративну чи цивільну відповідальність юридичних осіб за вчинення (участь у вчиненні) злочину.

Так, як Україна є представником другої моделі кримінальної відповідальності юридичних осіб – розглянемо її детальніше.

Особливість даної моделі полягає в тому, що юридична особа не визнається суб'єктом злочину, а в разі вчинення від її імені та в інтересах злочину відповідною уповноваженою фізичною особою, до юридичної особи застосовується кримінально-правовий вплив, у виді інших заходів кримінально-правового характеру.

З першого погляду видається, що дана модель кримінально-правового впливу на юридичних осіб є

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

достатньо оптимальною, оскільки дозволяє запобігати злочинності юридичних осіб без внесення суттєвих змін до діючої доктрини континентального кримінального права, заснованої на домінуючому принципі індивідуальної винної відповідальності; проте, містить суттєві недоліки як теоретичного, так і прикладного характеру.

О.В. Федоров стверджує, що при застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового впливу, не визнаючи при цьому останню суб'єктом злочину, вбачається розмежування понять «суб'єкт злочину» та «суб'єкт кримінальної відповідальності» [5]. Тобто юридична особа визнається суб'єктом кримінальної відповідальності (покарання), разом з тим, звільнення від кримінальної відповідальності фізичної особи, яка вчинила злочин від імені та в інтересах юридичної, не тягне за собою звільнення від кримінальної відповідальності юридичної особи, і навпаки [5].

Даної позиції також дотримується вчений Б. В. Волженкін, який в межах дослідження аналізованої моделі кримінальної відповідальності дійшов до висновків, що застосовувати заходи кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, не визнаючи її при цьому суб'єктом злочину, можливо лише за допомогою диференціації понять «суб'єкт

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

злочину» та «суб'єкт кримінальної відповідальності», у зв'язку з чим кримінальна відповідальність юридичної особи можлива, якщо суспільно небезпечне злочинне діяння було вчинено з відома юридичної особи (її органу) або від її імені та в інтересах [5].

З урахуванням вищевикладеного випливає, що найбільш відповідною підставою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, не визнаючи її при цьому суб'єктом злочину, є інститут причетності до злочину. Однак, такий підхід не позбавлений недоліків, оскільки: по-перше, в кримінальному законодавстві України інститут причетності до злочину характеризується «подвійним» регулюванням у кримінальному законодавстві: у Загальній та Особливій частинах Кримінального кодексу; по-друге, застосування інституту причетності до злочину як матеріально-правової підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб вимагає формування окремого складу злочину виключно для осіб юридичних. А також Концепція Ради Європи про боротьбу з корупцією передбачає обов'язок держав-учасників щодо криміналізації корупційних діянь, в тому числі введення кримінальної відповідальності не тільки відносно фізичних осіб, а й юридичних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 11.11.2021).
2. Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією у контексті кримінального права. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення 11.11.2021).
3. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення. URL: <https://radako.com.ua/news/kriminalna-vidpovidalnist-za-korupciyni-pravoporushennya> (дата звернення 11.11.2021).
4. Умови застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%83_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1 (дата звернення 11.11.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

5. Провоторов О. П. Заходи кримінально-правового-характеру щодо юридичних осіб як одна з моделей реалізації інституту кримінальної відповідальності: міжнародний досвід. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwit-db0prP0AhWHA-hAIHdT6AU8QFnoE-CAcQAw&url=https%3A%2F%2Fnzlubp.org.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F80%2F78%2F&usg=AOvVaw3wuGfnqrINE-Radj1_-qW-E(дата звернення 11.11.2021).

Даниленко Т.А.

студентка 2 курсу

факультету міжнародної торгівлі та права

Київського національного торговельно-економічного

університету

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

ФОРМИ СПІВУЧАСТІ ЗА СТУПЕНЕМ СТІЙКОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ СПІВУЧАСНИКІВ

Про форми співучасті й досі немає однакової думки, постійно ведуться дискусії щодо визначення форм співучасті в кримінальному праві.

Деякі науковці вважають, що співучасть у кримінальних правопорушеннях потрібно розділити на форми. А саме, професор А.В. Савченко виділяє форми співучасті за такими критеріями як об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивним критерієм поділу є спосіб взаємозв'язку співучасників, виділяють просту та складну форму співучасті. За критерієм стійкості

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

суб'єктивних зв'язків, стійкістю умислу А.В. Савченко розрізняє групу осіб, яка вчиняє кримінальне правопорушення за попередньою змовою, організовану групу та злочинну організацію.[1, с. 131]. Також варіант такого поділу форм співучасті свого часу запропонував український вчений-правознавець, професор М.І. Бажанов [2, с. 203].

Форма співучасті виступає зовнішньою стороною, яка відображає спосіб взаємодії винних, розкриває як умисні дії двох чи більше осіб об'єднуються в єдине посягання. Встановлення форми співучасті потрібне для правильної кваліфікації спільних посягань і для визначення певних меж відповідальності кожного із співучасників.

Під формами співучасті, як правило розуміють певні об'єднання співучасників, які розрізняються між собою або за характером виконуваних ролей, які виконують співучасники, і за стійкістю суб'єктивних зв'язків між ними. Є кілька основних ознак співучасті, а саме: має бути умисна діяльність осіб, множинність учасників злочину, спільність участі в кримінальному правопорушенні та умисел при співучасті.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

За ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між співучасниками за ст. 28 Кримінального Кодексу України здійснено розподіл співучасті на чотири форми:

- вчинення кримінального правопорушення групою осіб (ч.1 ст.28);
- вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою між співучасниками (ч.2 ст.28);
- організованою групою (ч.3 ст.28);
- злочинною організацією (ч.4 ст 28).[3, с.232]

Критерії виокремлення, зміст та місце серед інших видів форм співучасті у злочині з'ясували такі науковці: М.І. Бажанов [2], О.О. Кваша [4], М.І. Мельник [5], П.Ф. Тельнов[6].

О.О. Кваша таким критерієм називає характер і стійкість суб'єктивного зв'язку між співучасниками [4, с.193]. М.І. Мельник важливими критеріями вважає - наявність попередньої змови між суб'єктами, що вчиняють кримінальне правопорушення та ступінь зорганізованості [5, с. 190]. М.І. Бажанов – суб'єктивні ознаки, а саме стійкість умислу та ступінь стійкості суб'єктивних зв'язків [2, с.233]. П.Ф.Тельнов класифікує форми співучасті за способом взаємодії співучасників (суб'єктивний

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

критерій) [6]. Ми вважаємо, що ці критерії класифікації занадто звужені, адже насправді форми співучасті є широкими і охоплюють значну кількість критеріїв класифікації. Сюди входить: співучасть у формі співвиконання; співучасть у формі розподілу ролей; характер змови; характер взаємодії між співучасниками; характер внутрішньої та зовнішньої сторони співучасті; ступінь погодженості дій співучасників та ступінь співорганізованості групи; також форми співучасті, що характеризуються попередньою змовою; співучасть яка не передбачає попередньої змови.

Отже, форма співучасті - це спосіб взаємодії декількох суб'єктів при вчиненні спільного умисного кримінального правопорушення, що визначається спільністю протиправних намірів, стійкістю суб'єктивних зв'язків між ними та характером виконуваних дій. Ми вважаємо, що основними критеріями форм співучасті є множинність учасників кримінального правопорушення, умисний характер діяльності та спільність участі суб'єктів у кримінальному правопорушенні та найголовніший – спосіб організації дій співучасників, який охоплює попередньо наведені критерії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савченко А. Сучасне кримінальне право України. К.: ІнЮре, 2005. 293 с
2. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч./ М.І.Бажанов, Ю.В.Баулін, В.І.Борисов та ін.; за ред.проф.В.В.Сташиса, В.Я.Тація.-[2-ге вид.перероб.та допов.].-К.:Юрінком Інтер,2005.-480с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ-Харків : Юрінком ІнтерПраво, 2001. 436 с
4. Кваша О.О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність: дис....д-ра юрид.наук: 12.00.08/ О.О.Кваша. – К., 2013. - 466 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч./ Ю.В.Александров, В.І.Антипов, М.В.Володько, О.О.Дудоров та ін.; за ред. М.І.Мельника, В.А.Клименка. – [5-те вид., перероб.та допов.]. – К .: Атіка, 2009. – 408 с.
6. Тельнов П.Ф. Відповідальність за співучасть в злочині. – М.: «Юридична літ.», 1974. -107 с.

Коваль І. М.

*студентка III курсу, групи Юс-2019-1
ЗВО «Університет Короля Данила»
науковий керівник:*

Піцик Х.З.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ ПРОКУРОРА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Інститут цивільного позову у кримінальному провадженні особливо гостро постає в контексті реформи конституційної юстиції та системи органів прокуратури. В наукових колах та юридичній літературі досі продовжуються суперечки щодо цього питання, хоча минуло майже 6 років з моменту внесення змін до повноважень прокурора та визначення його ролі в провадженні в цілому.

Значення цього інституту полягає в тому, що в межах діяльності прокурора, він зобов'язується не тільки підтримувати державне обвинувачення в суді, представляючи інтереси держави в контексті необхідності покарання винних осіб та створення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

певних превенцій вчинення правопорушень для інших осіб, але й представлення інтересів держави в майновому контексті. З цього випливає, що функції прокуратури не обмежуються координацією або наглядом за ходом досудового розслідування в кримінальному провадженні, але й відстоювання, зокрема, інтересів для майнового становища держави. Значну роль у вирішенні нагальних завдань, пов'язаних із відшкодуванням майнової шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, відіграє прокурор, виконуючи конституційну функцію представництва громадян або держави в суді (п.2 ст.12 Конституції України), який може розглядатись в порядку кримінального провадження лише за одночасної наявності трьох умов:

- 1) матеріального або морального збитку, що зазнав потерпілий
- 2) ознак складу злочину в діях обвинуваченого
- 3) причинного зв'язку між діями обвинуваченого й заподіяною шкодою

У разі відсутності хоча б однієї із зазначених умов вимоги про відшкодування шкоди не можуть розглядатись рамках кримінального провадження. Отже, діяльність прокурора з пред'явлення та підтримання цивільного позову в кримінальному прова-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

дженні необхідно розглядати як спрямовану на виконання покладених на нього завдань у сфері кримінального судочинства. Серед яких першочерговим є охорона прав і законних інтересів осіб, які беруть у ньому участь [1, с.148]

При цьому, необхідну увагу законодавець приділяє і простим пересічним громадянам, які також за участю прокурора можуть захищати свої інтереси. Відтак, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», на прокуратуру покладається функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених зазначеним законом та главою 12 Цивільного процесуального кодексу України [2, 3]. При цьому подання цивільного позову в інтересах держави або громадянина є безпосередньою прерогативою прокурора за наявності окремих підстав, передбачених законодавством. Тобто, подання цивільного позову, в тому числі і в межах кримінального провадження є формою представлення інтересів держави або громадянина.

Відтак, основною функцією діяльності прокурора було і залишається підтримання публічного обвинувачення в суді. При цьому, ще в не реформаному Розділі VII Конституції України в редакції, що була чинною до реформи 2016 року, до компетенції

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

прокурора також входило положення, наразі чинне в ЗУ «Про прокуратуру», проте наразі, в чинній редакції Конституції України зазначене положення відсутнє і фактично зводиться до підтримання публічного обвинувачення в суді таке рівництвом досудовим розслідуванням [4], що є нелогічним, особливо виходячи із засад діяльності прокуратури, а саме визнання людини, її життя та здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю [2]. Саме така суперечність викликала жваву дискусію в правовій доктрині.

Аналізуючи це питання, виходячи із буквального тлумачення норм, що регулюють це коло відносин, варто зазначити, що в розумінні кримінального провадження, відповідно до статті 61 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди та яка (який) в порядку, встановленому цим Кодексом, пред'явила (пред'явив) цивільний позов [5]. Відповідно до частини 3 статті 128 КПК, Цивільний позов в інтересах держави пред'являється

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

прокурором [5]. Тобто у випадку завдання майнової шкоди інтересам держави (це може бути і шкода органам державної влади, державним підприємства, установам або організаціям або окремій посадовій особі), захист в цивільному (майновому) аспекті здійснюється за ініціативою прокурора. При цьому, законодавцем також передбачена можливість подання цивільного позову в межах кримінального провадження в інтересах пересічного громадянина за наявності окремих підстав, передбачених законом - недосягнення особою, яку представляє прокурор, а також наявність в неї статусу недієздатної або обмежено дієздатної. Тобто в цьому випадку законодавець фактично передбачив можливість захисту осіб, які неспроможні представляти свої інтереси самостійно і в яких відсутні піклувальники, опікуни або інші законні представники, і наділив цим повноваженням прокурора. Крім того, прокурор, який пред'являє цивільний позов у кримінальному провадженні, повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді, передбачених ч. 4 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру». Для представництва інтересів громадянина в суді прокурор також повинен надати документи, що підтверджують недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

дієздатність відповідного громадянина, а також письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва[2].

Таким чином, підбиваючи підсумки, варто зазначити, що інститут подання цивільного позову прокурором в межах кримінального провадження є вкрай дієвим та ефективним, оскільки поєднує в собі захист як державних інтересів так і особистих приватних прав громадян, що потребують додаткового захисту. Варто наголосити на необхідності імплементації норм, що регулюють це питання на рівні Конституції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Плева В.А. Процесуальна діяльність прокурора щодо цивільного позову у кримінальному провадженні В.А.Плева Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Вип.30. Т2. С.147-150.
2. Закон України «Про прокуратуру»//Відомості Верховної Ради України: від 2015, № 2-3,ст.12, редакція від 11.07.2021URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
3. Цивільний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: від 2004 № 40-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

41, 42, ст.492, редакція від 05.08.2021 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

4. Конституція України// Відомості Верховної ради України: від 1996, редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: від 2012, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88, редакція від 04.10.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Ковальчук О.В.

*студентка II курсу факультету
міжнародної торгівлі та права*

*Київського національного
торговельно-економічного університету
науковий керівник:*

Шведова Г.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу*

*Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Поняття «предмету кримінального правопорушення» в науковій літературі має декілька проблемних аспектів, які наразі не вирішені або вирішені частково: генезис терміну «предмет кримінального правопорушення», ототожнення предмету кримінального правопорушення та предмету суспільних відносин, що регулюються нормами кримінального права, а також визначення нового об'єму поняття.

Поява визначення предмету кримінального правопорушення у вітчизняній літературі не має

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

конкретної дати. У радянський період, а також у перші роки Незалежної України визначення предмету кримінального права з'являлося рідко, а інколи взагалі висвітлювалось лише як складова об'єкту кримінального правопорушення. Поширеним є погляд, відповідно до якого предмет кримінального правопорушення визнається факультативною ознакою складу кримінального правопорушення. За такого підходу не конкретизується, яким елементом складу кримінального правопорушення охоплюється предмет. Зокрема, В. Я. Тацій зазначає: предмет злочину, що існує поряд з об'єктом, – самостійна факультативна ознака складу злочину [1]. Цікаве уявлення про предмет кримінального правопорушення має В. Д. Філімонов, який вважає, що предмет кримінального правопорушення – це сполучна ланка у взаємодії об'єкта з іншими ознаками складу кримінального правопорушення [2].

Проблема ототожнення предмету кримінального правопорушення існує поряд з проблемою такого ж ототожнення, тільки уже предмету посягання з суспільними відносинами, що регулюються кримінальним законодавством. Основною ознакою розрізнення є те, що предмету кримінального правопорушення не існує доти, доки не буде здійснене певне

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

протиправне діяння, тоді ж як правовідносини існують постійно, незалежно від дій конкретних осіб.

Іншою ознакою розмежування є те, що загальним визначенням предмету кримінального правопорушення визнаються тільки матеріальні цінності. Проте з розвитком економіки та світової спільноти в цілому гостро постало питання про те, чи тільки матеріальні речі можуть бути предметом посягання? Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України - гривня.[3]

Електронні гроші та криптовалюта з'явилися порівняно нещодавно, і їх не можна вважати матеріальними, оскільки вони можуть бути зчитані та зафіксовані тільки спеціальними технічними засобами. Це ж саме з інформацією в цифровому форматі.

Особливо гостро постає питання визначення живих істот у кримінальному праві, адже загальне визначення говорить нам, що «предмет правопорушення це будь-які речі матеріального світу...». У кримінальних правопорушеннях проти життя і здоров'я можна виділяти в якості предмету людину як біологічну істоту. У тих складах кримінального правопорушення, де посягання здійснюється по відно-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

шенню до особи, Кримінальний кодекс визначає людину поняттям «потерпілий». Проте це поняття не можна застосувати стосовно тварин. Кримінальний кодекс захищає не тільки здоров'я та життя людей, але й і тварин також. Зокрема, стаття 299 Кримінального кодексу України передбачає покарання за жорстоке поводження з тваринами, проте тварин у поняття предмет кримінального правопорушення їх не включає.

Зважаючи на всі вище перелічені проблеми, А.М. Орлеан пропонує своє визначення поняття предмету кримінального правопорушення: «Певну матеріальну або іншу субстанцію, на яку безпосередньо впливає, або відносно якої вчинює певні дії злочинець під час злочинного посягання, з певними властивостями якої кримінальний закон пов'язує наявність конкретного складу злочину в діях особи» [4].

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що генезис поняття «предмет злочину», а згодом «предмет кримінального правопорушення» не має чіткої лінії розвитку, оскільки часто ототожнювався з різними поняттями або вважався однією з ознак інших елементів кримінального правопорушення;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Об'єм поняття та його доктринальне визначення є надто вузькими і не вміщують усього обсягу предметного складу окремих кримінальних правопорушень, передбачених Кримінальним кодексом України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальне право України: Загальна частина : Підручник / За ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – С. 100.
2. Філімонов В. Д. Охоронна функція кримінального права. – СПб. : Юридичний центр Пресс, 2003. – С. 35.
3. Цивільний кодекс України: закон України від 28.10.2021 №40-44 //База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Орлеан А.М. Людина як предмет злочину/ А.М.Орлеан//Право і Безпека. – 2004. –Т.3, №1.- С.125-128.
5. Кримінальний кодекс України: закон України від 04.10.2021 № 25-26 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Козут В.Є.

студентка,

Київський національний

торговельно-економічний університет,

факультет міжнародної торгівлі та права

Науковий керівник:

Хорт І. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення безпеки бі-

знесу,

факультет міжнародної торгівлі та права,

Київський національний

торговельно-економічний університет,

м. Київ

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРС-
ТВУ**

Рейдерство в сучасних умовах має свою специфіку. Первісне нагромадження капіталу на старті економічних реформ отримало стійкий кримінальний характер. У результаті економічна система зіштовхнулася із глобальною проблемою криміналізації практично всіх сфер господарської діяльності. З початком економічних реформ у країні був запущений механізм кримінального переділу власності, який

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

досяг небаченого розмаху й придбав риси масштабного рейдерства на державному рівні. За первісним переділом власності пішли інші етапи рейдерства. У результаті більше двох десятиліть в Україні не вгають війни за власність, у яких використовуються різні протиправні засоби - від силових захоплень, використання адміністративного ресурсу корумпованих чиновників і правоохоронних органів до фізичного усунення конкурентів.

Згідно з думкою І. Філімонової та С. Тарханова, рейдерство являє собою міждержавне, транснаціональне кримінально-правове явище, що має місце не тільки на нашій території, але й у закордонних державах, зокрема, близького зарубіжжя. Стратегія недружнього захоплення бізнесу є універсальною, що існує у всіх державах. Можна із упевненістю сказати, що рейдерство є різновидом корупції, оскільки її цілі втілюються в життя за допомогою застосування протизаконних засобів тіньової економіки. Як наслідок, необхідна детальна криміналізація недружніх злиттів і поглинань із обліком усіх позитивних розробок у даній сфері, у тому числі міжнародних і закордонних [6, с. 37].

А. Балаян ототожнює поняття "рейдерство" і "рейдерська атака" з поняттям недружнє "погли-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

нання", констатує, що підприємницьке й кримінальне право не містить визначення "недружнього поглинання", під яким слід розуміти кримінальне заволодіння власністю юридичної особи, учинене під прикриттям, як правило, декількох цивільно-правових угод, по суті, що є уявними, які й створюють видимість законного переходу власності (підприємства, контрольного пакета акцій, будинку, спорудження, земельної ділянки і т.д.) від одного власника до іншого [1, с. 18].

На думку М. Мусаєяна, рейдерство - це незаконний насильницький або ненасильницький (досить часто - їх сукупний) спосіб кримінального захоплення об'єктів чужої власності, підприємств і їх майна з метою заволодіння, який нерідко супроводжується здійсненням облудних дій і заподіянням власнику (власникам) майна фізичної й матеріальної шкоди (збитку) [4, с.11].

Як бачимо, у наведених визначеннях рейдерство пояснюється через поняття "недружнє поглинання", "корпоративне захоплення" і т.п. Однак такий знак рівності між зазначеними термінами ставити не можна. Критерієм відмінності рейдерського захоплення від недружнього поглинання є законність дій сторони, зацікавленої в контролі над активами. Дотримання законодавства - той рубіж, який

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

розмежовує недружнє (вороже) поглинання, викликане помилками в керуванні компанією, і рейдерство, здійснюване з використанням підкупу, підробки документів, фізичної сили і т.д., що автоматично робить його протиправним перерозподілом власності. Таким чином, процес поглинання активів стає рейдерським актом, якщо на якому-небудь його етапі застосовуються кримінальні методи [2, с. 83].

Багато з наведених визначень, хоча й покликано дати однозначне трактування поняття "рейдерство", всі дослідники базуються на перерахуванні способів заволодіння корпоративним керуванням, активами й майном господарюючого суб'єкта, які досить різноманітні, і вмістити їх в одне цілісне визначення складно. Однак усі ці способи об'єднані загальною властивістю, а саме - протиправністю й підпаданням під кримінально-правові заборони.

З викладеного випливає, що рейдерство із правової точки зору має складну структуру, у зв'язку із чим представляється доцільним розуміти під ним сукупність злочинних дій (систему злочинів), спрямованих на відібрання активів і майна господарюючого суб'єкта, заволодіння корпоративним керуванням у юридичній особі.

Таке розуміння дозволить оптимізувати методи захисту від недружніх поглинань і розробити

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

заходи кримінально правової боротьби з рейдерством.

В Україні є певні статті в Кримінальному кодексі України, які називають «рейдерськими», це:

- ст. 2051 КК - Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб - підприємців;
- 206 КК - Протидія законній господарській діяльності;
- 2062 КК - Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації [3].

Серед законодавчих ініціатив останніх років варто зазначити Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 (так званого «антирейдерського» закону). Цим Законом, зокрема, удосконалено та посилено кримінальну відповідальність за протидію законній господарській діяльності, підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації прав на нерухоме майно, і зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (державних нотаріусів, державних реєстраторів, державних і приватних виконавців); посилено адміністративну від-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

повідальність посадових осіб, які порушують установлені законом строки проведення державної реєстрації фізичних і юридичних осіб або громадських формувань або порушують установлений порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; унесені суттєві зміни до законодавства, що регулює порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських об'єднань, анулювання свідоцтва на право зайняття нотаріальною діяльністю, використання електронних підписів тощо [5].

Незважаючи на значну кількість напрацювань вітчизняних та зарубіжних учених, слід казати на недостатню наукову розробку та обґрунтування певних аспектів проблеми рейдерства в Україні. Актуальність, практична значущість порушеної проблеми, а також той факт, що сучасні корпоративні відносини в Україні є далекими від оптимальних і потребують подальшого удосконалення, зокрема виділення окремого розділу в Кримінальному кодексі України для злочинних діянь, пов'язаних із поглинанням та захопленням грошових активів, майна, землі чи самого підприємства. А також необхідно створити закон, який стане основоположним

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

у визначенні як поняття «рейдерства», його видів, так і способів боротьби з цим негативним явищем.

З метою підвищення ефективності протидії протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації пропонуємо нормативно закріпити у ст. 206-1 КК поняття «рейдерство» та змінити назву цієї статті на «Рейдерство», а диспозицією ч. 1 залишити без змін. Також рекомендуємо законодавцю посилити покарання за ч. 1 ст. 206-1 КК та передбачити максимальний вид – позбавлення волі на строк до двох років, оскільки кримінальне законодавство є найбільш дієвим запобіжником у вчиненні суспільно небезпечних діянь, до яких віднесено рейдерство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балаян А.Р. Боротьба з шахрайством у сфері обігу комерційного нерухомого майна: кримінологічне дослідження: дис. канд.юрид.наук.М., 2009. 190 с.
2. Живко З. Б., Варналій З. С. Удосконалення державного регулювання у сфері протидії рейдерству. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. 2013. № 7. С. 81–92. (Серія «Економічні науки»).
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

2001 року [Електронний ресурс]. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>(дата звернення: 25.11.2021).

4. Мусаелян М.Ф. Рейдерство: поняття, види та шляхи протидії :Журнал права, 2010, № 11.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності: Закон України від 06.10.2016 № 1666-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2016. № 47. С. 800.

6. Філімонова І.В., Тарханов С.С. Роль міжнародних правових стандартів у криміналізації рейдерських захоплень :Політика, держава право, 2016. № 7.

Королік Ф. А.

студент 2-го курсу КНТЕУ

науковий керівник:

Шведова Г.Л.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

*торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УК- РАЇНІ

Кримінальна відповідальність є однією з основних складових кримінального права, оскільки лежить в основі майже всіх інститутів Загальної та Особливої частини і лежить у їх підґрунті. Тому вивчення змісту кримінальної відповідальності має важливе значення для рішення теоретичних і практичних завдань кримінального права.

Під час аналізу кримінальної відповідальності нашу увагу привернув до нас саме інститут «Звільнення від кримінальної відповідальності». Звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування обмежень, засудження та покарання до особи, що вчинила злочин, передбачений кримінальним законом, якщо така особа не становить значної суспільної небезпеки, виконала певні нормативні умови та спроможна виправитись без примусу держави через покарання [1]. З цього можна зробити висновок, що якщо особа виконала певні умови, виправилась без примусу та не становить небезпеку, то вона є повністю звільненою від кримінальної відповідальності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Пленум ВСУ у п. 1 своєї Постанови від 23 грудня 2005 р. № 12 “Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності” надає наступне визначення: це відмова держави від застосування щодо особи, котра вчинила злочин, установлених законом обмежень певних прав і свобод шляхом закриття кримінальної справи, яке здійснює суд у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України, у порядку, встановленому Кримінально-процесуальним кодексом України [2]. На відміну від визначення, яке надає бережанський районний суд, пленум ВСУ визначає інститут звільнення від кримінальної відповідальності як відмову держави від будь-яких, саме, обмежень прав і свобод та закриття кримінальної справи. Отже, на нашу думку, пленум ВСУ вважає рішенням проблеми з кримінальною відповідальністю закриття кримінальної справи спираючись на кримінальне законодавство.

Існують різні точки зору та теорії щодо визначення терміну «звільнення від кримінальної відповідальності». О.О. Дудоров визначає його як врегульовану кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством відмову держави в особі компетен-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тних органів від засудження особи, яка вчинила злочин, від застосування до неї кримінально-правових засобів примусового характеру [3].

В свою чергу С.С. Яценко сформулював поняття звільнення від кримінальної відповідальності як здійснювану у відповідності з кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством відмову держави в особі відповідного суду від застосування заходів кримінально-правового характеру до осіб, що вчинили злочини.[4] Думки науковців вказаних вище є схожими, та обидва повністю розкривають зміст інституту звільнення від кримінальної відповідальності.

О.Ф. Ковітіді під звільненням від кримінальної відповідальності розуміє передбачений законом правовий наслідок злочину, який полягає у відмові держави від засудження особи, що вчинила злочин і від застосування до цієї особи тих кримінально-правових заходів, які могли бути покладені на неї у зв'язку з її засудженням [5]. О.Ф. Ковітіді в свою чергу визнає звільнення від кримінальної відповідальності правовим наслідком злочину. Тобто, в нашому розумінні звільнення від кримінальної відповідальності в баченні Ковітіді є наслідком правопорушення, так само як і обмеження волі чи накладення штрафу.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Отже можна погодитись з позиціями науковців вказаних вище, що звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування покарання до особи, що вчинила злочин. Ця особа є повністю звільнена від тих наслідків, які могли б настати після притягнення її до кримінальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Узагальнення практики розгляду бережанським районним судом у 2011-2012 роках справ про звільнення від кримінальної відповідальності або від кримінального покарання, 2012. 1 ч.
2. Постанови пленума ВСУ від 23 грудня 2005 р. № 12 “Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності”, 23.12.2005. 1 ст., 1ч.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання та його відбування: порівняльно-правова характеристика / О. Дудоров, Є. Письменський // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 3. - С. 46-52.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-те вид., перероб. та допов. / відп. ред. С. С. Яценко. Київ: А.С.К., 2005. 848 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

5. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України: навч. посіб. Сімферополь: ВД «Квадранал», 2005. 224 с.

Кона К. М.

*студентка 13 групи, 2 курсу, ФМТП
Київський національний
торговельно-економічний університет
науковий керівник:*

Шведова Г.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

НЕОБХІДНА ОБОРОНА ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Право на захист є природним правом кожної людини незалежно від її професійної, фізичної чи іншої підготовки. Кожен може скористатися правом на необхідну оборону, хоча закон і не зобов'язує це право застосовувати. Це затверджено ч. 2 ст. 36 КК України: «Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади» [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 36 КК України «необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони» [1].

Значний внесок у вивченні необхідної оборони зробили такі правознавці, як Ю. В. Баулін, С. В. Бородін, І. М. Гатаулін, М. І. Загородников, А. Ф. Істомін, В. Ф. Кириченко, Ю. І. Ляпунов, В. В. Меркур'єв, А. А. Піонтковський, І. С. Тишкевич, В. І. Ткаченко, М. І. Якубович та ін.

Найчастіше в науковій літературі підтримують визначення необхідної оборони, яке запропонував В. Долопчев: «визнане державою за кожним громадянином право власними силами захищати будь-яке право, своє чи чуже, від протизаконного нападу» [5, с. 320].

Слушною є думка С. Баршева «необхідна оборона – це вимушений захист від майбутнього нападу» [4, с. 132]. На нашу думку, це найпростіше і влучніше поняття. Адже, дійсно необхідна оборона – є вимушеним захистом, тобто особа під час нападу

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

здійснює проти бажання, потреби під тиском обставин, напад на свого нападника, щоб хоч якось врятувати своє життя й здоров'я.

Згідно з ч. 3 ст. 36 Кримінального кодексу України: «Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту» [1].

Основні ознаки перевищення необхідної оборони:

1) особа перебуває в стані оборони від суспільно небезпечного, дійсного й наявного посягання та з метою захисту законних прав й інтересів заподіює шкоду особі, яка посягає;

2) заподіяна шкода є тяжкою;

3) заподіяння смерті або тяжкого тілесного ушкодження явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці та ін [2,с112].

Варто також звернути увагу на межі вчинення дії (бездіяльності) в часі, що заподіює шкоду. Оскільки такі межі мають початок і кінець, то заподіяння шкоди до чи після них можна розглядати як заподіяння шкоди поза встановленими межами. Тому вихід поза них свідчить лише про те, що шкоду заподіяно за відсутності відповідної на те підстави [2].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

На нашу думку, найвлучніше можна відмежувати перевищення меж необхідної оборони за такими критеріями, як «передчасна», «запізніла», тобто у разі передчасної оборони шкоду заподіюють тоді, коли ще не виникло підстав для цього, а в разі запізненої – після того, як підстава вже перестала існувати і в заподіянні шкоди явно не існує потреби.

Відповідно, перевищення меж необхідної оборони за часом можна констатувати лише тоді, коли суб'єкт керувався мотивами захисту, а також за умови, що між закінченням посягання та заподіянням шкоди особі, яка вчиняла посягання, немає значного часового проміжку; заподіяння шкоди особі, яка вчиняла посягання, передбачає також єдність місця, з яким пов'язане закінчене посягання та запізнений захист [3].

Отже, необхідна оборона – це активна діяльність, спрямована на захист охоронюваних прав та інтересів особи, яка захищається, від іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від протиправного, суспільно небезпечного діяння шляхом заподіяння тому, хто посягає шкоди, вимушеної, необхідної та достатньої за певних обставин для негайного відвернення чи припинення посягання. А перевищення меж необхідної оборони – це умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої

шкоди (смерті або тяжких тілесних ушкоджень), явно неспіврозмірної з небезпечністю посягання або явно невідповідної обстановці захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України | від 05.04.2001 № 2341-III: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Необхідна оборона(2020 рік) : кримінологічні та кримінально-правові аспекти: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1406>
3. Необхідна оборона : необхідність оновлення законодавчої бази: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4971:neobkhidna-oboronaneobkhidnist-onovlennya-zakonodavchoji-bazi&catid=71&Itemid=382
4. Коробенко В. М. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / Александров Ю. В., Антипов В. І., Володько М. В. та ін. ; [за ред. М. І. Мельника, В. А. Климента]. –2-ге вид., переробл. та допов. – К. : Прав. джерела, 2002. – 432
5. Баршев С. И. общие начала теории и законодательств о преступлениях и наказаниях / С. И. Баршев. – м. : университет. тип., 1841. – 250 с.

Лінник А. Д.,

студентка 2 курсу

Київський національний

торговельно-економічний університет

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

На сьогодні однією із найбільш гострих проблем в Україні постає корупція. Це своєрідна хвороба нації, складний соціальний феномен, який спустошує країну. Це ключова загроза до винищення українського народу, його державності та самобутності. Корупція послаблює авторитет з боку державної влади, руйнує основні принципи рівності, справедливості, захищеності, на які посилається країна у своїх діях. А її наслідки є нищівними: вона може підірвати політичну, соціальну та економічну стабільність, загрожувати безпеці держави і суспільства,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

створює сприятливий фонд для злочинної діяльності. В Україні корупція – це злочин без кордонів, тому ми маємо подолати цю болючу проблему нашого суспільства.

На професійну думку Д. І. Борисова «кримінально-правова політика – це нерозривна складова частина всієї політики Української держави. Вона являє собою напрям боротьби зі злочинністю, який базується на нормах законодавства України про кримінальну відповідальність і знаходить свій прояв у законах України» [1, с.18]. Взагалі, політика – це вираження ролі держави щодо керівництва її зовнішніми та внутрішніми сферами, при цьому одним із важливих складників останнього є протидія з корупційній злочинності. Тому в ширшому обсязі провідне місце належить кримінально-правовій політиці, бо саме вона визначає межі протиправного.

На нашу думку, по-перше, потрібно окреслити поняття корупції. В Законі України «Про запобігання корупції» сказано: це зловживання владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди: майна, грошей, пільг, послуг чи негрошової вигоди [2]. По-друге, слід виокремити певні чинники, які впливають на рівень корупції: непрозора діяльність органів державної влади, неефективність правоохоронних органів, залежність від

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

олігархічних груп, нехтування правилами професійної етики, не системні підходи до боротьби з хабарництвом.

Саме явна протидія такому кримінальному правопорушенню як корупція в Україні виникає лише з 2014 року, після Революції Гідності. Україна прийняла всеосяжну правову норму для ефективного усунення шахрайства в політичних колах – Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [2], який заклав основи законодавства, та забезпечив формування Національного агентства з питань запобігання корупції. За Законом державні службовці мають декларувати свої доходи. Крім того, антикорупційне законодавство регулює конфлікти інтересів державних чиновників і кримінальну відповідальність за надмірно дорогі подарунки, гостинність, тощо. У ст. 65 Закону встановлене правило згідно з яким за вчинення корупційних злочинів або пов'язаних із корупцією правопорушень особи, які є суб'єктами вказані в ст.3, підлягають притягненню до кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності.

Проаналізувавши українське законодавство, можна впевнено сказати, що у ньому немає послідовного підходу до поняття корупції і відповідальності за неї. Крім того, у Кримінальному Кодексі України

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

навіть не передбачений окремий розділ, законодавець вважає, що це є просто недоцільним. Але хіба корупційна складова не поширюється на всі сфери життєдіяльності?

Згідно з приміткою ст. 45 КК України умовно правопорушення можна поділити на дві групи. До першої будуть належати злочини, які є корупційними через учинення їх через зловживання службовим становищем, серед них: привласнення або розтрата майна, викрадення документів, порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів шляхом службового становища. До другої групи слід віднести злочини, які є корупційними та прямо передбаченими в КК України. Наприклад, підкуп та зловживання повноваженнями особи, яка надає публічні послуги, нецільове використання бюджетних коштів, незаконне збагачення, надання неправомірної вигоди службовій особі, та інші. Аналізуючи санкції даних статей правопорушень можна сказати, що покарання варіюється від штрафу і до позбавлення волі строком до 15 років. Також є передбачені додаткові покарання у вигляді конфіскації майна або позбавлення волі обіймати повні посади чи займатися певною діяльністю. Згідно з КК України особа, яка вчинила корупційне правопорушення не може

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку дійовим каяттям, примирення винного з потерпілим чи у зв'язку зі зміною обстановки. Такій особі не може бути призначено більш м'яке покарання.

Проте, вище сказане не є суворою кримінально – правовою політикою по викоріненню корупції, такі правила протидії спричинили мінімальний вплив на рівень хабарництва. Варто сказати, що держава вчиняє недостатньо результативні та продуктивні дії щодо викорінення корупції, як це роблять багато зарубіжних країн світу. Ефективність протидії залежить від недосконалого нормативного забезпечення антикорупційної діяльності, низького рівня культури населення, організаційно – управлінського забезпечення діяльності. На думку дослідника О. Кальмана, головне в боротьбі з корупцією – наявність свідомої, а не декларативної політичної волі лідерів держави для реалізації послідовних і дійових антикорупційних законів, стратегій і програм [3, с. 198]. І ми повністю погоджуємося з даною ідеєю, адже в першу чергу повинна бути сильна політична воля вищих ланок держави щодо протидії корупції. Для досягнення мети потрібно, щоб державний апарат не зловживав своїм службовим стано-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вищем, а саме суспільство було правомірним, з відповідним рівнем культури, щоб відповідальність за злочини була реальною, а не підкупленою.

Тому потрібно звернути увагу на конкретні заходи у сфері протидії корупції, такі як: впровадити суворіші покарання у вигляді повної конфіскації майна за скоєння корупційного правопорушення, позбутися корумпованих зв'язків у вищих політичних колах, організувати потужний соціальний контроль з боку громадян та засобів масової інформації, має бути уведений неухильний контроль за підзвітністю осіб, які наділені владними повноваженнями, урегулювати кримінальне законодавство.

Таким чином, розглянувши узагальнюючий матеріал, можна зробити певні висновки нашої роботи. Кримінально-правова політика щодо протидії корупції в Україні є не зовсім ефективною, про це нам говорить рейтинг країн світу за Індексом сприйняття корупції, де Україна посідає 117 місце з 180. Тому антикорупційні заходи повинні бути спрямовані на систему узгодження і поширення на всі сфери державної діяльності. Основою політики має бути економічний розвиток, який буде засвідчувати належний рівень громадян, політичну та соціальну стабільність. Ми повинні рівнятися на зарубі-

жні країни, де майже не згадуються проблеми хабарництва. Це головні фактори, які повинні вплинути на зменшення рівня корупції в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисов, В. І. Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям [Текст] / В. І. Борисов // Право України.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
3. Кальман О. Проблеми боротьби з корупцією на сучасному етапі державотворення / О. Кальман // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 1. – С. 197–202.
4. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія / Д. Г. Михайленко. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 582 с.

Мартинюк Є. О.

студент,

Київський національний

торговельно-економічний університет,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

факультет міжнародної торгівлі та права

Науковий керівник:

Хорт І. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу,

факультет міжнародної торгівлі та права,

Київський національний

торговельно-економічний університет,

м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

Актуальність обраної теми полягає в тому, що у процесі реформування адміністративно-правової системи господарювання в Україні виник корпоративний сектор, який представлений різними видами підприємств з подібним правовим регулюванням, переважною більшістю акціонерними товариствами та товариствами з обмеженою відповідальністю.

Перш за все потрібно розглянути судові механізми, які врегульовують корпоративні правовідносини у випадку їх порушення. Детальне вивчення прогалин в законодавстві України, яке регулює корпоративний відносини допоможе зрозуміти, як

найефективніше захищати своє порушене право чи інтерес та в який спосіб.

Метою доповіді є визначення особливостей судового захисту на основі вітчизняного досвіду, вироблення нових пропозицій щодо покращення судового захисту корпоративних прав в Україні.

Об'єктом дослідження особливості судового захисту корпоративних прав в Україні.

Предметом дослідження є механізми та способи судового захисту корпоративних прав.

Результати дослідження. Конституція України дає можливість право захисту своїх порушених прав та інтересів у порядку судочинства. Конституція України дає мантию громадянину на судовий захист своїх законних прав та інтересів.

Суд України не може відмовити у здійсненні правосуддя, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи стали порушені чи порушуються, створюються або створені перешкоди для їх нормальної реалізації чи мають місце інші обмеження прав і свобод.

Варто визнати, що судовий захист цивільних прав та інтересів є юридичною формою захисту порушеного, оспорюваного права та інтересу суб'єкта правовідносин. Така форми судового захисту за-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

безпечує особі, яка вважає, що її право або законний інтерес порушений неправомірними діями інших суб'єктів правовідносин чи органів, здійснює звернення за захистом до органів судової влади, як до держави, створеного розглядати спори з подальшою метою відновлення порушеного права суб'єкта й недопущення подальшого здійснення правопорушення.

Суд загальної юрисдикції здійснює розгляд кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справ, справ про адміністративні правопорушення. У системі захисту корпоративних прав особи в залежності від форми порушених прав або оспорювання законного інтересу захист здійснюється відповідно до цивільного, господарського, адміністративного провадження.

Законодавство України не містить вичерпного переліку способів захисту власників корпоративних прав, а передбачає, що суд здійснює захист прав та охоронюваних законом інтересів.

Також, щодо корпоративних спорів можуть належать судові спори за позовами акціонерів до державних реєстраторів, за дії пов'язані щодо внесенням змін до реєстру власників іменних цінних паперів (акцій), укладенням, розірванням, зміною,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

визнанням недійсними договорів на ведення реєстру власників іменних цінних паперів, виключно, які стосуються прав і обов'язків акціонерного товариства. Тому акціонерне товариство може бути позивачем зазначених спорів.

Як свідчить проведений аналіз, одним із найбільш складних корпоративних прав є право корпоративного управління. Зазвичай, у разі порушення воно захищається шляхом оскарження рішень органів управління товариством. Тим не менш, трапляються випадки, коли на момент визнання недійсним рішення органу товариства, прийнятого з порушенням вказаного корпоративного права, рішення вже було фактично виконано. Зазвичай, це стосується укладення товариством договору на підставі прийнятого рішення загальних зборів чи наглядової ради. На практиці також мають місце випадки, коли порушення права на участь в управлінні товариством полягає якраз у тому, що загальними зборами чи наглядовою радою взагалі не приймалося рішення (тобто немає предмета оскарження), хоча воно повинно було прийматися, а директор товариства самостійно підписав договір від імені товариства, який не мав права підписувати.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Проведений аналіз свідчить про те, що питанням захисту корпоративних прав учасників (акціонерів) товариства присвячується значна увага як самим законодавцем, так і судами. Втім, не завжди ці зусилля призводять до належного та обґрунтованого вирішення практичних проблем, що не поодинокі виникають у корпоративних спорах. Зазначені проблеми потребують проведення глибоких наукових досліджень – і хоча вони і є об'єктами наукових робіт, але не завжди досліджуються системно, у сукупності з загальними принципами захисту суб'єктивних цивільних прав.

Висновки. Сьогодні практика застосування правових норм закону щодо спорів між виконавчим органом товариства та самим товариством не відповідає інтересам власників корпоративних прав тому, що суд розглядаючи спір за участю звільненого працівника – посадової особи товариства, можуть прийняти рішення незаконності звільнення. Вбачається за необхідне чітко визначити в чинному законодавстві України положення, щодо припинення відносини між товариством та посадовими особами. Варто звернути увагу, що пункті 12 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судами корпоративних спорів" визначено, що не є корпоративними спори про визнання

недійсними установчих документів господарського товариства та припинення юридичної особи, які порушуються за позовами органів податкової інспекції та інших суб'єктів державних органів, що здійснюють контроль за діяльністю господарських товариств, а також органів, що здійснюють державну реєстрацію юридичних осіб. Такі спори розглядають виключно в адміністративних судах як публічно-правові за зверненням суб'єкта державного органу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Спасибо-Фатєєва І.В. Корпоративне право крізь призму судової практики. дис. ...докт. юрид. наук. – Харків, 2021. – 512с.;
2. Корпоративне право України. Для підготовки до іспитів / Отв. ред. И. Тетарчук. Издательство Центр навчальної літератури, 2020. – 256с
3. Корпоративні конфлікти та зловживання корпоративними правами в акціонерних товариствах: традиційні та інноваційні способи попередження та розв'язання / О. М. Вінник // Актуальні питання інноваційного розвитку. - 2012.
4. Кашанина Т.В. – доктор юридических наук, ... Юридическая техника : учебник. 2011 – 496 с.
5. Корпоративне право України: підручник / В.В. Луць, В.А. Васильєва, О.Р. Кібенко та ін.; за заг. ред. В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 305,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

306.

6. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики. Васильєва В. А. 2018. – 616с

7. Зозуляк О. І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичні та практичні аспекти: монографія / О. Зозуляк. – Тернопіль: Підручники і посібники. – 2017. – 432 с.

8. Господарське право: Навчальний посібник у схемах і таблицях/ М. А. Шелухін та ін.; За заг. ред. М. А. Шелухіна; М-во освіти і науки України, Донецький юридичний ін-т при Луганському держ. університеті внутрішніх справ. - К.: Центр навчальної літератури, 2010. - 611 с.

9. Володимир Цікало. 2020 – 128–131. 5. ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ПОНЯТТЯ Й ВИДИ .2020 – 15с.

10. Бігняк О. В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03 / Бігняк Олександр Валентинович. - Одеса, 2018. - 489 с.

Марчук Т. В.

*студентка 2 курсу магістратури
заочної форми навчання
спеціальності 281*

«Публічне управління та адміністрування»

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

*освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
науковий керівник:*

Пташник-Середюк О.І.

*кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін,
Прикарпатський факультет,
Національна академія внутрішніх справ,*

РЕЛІГІЙНИЙ ЕКСТРЕМІЗМ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, РІЗНОВИДИ

Екстремізм як соціальне явище та актуальну проблему сучасного суспільства у своїх дослідженнях аналізують представники різних галузей знань: філософії, політології, соціології, психології, педагогіки, соціальної психології, права, кримінології тощо.

Сутнісні характеристики екстремізму досліджували: Г. А. Агеєв, Ю. М. Антонян, С. В. Беліков, А. І. Долгова, Г. І. Забрянський, О. І. Козаченко, Г. М. Міньковський, А. І. Муминов, Д. Й. Никифорчук, Р. Е. Оганян, В. С. Устинов, А. Ю. Якимів та ін. Серед українських вчених, які здійснювали детальний

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

аналіз сутності екстремізму, варто відмітити А. Бабій, Ю. В. Безсусідню, В. Д. Гожій, А. М. Благодарного, В. І. Боярова, Д. В. Дорохіна, Ю. Б. Ірху, С. Я. Лихову, В. В. Майорова, Д. О. Олейнікова, В. Л. Ортинського, Б. М. Петренка.

Дослідник екстремізму А. Муминов виділяє такі види проявів екстремізму: «кратоекстремізм, психологічний екстремізм, релігійний екстремізм, політичний екстремізм, ваххабітсько-релігійний екстремізм, ісламський екстремізм, споживчий екстремізм, сепаратистський екстремізм, інтелектуальний екстремізм, націонал-екстремізм, патріотичний екстремізм» [2, с. 15].

Релігійний екстремізм – це різновид екстремізму, який полягає в категоричному неприйнятті відмінних від власних релігійних поглядів, а також у вчиненні суспільно небезпечних діянь по відношенню до інакомислячих. Його сутнісними ознаками є:

1) релігійна ідеологія в основі якої нетерпимість до вірян інших релігійних напрямів, а також до атеїстів;

2) жорстке твердження своєї системи політичних і релігійних поглядів шляхом ідеологічного обґрунтування застосування насильницьких засобів і методів;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3) домінування емоційних способів впливу в процесі пропаганди релігійних екстремістських ідей, виражених в проповідях своєї винятковості й домінації над оточуючими;

4) створення «непогрішимого» образу лідера релігійного екстремістського вчення, культивування сліпого послуху і виконання наказів харизматичного лідера релігійної течії;

5) наявність деформації свідомості у членів екстремістського релігійного об'єднання, що полягає в негативному ставленні до загальноприйнятих соціальних норм, шляхом формування негативної психологічної установки на відмову від участі в суспільному житті, на заперечення чинного державного устрою;

6) заперечення і придушення всілякого прояву інакомислення в області віросповідання;

7) надання легальності вчиненню членами екстремістських релігійних об'єднань протиправних дій, які суперечать закону, в тому числі терористичних актів, інших злочинів екстремістського спрямування, інших кримінальних злочинів;

8) акцентуація соціального змісту релігії в формі релігійного ідеалу праведного життя, праведного суспільства і формування на цій основі образу ворога істинної віри.

Для України проблема релігійного екстремізму є доволі актуальною, оскільки на її території активно провадять свою діяльність релігійні течії крайнього спрямування, такі як: «Універсальна церква Муна», «Міжнародний фонд допомоги та дружби», «Фонд Нової Святої Русі», «Богородичний Центр», «Табліг», «Ат-такфір уа-аль-хіджра», «Хізб ут Тахрір аль-Ісламія», «Нурджулар». Занепокоєння було висловлене ще С. Степашиним в 1999 р., який зазначав, що сьогодні ми є свідками значного поширення чужих для українських моральних і духовних ідеалів і звичних норм поведінки культів. Відбувається також значне розростання етнічних і релігійних конфліктів і різних форм проявів екстремізму [1, с. 248-276].

Соціально-політична теорія визначає релігійний екстремізм як релігійно вмотивовану або релігійно камуфльована діяльність, що своїми цілями ставить насильницьке захоплення влади, зміну конституційного ладу, порушення прав і свобод людини, територіальної цілісності держави, формування збройних обґрунтувань, загострення релігійних протиріч. Розгляд релігійного екстремізму в такому аспекті робить акцент на політичну складову цього явища, а це вважаємо не зовсім виправданим, оскільки в релігійному екстремізмі політична складова є засобом досягнення мети, а не самою метою.

Кримінологічна теорія розглядає аналізоване явище крізь призму його радикального антигромадського спрямування у сфері міжрелігійних відносин. Така діяльність виражається через протиправні дії учасників релігійних угруповань, а також у закликах до таких дій. Метою їхньої діяльності є перебудова світу згідно з релігійними фундаменталістськими поглядами. Цей напрям є співзвучним з нашим розумінням феномену релігійний екстремізм, але вважаємо за доречне зазначити, що сфери його вираження є ширшими і торкаються усіх сфер суспільного життя.

Отже, релігійний екстремізм є серйозною загрозою для будь-якого, навіть найстабільнішого і процвітаючого суспільства. Одним з найважливіших аспектів боротьби з екстремізмом у публічній сфері – це його запобігання. Важливо проводити таку профілактичну роботу серед молодих людей, оскільки це середовище є найбільш вразливим. Лідери різних екстремістських угруповань вербують молодь у свої асоціації і часто обіцяють їм легкі рішення для всіх проблем, в тому числі фінансових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головка В. Екстремізм та радикалізм в Україні: особливості формування, основні напрями, форми протидії з боку держави. *Проблеми історії*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. праць. 2010. № 19 (2). С. 248–276. URL: http://resource.history.org.ua/publ/pro_2010_19_2_248

2. Муминов А. И. Религиозный экстремизм как угроза современному обществу: социально-философский анализ: дисс. канд. филос. наук. М., 2007. 176 с.

Михайличенко В. Г.

*студент 3 курсу,
факультет міжнародної торгівлі і права
Київського національного
торговельно-економічного університету
науковий керівник:*

Бризгалов І. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу,
м. Київ*

ПРОБЛЕМА РОЗШИРЕННЯ НАРОДНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Конституції України (далі – КУ) носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Відповідно до ч. 5 ст. 124 КУ народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних [1].

Зважаючи на ці положення можна дійти висновку, що де-юре народ має доволі значне представництво в системі державного управління і судочинства. Однак на практиці народ не має значних важелів впливу на діяльність суддів. Це може бути

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

розглянуто як в позитивному аспекті: приймаючи непопулярне, але правомірне рішення, суддя може не зважати на можливе притягнення до відповідальності з боку суспільства, що гарантується імунітетом суддів. Проте така ситуація призводить і до негативних наслідків: через цей імунітет судді мають можливість приймати неправомірні рішення, свідомо зтягувати розгляд кримінальних-процесуальних справ та будь-яким іншим чином порушувати хід правосуддя з особистих чи інших мотивів.

Також в чинній системі судочинства наявні і інші проблеми. Завантаженість судів, що була спричинена нестачею суддів, високий рівень корупції в судовій системі призвели до відсутності довіри з боку суспільства.

Задля вирішення цих проблем і надання більшого представництва народу в системі кримінального судочинства, ми пропонуємо впровадити інститут мирових суддів і реформувати вже наявний інститут суду присяжних.

Єдиного поняття мирових суддів немає однак можна навести основні ознаки та функції, що охарактеризують даний статус. Мировим суддею є фізична (посадова) особа, яка належить до корпусу мирових установ і здійснює правосуддя та іншу ді-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

яльність, яка обирається або призначається центральними або місцевими органами державної влади, одноособово розглядає справи у мировому суді і сприяє встановленню мирних стосунків між сторонами спору [2]. Основні відмінності суддів від мирових суддів полягають в тому, що останні, за загальним правилом, обираються населенням напряму чи через представницькі органи влади, місцеві чи державні (федеральні). До кандидатів на посаду мирового судді висуваються вимоги щодо розумності, здорового глузду, здатності діяти справедливо, загальної освіченості, поваги населення до нього, відсутня судимість та, в деяких випадках, наявність фахової юридичної освіти. Також мирові судді можуть розглядати лише малозначущі справи, такі як кримінальні проступки.

Можна виокремити такі підходи щодо даного інституту, кожний з яких має свої особливості, переваги і недоліки. Перший підхід передбачає те, що мирові суди є найнижчою ланкою в судовій системі. До кандидатів, якізначаються державними органами, висуваються вимоги не лише щодо доброчесності, а і щодо кваліфікації. За такої системи забезпечується ефективність розгляду широкого кола справ та вирішується проблема завантаженості місцевих судів, що надає можливість громадянам більш

ефективно захищати власні права і свободи. Проте, за фактичної відсутності довіри до чинних судів з боку суспільства, створення ще одного суду, який так само не матиме значного контролю з боку суспільства, вирішить лише проблему завантаженості судів. Також постає питання реформування чинного законодавства, яке необхідне для впровадження даного інституту в такій формі: від Основного Закону до Закону України про судоустрій і статус суддів [2].

Другий підхід передбачає створення мирових судів при органах місцевого самоврядування, на основі статутів і регламентів місцевих органів влади. Самі мирові судді будуть обиратися з числа членів територіальної громади [2]. В даному випадку вирішується проблема довіри до органів суддівської влади з боку громадян, оскільки мирові судді будуть напряму відповідати перед тими, хто їх обрав. Проте компетенція цих суддів буде доволі обмеженою, оскільки вони не мають відповідної кваліфікації для розгляду будь-яких справ, окрім як побутових.

На нашу думку, гарним рішенням даної дилеми є комбінований варіант. Мирові суди будуть формуватися при органах місцевого самоврядування однак кандидати на посаду мирового судді

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

мають відповідати певним критеріям (доброчесність, осудність, досягнення певного віку тощо) і пройти кваліфікаційний курс, після проходження якого буде проведено тестування, за результатами якого буде сформовано склад мирового суду.

Інститут присяжних – це інститут здійснення народовладдя в Україні закріплений в ч. 1 ст. 127 КУ [1], параграфі 2 главі 30 розділ 4 Кримінального процесуального кодексу України [3] і в главі 3 розділ 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4]. Науковцями розмежовано дві моделі розвитку даного інституту: англо-американська (класична) і континентальна. В першій моделі присяжні виносять, незалежно від професійних суддів, своє рішення щодо винуватості особи, тобто вони є «суддями фактів», а професійні судді є суддями права. В континентальній моделі присяжні і професійні судді виносять рішення щодо факту винуватості і міри покарання разом. Однак така модель може бути названа судом присяжних лише номінально, оскільки визначальною рисою даного інституту є саме відокремлення компетенції присяжних і професійних суддів [5, с. 133].

Обидві ці моделі мають свої переваги і недоліки. Класична модель стимулює і детермінує змагальність процесу, змушує сторони переконувати у

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

правдивості своїх доказів присяжних, які потім вирішують, наскільки достовірними і доречними вони є в даній справі. Проте таке право вибору фактів і доказів і наступна побудова на такому виборі кінцевого висновку призвело до того, що присяжні можуть ігнорувати факти і виносити своє рішення базуючись лише на власних переконаннях про право і справедливість, так званий нуліфікуючий вердикт [5, с. 134].

Континентальна модель не дає можливості присяжним користуватися такими широкими правами, що може бути і гарним чинником, оскільки в країнах з класичними моделями судів присяжних доволі високий відсоток виправдовувальних вироків, особливо враховуючи право на нуліфікуючий вердикт, і поганим чинником, оскільки можна навести приклади, де людина вчинила певне діяння керуючись лише власними моральними переконаннями, а закон вважає це злочином (евтаназія важко хворої людини, яка переживає тяжкий біль). В останньому прикладі таке діяння в Україні вважається умисним вбивством, відповідно до ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України і особа понесе кримінальну відповідальність.

Ми вважаємо, що в Україні буде доречним реформування чинного інституту судів присяжних

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

відповідно до класичної моделі, оскільки суспільство зможе напряму впливати на хід справ, що є конституційним правом народу. Також, ми пропонуємо розширити сферу розгляду справ присяжними до всіх тяжких і особливо тяжких правопорушень та до кримінальних правопорушень, що мають значний інтерес з боку суспільства. Задля вирішення питання щодо нуліфікуючого вердикту, можна позбавити їх права нехтувати доказами, що були визнані допустимими в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України.

Отже, проблема контролю судової системи з боку суспільства і народне представництво в судах стоїть доволі гостро. Повальна корупція, неефективність розгляду справ і надмірне завантаження місцевих судів призвели до повної недовіри українського народу до судової гілки влади. Проте всі вищенаведені методи боротьби зі згаданими проблемами є лише способами подолання наслідків неефективності цієї системи. Низька правова і політична культура населення, поєднані з небажанням контролювати діяльність політиків, суддів, прокурорів, поліцейських тощо призвели до такої ситуації. Якщо не буде вирішено цих проблем, будь-які зміни і трансформації в судовій системі не матимуть ніякого сенсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Блажкевич А. Перспективи впровадження інституту мирових суддів в Україні в контексті зарубіжного досвіду. Конституційна асамблея. Електронна бібліотека НБУВ. 2020. URL: http://nbuvipar.gov.ua/asambleya/pers_vprov_inst.php
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Закон України Про судоустрій і статус суддів. 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. №10-2, том 2. 2014. URL: http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-2/part_2/40.pdf

Мірошніченко А. О.

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного
торговельно-економічного університету*

науковий керівник:

Шведова Г.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення*

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

На сьогодні кримінальне правопорушення є основним поняттям такої галузі права, як кримінальне право. Кримінальний кодекс України визначає дане твердження так: «Кримінальним правопорушенням є суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» (ч.1 ст.11) [1].

На нашу думку, вивчення даного поняття та дослідження його ознак дає змогу правильно встановлювати ступінь суспільної небезпеки кримінального правопорушення, матеріальним виявом якої є настання наслідків, відмежовувати злочинну вину від невинно заподіяної шкоди.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Розглядаючи поняття «наслідки кримінального правопорушення», Мальцев В.В. вказав, що «злочинні наслідки – це суспільно небезпечна шкода, яка відображає властивості злочинного діяння та об'єкта посягання, спричиняється винною поведінкою, від якої окремі суспільні відносини охороняються засобами кримінального права» [2, с.27]. Із цього поняття я зробила висновок про те, що небезпечні наслідки уособлюють у собі шкоду, що завдається або може бути завдана певному об'єкту, предмету або потерпілому. Прикладами таких наслідків є настання смерті особи, тілесні ушкодження, майнова шкода тощо.

Суспільна небезпечність наслідків кримінального правопорушення полягає в заподіянні шкоди суспільним відносинам, що характеризується пошкодженням чи знищенням цих суспільних відносин (позбавлення власника можливості користуватися майном, погіршення стану здоров'я особи, якій була заподіяна шкода).

Щодо класифікації суспільно небезпечних наслідків, то існує дві основні групи: матеріальні та нематеріальні. До матеріальних наслідків відноситься заподіяння шкоди, що має майновий характер або особистий характер (наприклад, мова

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

йдеться про смерть особи у зв'язку з умисним вбивством).

Нематеріальні наслідки пов'язані із заподіянням шкоди у різних сферах діяльності. Так, виділяють шкоду політичним (державна зрада), організаційним (підкуп працівника підприємства, невжиття заходів щодо протидії корупції) та соціальним (перешкоджання здійсненню виборчого права) інтересам.

Різні науковці виділяють й інші види суспільно небезпечних наслідків. Наприклад, Коржанський Н.І. стверджує, що наслідки потрібно розрізняти за змістом та юридичною природою [3, с. 162]. Вивчаючи ознаки наслідків кримінального правопорушення за юридичною природою, я зробила висновок, що дана класифікація підпорядковується одному правилу: якщо ми виявимо об'єкт злочинного посягання, то злочинні наслідки постануть у всій своїй повноті і будуть мати різний характер в залежності від властивостей об'єкта. Суспільно-небезпечні наслідки, що характеризуються за змістом, виступають у вигляді певної шкоди. Залежно від об'єктивних особливостей таких наслідків у них можна виділити чотири різновиди шкоди, завданої кримінальним правопорушенням: 1) фізичний, 2) майновий, 3) моральний, 4) політичний. На мою думку,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

цей вид наслідку є основою для встановлення матеріальних і нематеріальних наслідків.

Також можна зазначити, що важливу роль при визначенні покарання має встановлення наслідків, що, залежно від виду безпосереднього об'єкта, якому заподіюється шкода, можуть поділятися на основні та додаткові. Так, визначають, що основними наслідками є ті, що формуються під час вчинення певного кримінального правопорушення та свідчать про вчинення дій суб'єкта після досягнення певного результату. Додаткові наслідки характеризуються взаємодією суб'єкта кримінального правопорушення з обстановкою та об'єктом посягання (тобто суб'єкт не передбачав настання таких наслідків).

Отже, з урахуванням вищезазначеного, ми можемо зробити такі висновки:

- суттєвою ознакою будь-якого кримінального правопорушення виступає суспільна небезпечність, тісно пов'язана із настанням суспільно небезпечних наслідків;
- настання наслідків визначає момент закінчення кримінального правопорушення (кримінальне правопорушення з «матеріальним» складом вважається закінченим із настанням наслідків, передбачених законом. Кримінальне правопорушення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали Х Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

із «формальним» складом визнається закінченим з моменту вчинення діяння) [4];

- як правило, суспільно небезпечні наслідки можуть становити як реальну шкоду, так і створювати загрозу заподіяння цієї шкоди [5];

- кваліфікація наслідків кримінального правопорушення відіграє принципову роль під час призначення судом покарання та інших заходів кримінально-правового характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001
2. Мальцев В.В. Проблема кримінально-правової оцінки суспільно небезпечних наслідків. Саратов, 1989 – 27 с.
3. Коржанський М. І. Об'єкт і предмет кримінально-правової охорони. М., 1980 – 162 с.
4. Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина [для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.] / Гришук В.К. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006 - 192 с.
5. Шевчук В.В., Охман О.В. Суб'єктивна сторона складу злочину за кримінальним правом України // Університетські наукові записки. - 2008. - № 1. - 194-197 с.

Опенько А.В.

студентка 2 курсу, ФМТП

Київський національний торговельно-економічний

університет,

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Останнім часом проблема гендерної дискримінації гостро постала в суспільстві. У багатьох розвинених країнах світу протидія дискримінації за статевою ознакою набула популярності, що свідчить про рівень розвитку суспільства, якого досягла та чи інша держава. На сьогодні проблема вивчення теми домашнього насильства є нагальною та необхідною.

Багато науковців займались вивченням теми домашнього насильства такі як Н. В. Аніщук, К. А. Гурковська, А. М. Волощук.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Варто почати з історії. Узагалі, домашнє насильство має глибоке історичне коріння в Україні, бере свій початок, відтоді коли почало існувати людство на Землі. Різноманіття його форм негативно віддзеркалилося на процесах життєдіяльності, що значною мірою вплинуло на дискримінаційне становище жінок у суспільстві та в сім'ї [1, с. 27].

Визначення поняття домашнє насильство висвітлено в статті 126-1 Кримінального Кодексу.

Ми проаналізували багато джерел і виявили, які причини виникнення домашнього насильства - це дискримінація за ознакою статі, гендерна нерівність. Також сімейне насильство обумовлено особливостями традицій, національних цінностей, релігії та культури різних країн [2, с. 10].

Розширене коло осіб, яких визнають кривдниками: прийомні батьки, особи, які спільно проживають чи проживали в одній родині, рідні брати, сестри, опікуни й інші родичі - дядько, тітка, племінниці, двоюрідні брати, сестри, двоюрідні дідуся та бабусі [3].

Звісно не можна достовірно зробити аналіз статистики по домашньому насильству, але навіть враховуючи ту інформацію, яка у нас є, ситуація погана. В Україні за минулий рік органи та установи,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

що протидіють домашньому насильству, зафіксували 211 362 звернення щодо насильства в сім'ї, більшість із них – від жінок. Так, 180 921 звернення надійшло від жінок, 27 676 – від чоловіків та 2 756 – від дітей.

Все ж таки, час не стоїть на місці, ми рухаємось вперед, наше законодавство рухається вперед і з прийняттям у нашій державі Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [4] та набранням чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»[5] стало очевидно, що Україна визнає і привертає неабияку увагу до гостроти та глибини цієї проблеми.

Враховуючи еволюцію людства, можна сказати, що ми рухаємось у правильному напрямку і перестаємо толерувати акти та прояви домашнього насильства. Але нам треба звернути увагу на досвід інших європейських країн, які значно просунулись в цьому питанні, та взяти до уваги їх засоби та способи боротьби із жорстоким поведженням у родині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Аніщук Н. В. Правові засоби викорінення ґендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Н. В. Аніщук; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2008. – 36 с.
2. Волощук А. М. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї: монографія / А. М. Волощук, Х.П Ярмакі, О. В. Ковальова. – Одеса: ОДУВС, 2013. – 218 с.
3. Домашнє насильство :кого і за що карає закон? URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/details/29000805.html> .
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Охріменко А. Ч.

студентка

*Київського національного торговельно-економічного
університету, факультет міжнародної
торгівлі та права,
науковий керівник:*

Хорт І. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри право-
вого забезпечення безпеки бізнесу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що проблема незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів зачепила, по-перше, демографічне питання країни, по-друге, зросла потреба у наданні медичної допомоги особам, котрі вживають такі речовини, по-третє, кримінальну та економічну складову країни. У результаті розвитку і поширення сфери обігу наркотичних засо-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

бів, речовин тощо руйнується інвестиційна привабливість країни, як потенційного об'єкта вкладення коштів, учасника ЄС та інше.

Різні аспекти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів досліджували Л. В. Барабанова, В.В. Половніков, М.І. Хавронюк, А.В. Савченко, О.В. Юношев.

Метою доповіді є визначення способів протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Об'єктом дослідження є досвід протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Предметом дослідження є механізми та способи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Результати дослідження. Нелегальний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні набуває все більш значних масштабів, стає досить серйозним соціальним чинником, який негативно впливає на стан здоров'я і благополуччя людей, розвиток суспільства в цілому. Одним з центральних завдань у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є створення ефективного механізму правового контролю за діяльністю як юридичних осіб, так і громадян, які

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

беруть участь у виробленні, розподілі, обігу, застосуванні та вживанні таких продуктів і торгівлі ними. Конвенція 1988 р., присвячена проблемі боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, містить вичерпний перелік кримінально караних дій на даний період часу. Нині у міжнародному обігу перебувають понад 100 видів наркотиків і така ж кількість психотропних речовин, у тому числі 22 прекурсори. Усі вони класифіковані у відповідних списках або таблицях. Наркотичні засоби та психотропні речовини зосереджені у чотирьох списках, а прекурсори – у двох таблицях (Конвенція 1988 р.) [1]. У Єдиній конвенції 1961 р. наркотичні засоби класифікуються у чотирьох списках і цей перелік час від часу може змінюватись. Вітчизняні реалії протидії злочинності свідчать про щорічну реєстрацію та розслідування тисяч таких злочинів. Адаптація системи права України до Європейських стандартів вимагає не тільки приведення чинного законодавства України у сфері протидії незаконному обігу предметів, небезпечних для здоров'я населення, у відповідність до законодавства ЄС, а й подолання інертності у зміні концептуальних засад роботи органів правопорядку [2]. Національні правозастосовчі традиції протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

речовин, їх аналогів чи прекурсорів спрямовують діяльність правоохоронців на виявлення та прискіплення дій, які не пов'язані з метою збуту перелічених предметів. Це не відповідає міжнародним зобов'язанням, які взяла на себе Україна, суперечить європейським стандартам протидії цьому явищу, законодавству Європейського Союзу, та навіть національній Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України 28 серпня 2013 року, адже в ній зазначено, що інноваційним вектором Стратегії є спрямування діяльності всіх суб'єктів наркополітики на зниження незаконного попиту на наркотики, що включає профілактику, подолання стигматизації, лікування та реабілітацію осіб, хворих на наркоманію, що є визначальним чинником здійснення заходів із зниження незаконного попиту [3]. О.В. Юношев вважає, що під примусовим лікуванням від наркоманії необхідно розуміти систему правових, медичних та організаційних заходів, здійснюваних державними органами та спрямованих на допомогу хворому усвідомити необхідність лікування тавилікування, а також на подальшу ресоціалізацію особи [4, с. 26]. Таким чином нагальною є потреба не тільки в адаптації нормати-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вного регулювання протидії незаконному обігу заборонених предметів до законодавства ЄС, а й у трансформуванні пріоритетів діяльності органів правопорядку у цій сфері. Основним орієнтиром при цьому має бути чіткий поділ на протидію попиту наркотичних засобів, за рахунок некаральних методів, та протидію пропозиції наркотичних засобів, шляхом застосування кримінальної відповідальності. Як зазначає Л. В. Барабанова, а також ґрунтуючись на сучасних наукових даних, комплексна відновна терапія повинна передбачати як заходи, спрямовані на придушення патологічної системи потягу до наркотику, так і активізацію захисних систем [5, с. 126-129].

З метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, осіб, які беруть участь в цьому тощо, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів, може використовуватися метод контрольованої поставки (допуск під контролем і наглядом відповідних органів ввезення в, вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів) [6]. Узагальнення практики розгляду кримінальних справ засвідчило,

що необхідно підвищувати рівень якості досудового слідства і судового розгляду справ даної категорії.

Висновок. Отже, на сьогоднішній день протидія незаконному переміщенню через державний кордон України (ввозу, вивозу) наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є однією із важливих складових загальної державної системи заходів протидії наркобізнесу й визначає місце, роль Державної прикордонної служби у структурі державних органів України – суб'єктів протидії [7]. Дослідивши дане питання, можна зробити висновок : для ефективної боротьби з правопорушеннями в даній площині необхідно спрямувати зусилля правоохоронних органів на виявлення та присічення, у першу чергу, дій, які не пов'язані з метою збуту перелічених предметів, а на зниження попиту на наркотичні товари, профілактику, лікування хворих, а головне - виявлення місця вироблення таких речовин. На нашу думку, доцільно погодитись із висловленнями науковця А. В. Барабанової, так як запропонована комплексна терапія, як ми вважаємо, має досить великий потенціал для подальшого розвитку. Керуючись законами України, судовими практиками, Конвенцією, держава цілком здатна перешкоджати подальшому розвитку незаконного обігу та усунути проблему наркотиків у повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 27 листопада 1991 р. № 1000-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Офіційний сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 18.04.2019)
2. Єдина конвенція про наркотичні засоби від 30 березня 1961 р. № 995_177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 18.04.2019)
3. Офіц. вісн. України. – 2013. – №76. – Ст. 2829. (дата звернення 18.04.2019)
4. Юношев, О. В. Примусове лікування від наркоманії: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Юношев Олег Васильович. – Донецьк, 2006. – 248 с. (дата звернення 18.04.2019)
5. Барабанова, Л. В. Ресоціалізація хворих на наркоманію в умовах наркологічного стаціонару Л.В. Барабанова // Прикладні інформаційні аспекти медицини. - 2007. - № 10. - С. 126-130. (дата звернення 18.04.2019)
6. Закон України "Про заходи протидії

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 18.04.2019)

7. Половніков В. В. Щодо взаємозв'язку наркобізнесу з протиправною діяльністю через державний кордон України / В. В. Половніков // Протидія наркозлочинності: вітчизняний та міжнародний досвід співпраці правоохоронних та судових органів: матеріали українсько-німецької науково-практичної конференції (м. Донецьк 26-27 травня 2011 року) / Донецький юридичний інститут АДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк: Донецький юридичний інститут АДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 191-194. (дата звернення 18.04.2019)

Охріменко В. А.

*студентка II курсу бакалаврату
факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного
торговельно-економічного університету,
науковий керівник:*

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

**НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІН-
СТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІД-
ПОВІДАЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ**

Кримінальний кодекс України – єдиний законодавчий акт, завданням якого є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням. З цього стає зрозуміло, що законодавець встановив норми, які обов'язкові до виконання кожній людині та громадянину. Але якщо фізична особа вчинила протиправну дію, а саме кримінальне правопорушення, тим самим порушивши певну норму, в такому випадку до неї буде застосована санкція, оскільки кожен правопорушник має бути покараним. Проте в кримінальному законі наявний термін «звільнення від кримінальної відповідальності». Аналізуючи кримінальне законодавство, стає зрозуміло, що за останні

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

декілька років було внесено безліч змін і нововведень як в КК України, так і в КПК України. Це було зроблено для ліпшого забезпечення реалізації прав учасників. Отже, що передбачає цей термін і де має застосування?

Відсутність достатніх теоретичних розробок щодо питання застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності є не до кінця вивченим та дослідженим. Тому досліджуваний нами правовий інститут стає основою наукових робіт та висвітлюється у працях таких фахівців як Ю. Баулін, О. Герасимчук, О. Губська, С. Давиденко, О. Є. Соловійова, О. Торбас, А. М. Яценко та інші. Актуальність даної теми полягає в тому, що розвиток кримінального права і його доктрини не стоїть на місці, а національна практика стає джерелом досвіду.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. однією з форм протидії порушенню закону стало застосування не лише тих заходів, що замінюють або доповнюють покарання, а й тих, що взагалі виключають кримінальне переслідування [3]. Звільнення від кримінальної відповідальності - це врегульована кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством відмова держави в особі компетентних органів від засудження особи, яка вчинила кримінальне

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

правопорушення, від застосування до неї кримінально-правових засобів примусового характеру [2]. Це означає що, держава в особі суду реалізовує своє повноваження, згідно якого, особа, з певних підстав, звільняється від державного осуду, тобто обвинувальний вирок суду не постановляється, та до винуватця не застосовуються міри покарання, а отже він визнається особою, яка не має судимості. Від кримінальної відповідальності звільняється особа, яка вчинила суспільне небезпечне діяння, що містить склад конкретного кримінального правопорушення, передбаченого КК [2]. Застосування законодавцем поняття «звільнення від покарання» пояснюється тим, що кримінальна відповідальність реалізується в трьох типових формах: 1) не пов'язаній із призначенням винному покарання; 2) пов'язаній із призначенням покарання, але без його реального відбування; 3) пов'язаній із відбуванням призначеного покарання [3]. Розділ IX Кримінального кодексу України регламентує звільнення від кримінальної відповідальності. Частина 2 статті 44 Загальної частини КК України вказує, що звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом, а порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом [1]. Проте слід пам'ятати,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

що звільнення від кримінальної відповідальності не може свідчити про той факт, що особа є виправданою.

В контексті цього правового інституту виділяють правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності. Ці підстави регламентуються статтею 44 КК України. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом [1].

Покарання за кримінальне правопорушення, а саме санкції, яка вказана в нормі, можна уникнути, проте для цього потрібні особливі обставини, які визначені кримінальним законом. Аналізуючи законодавчу базу, ми дійшли висновку, що в українському законодавстві наявні акти, такі як Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р., які регламентують практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Роблячи висновок із всього вище нами зазначеного, ми

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

можемо сказати, що застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності є важливим механізмом реалізації людських прав.

На нашу думку, дана практика використовується для зменшення рівня правопорушень в Україні, а також для справедливого винесення вердикту особі, яка, безпосередньо, вчинила кримінальне правопорушення. Підтвердженням того, що даний інститут дійсно широко застосовується в Українській судовій практиці є чітко врегульоване законодавство з приводу даного питання. Також важливо, щоб суд був дійсно компетентних при винесення рішення, що може звільнити особу від кримінального правопорушення, адже потрібно ретельно оцінити законність та обґрунтованість заявленого клопотання прокурора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-II. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Узагальнення судової практики застосування законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності або від кримінального покарання : Лист від 01.09.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://ips.ligazakon.net/document/SOO00555>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

3. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Вісник Асоціації кримінального права України, 2013, № 1(1).
4. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № vb001700-05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vb001700-05#Text>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/>
6. Торбас О. О. Думка потерпілого щодо можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності за КПК 2012 року. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, № 2. 2013.

Семененко М.І.

студентка 2 курсу ФМПТ,

Київський національний

торговельно-економічний університет

науковий керівник:

Шведова Г.Л.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

*безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Нині, злочинність спостерігається в усіх сферах життя населення. Зрозуміло, що вплив на дану проблему є необхідним, а тому було запроваджено низку законів та нормативно-правових актів, де одну із головних ролей відіграє Кримінальний кодекс, котрі дещо покращують ситуацію, встановлюючи кримінальну протиправність та караність суспільно небезпечних діянь – кримінальних правопорушень.

У сучасному світі трапляються різні ситуації, у тому числі ті, що пов'язані з вчинення правопорушень. Яким би не здавалося дивним, але є випадки, коли особа не несе кримінальну відповідальність, оскільки у справі присутні обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Однією з таких обставин є крайня необхідність.

Загалом, дослідження таких обставин, а особливо, крайньої необхідності було і залишається актуальним, бо, на сьогоднішній момент, у судовій

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

практиці трапляються історії, де особу звільняють від покарання саме за цієї причиною. Немоżliво не зазначити, що довести те, що особа діяла в стані крайньої необхідності досить важко, тому розгляд питання є важливим.

Метою роботи є ознайомлення з питанням крайньої необхідності та аналіз важливості існування цієї обставини.

У Конституції України вказано, що кожна людина має право захищати своє життя і здоров'я, а також життя і здоров'я інших осіб від протиправних посягань». Дане твердження є важливим, оскільки зазначає, що незважаючи на ситуацію, особа може захищатися і захищати інших. Є випадки, коли людиною, в стані захисту, було вчинено кримінальне правопорушення, і вони регулюються законодавством.

В цілому, нерідко громадяни чи службові особи змушені здійснювати вчинки, що за зовнішніми своїми ознаками збігаються з тим або іншим злочинним діянням, проте вони не є суспільно небезпечними і кримінальне протиправними, а навпаки, визнаються правомірними і, як правило, суспільно корисними. У науці, такі вчинки називаються обставинами, що виключають суспільну небезпечність

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

і протиправність, або, інакше кажучи, злочинність діяння.

Кримінальний кодекс зазначає перелік обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. До них відносяться: 1) необхідна оборона; 2) уявна оборона; 3) затримання особи, яка вчинила злочин; 4) крайня необхідність; 5) фізичний або психічний примус; 6) виконання наказу або розпорядження; 7) діяння пов'язане з ризиком; 8) виконання спеціального завдання з попередженням чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації [1].

Загалом, кожна зазначена вище обставина є важливою, але особливої уваги заслуговує крайня необхідність. Крайньою необхідністю вважається обставина, коли особа може завдати шкоди правохоронюваним інтересам інших осіб (непричетних до ситуації, яка склалась), для того, щоб відвернути небезпеку, яка загрожує особі, її правам чи правам інших громадян. Науковці широко дослідили дане питання та визначили, що стан крайньої необхідності виникає за наявності таких умов:

1) небезпека виникла внаслідок дії стихійних сил, механізмів, тварин, а інколи – дій людей;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

2) небезпека є наявною, тобто такою, що безпосередньо загрожує завданням шкоди зазначеним об'єктам або вже її завдає;

3) небезпека є дійсною, тобто існує реально, а не в уяві особи. До цієї умови також відноситься ситуація, коли особа не могла усвідомлювати, що відсутня небезпека;

4) небезпека не може бути відвернена чи усунута іншим шляхом, окрім заподіяння шкоди;

5) при усуненні небезпеки не допущене перевищення меж крайньої необхідності. У свою чергу, таким перевищенням меж називають умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода [2, с.13-15].

Інша група дослідників вважає, що стан крайньої необхідності виникає за сукупності двох головних елементів:

- небезпеки, яка безпосередньо загрожує правоохоронюваним інтересам особи, суспільства або держави;

- неможливості усунення цієї небезпеки іншими засобами, крім заподіяння шкоди іншим правоохоронюваним інтересам [3, с. 98]

Варто вказати, що особливості крайньої необхідності потребують детальнішого дослідження,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

оскільки, беручи до уваги практику судів України, довести, що ситуація була вкрай небезпечною, а завдана шкода могла бути більш масштабною – майже неможливо.

Таким чином, існування обставин, котрі виключають кримінальну протиправність діяння є досить необхідними у теперішній час, оскільки дозволяють, своїм чином, відновити справедливість. Така обставина як крайня необхідність займає особливе місце у цьому переліку, бо незважаючи на те, що особа порушує закон, вона зменшує, своїми діями, розмір небезпеки, а інколи, рятує життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. № 2341-III, № 25-26, ст.131
2. Обставини, що виключають злочинність діяння. URL:<https://lawcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Lektsiia-17-Obstavynyshcho-vykliuchaiut-zlochynnist-diiannia.pdf>
3. Кримінальне право України. Загальна частина: \підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. професорів В. Я. Тація, В.

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНА-
ЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 528 с.

Стефурак В.Р.

студентка III курсу, група Юс-2019-1

ЗВО «Університет Короля Данила»

науковий керівник:

Піцик Х. З.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Кримінальний процес веде постійний пошук оптимальної відповідності суспільних і особистих інтересів, потреб громадян, шляхи розширення їх основних правомочностей, встановлення реальних юридичних гарантій їхнього здійснення. Гуманність кримінального процесу повинна відобразитися в підвищенні рівня правової захищеності особистості при розслідуванні кримінальних справ і їх судовому розгляді. Кримінальний процес тільки тоді виступає формою гармонізації відносин особистості і держави, коли в ньому враховуються й забезпечуються не тільки інтереси боротьби зі злочинністю, але і законні інтереси і права особи [5, с. 100].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

У кримінальному процесі, окрім захисту публічних інтересів, задекларована також можливість захисту приватних інтересів особи, зокрема право на відшкодування заподіяної їй злочином шкоди. Основним і найефективнішим способом такого відшкодування в Україні є цивільний позов у кримінальній справі, який є характерним для країн романо – германської правової системи загалом. Інститут цивільного позову (з'єднаний процес) був передбачений Кримінальний процесуальним кодексом 1960р., а також передбачений новим КПК України 2012 р. [6, с. 139].

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна» відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно набутого майна мають важливе значення для усунення наслідків злочину та поновлення порушених прав громадян, підприємств, установ, організацій, колгоспів, кооперативів та інших громадських організацій. У кожній справі суди повинні усунути зазначені недоліки і забезпечувати

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

точне й неухильне виконання законодавства, що регулює відшкодування матеріальної шкоди [4].

Згідно статті 128 Кримінального процесуального кодексу України, особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та(або) моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діянням підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння [2, с. 74].

Цивільний позов, заявлений при розслідуванні кримінальної справи, за своєю правовою природою є тотожним із цивільним позовом узагалі. У той же час провадження у кримінальній справі передбачає певні особливості цивільного позову, в ній заявленого. Ці особливості стосуються як порядку заявлення позову, так і процедури його забезпечення. Незважаючи на єдину правову природу цивільного позову, порядок та підстави забезпечення цивільного позову в цивільному та кримінальному судочинстві дещо відрізняються. Так, питання, пов'язані із забезпеченням позову при здійсненні цивільного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

судочинства, регулюються закономірностями, вміщеними у главі 3 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України [3, с. 209].

Порівнюючи подання цивільного позову у кримінальному процесі із звичайним цивільним позовом у цивільному процесі, можна визначити переваги і недоліки кожного з них, а саме:

1. При поданні цивільного позову у кримінальному процесі обов'язки щодо доведення підстав відповідальності відповідача укладаються на відповідні державні органи, а не на позивача, на відміну від цивільного провадження,

2. При поданні цивільного позову у кримінальному провадженні позивач також звільняється від сплати судового збору у частині позову, що стосується вимог про відшкодування матеріальної шкоди, відповідно до пункту 6 частини 1 статті 5 Закону України «Про судовий збір». Водночас, при поданні позову про відшкодування моральної шкоди позивач від сплати державного мита не звільняється.

3. Як правило, кримінальні провадження є більш складними та продовжуваними в часу, ніж цивільні. Так, вирішення питання шляхом подання позову у кримінальному провадженні зв'язане самим кримінальним провадженням. Допоки суд не вирішить

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кримінальну справу, не вирішить і питання про відшкодування матеріальної чи моральної шкоди [7, с. 56-57].

Так, цивільний позов у кримінальному провадженні повинен бути передбачений в кримінально-процесуальному законодавстві. При цьому головною умовою спільного провадження повинно бути дотримання положень кримінально-процесуального закону про всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин справи. І якщо одночасний розгляд кримінального обвинувачення і цивільного позову, на думку суду, не стане причиною їх порушення, позов має бути розглянутий в порядку кримінального провадження. У разі ж загрози дотримання перелічених положень суд повинен прийняти рішення про передачу матеріалів за цивільним позовом для подальшого розгляду в порядку цивільного судочинства. Подібне гнучке рішення дасть змогу зберегти переваги з'єднаного процесу і при цьому не створювати перешкод для успішного розгляду кримінальних справ. Тож, як видається, інститут цивільного позову не тільки не суперечить завданням і принципам кримінального провадження, але й відповідає їм і слугує додатковою гарантією прав потерпілих від злочину[1, с. 334].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

1. Кахнич Х. Чи доречний інститут з'єднаного процесу (цивільного позову) в кримінальному провадженні України: pro et contra / Х. Кахнич // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. - 2013. - Вип.57.-С.329-335.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2013_57_43.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 17 серпня 2021 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2021. 348 с.

3. Літвінова О. В. Особливості забезпечення цивільного позову у кримінальному процесі / О. В. Літвінова // Право і Безпека. - 2010. - № 5. - С. 208-211. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_5_50.

4. Про практику застосування судами України законодавства провідшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, істягнення безпідставно нажитого майна: постанова Пленуму Верховного суду України від 31 берез. 1989 р. № 3. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-89#Text>

5. Слінько С. В. Проблеми механізму реалізації цивільного позову у кримінальному процесі / С. В. Слінько // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - 2004. - Вип. 25. - С. 100-105. -

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKh-nuvs_2004_25_19.

6. Ханас Х. Р. Цивільний позов у кримінальній справі за новим Кримінально-процесуальним кодексом України / Х. Р. Ханас // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2013. - № 1. - С. 138-146. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_1_23.

7. Цивільний позов у кримінальному процесі: наскільки це ефективно? Переваги і недоліки // Економіка. Фінанси. Право. - 2017. - № 7. - С. 55-57.

- Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2017_7_19.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Тимошечкіна Ю. Д.

*студентка 2-го курсу
факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного
торговельно-економічного університету
науковий керівник:*

Шведова Г.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу
Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Київ*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Одним із елементів складу кримінального правопорушення є суб'єкт кримінального правопорушення. Відповідно до ст. 18 Кримінального кодексу України суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Тобто суб'єктом кримінального правопорушення є особа, яка наділена певними обов'язковими

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ознаками, до яких належить: належність до фізичних осіб, тобто людей; осудність; досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність [1, с. 135]. При наявності певних додаткових ознак суб'єкт кримінального правопорушення стає спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення. Згідно із ч.2 ст. 18 КК України спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Законодавець визначає додаткові ознаки в диспозиції окремих норм .Оскільки переважна більшість норм передбачає притягнення до кримінальної відповідальності саме спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, то питання щодо класифікації ознак спеціального суб'єкта права є досить актуальним [4, с. 30]. Вивченням цього питання займалися багато вчених, серед них М.І. Хавронюка, О. О. Дудорова, А. В. Ландіна, А.А. Вознюк.

Наприклад, А. А. Вознюк наводить перелік ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, без класифікації їх за певною характеристикою. До ознак спеціального суб'єкта він відносить

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

такі: стан здоров'я, громадянство, службове становище, фах (професія), відношення до військової служби, певне становище, участь у кримінальному процесі, судимість, родинні відносини з потерпілим, службові або інші відносини з потерпілим [2, с. 87].

У своїй роботі А. В. Ландіна наводить класифікацію ознак, за такими критеріями: соціально-демографічні ознаки (стать, вік), наявність військового обов'язку; службове становище особи; психо-фізіологічні ознаки (стан вагітності, стан сп'яніння, примус); професія винного (наявність у нього відповідної освіти чи професійних навичок); цивільно-правовий статус (громадянин України чи іноземної держави); взаємовідносини з потерпілим; характеристика особи в контексті її попередньої злочинної діяльності тощо [5, с. 286]. Така класифікація дає можливість не тільки навести перелік ознак, а й зробити його більш структурованим.

Дудоров О.О. та Хавронюк М.І. зазначають перелік ознак, виділивши їх у чотири групи, в залежності від того що саме характеризують ці ознаки. До першої групи належать ознаки, що характеризують фізичні властивості суб'єкта, тобто вік, стан здоров'я, тощо; до другої- ознаки що характеризують правовий і соціальний статус спеціального суб'єкта (громадянство, професія, вид діяльності,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

характер виконуваної роботи, участь у кримінальному провадженні, наявність судимості тощо); до третьої – ознаки, що характеризують взаємовідносини суб'єкта з потерпілим та іншими особами: родинні чи службові; до четвертої – ознаки, що характеризують роль спеціального суб'єкта у злочинній діяльності (організатор, співвиконавець, пособник, підбурювач, активний учасник тощо) [1, с. 145].

На мою думку, поділ ознак на певні групи, який використали Дудоров О. О. та Хавронюк М. І. у своїй роботі, є найбільш містким і точним, адже на його основі можна не тільки встановити перелік ознак, а й визначити основні аспекти, на які слід звернути увагу при характеристиці спеціальних суб'єктів кримінального правопорушення.

Встановлення і визначення ознак спеціального суб'єкта є необхідним етапом при кримінально-правовій кваліфікації, адже від правильного встановлення цих ознак залежить правильність застосування норми кримінального права, які закріплені в Кримінальному кодексі України. Якщо ознаки спеціального суб'єкта не будуть встановлені, то зміниться кваліфікація кримінального правопорушення. Відповідно до цього кримінальна відповідальність може настати за іншими нормами ККУ, або

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

не настати взагалі, оскільки не буде складу кримінального правопорушення.

Наприклад, якщо особа порушила таємницю голосування під час проведення виборів або референдуму, шляхом розголошення змісту волевиявлення громадянина, який взяв участь у виборах, то її дії будуть кваліфікуватися за ч. 1 ст. 159 ККУ. Але якщо буде встановлено, що особа, яка порушила таємницю голосування, є членом виборчої комісії, то кваліфікація відбуватиметься відповідно до ч. 2 ст. 159 ККУ, відповідно і кримінальна відповідальність настане не за ч.1 ст. 159 ККУ, а за ч.2 ст. 159 ККУ.

Отже, спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення- це фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, та яка має певні додаткові ознаки, які відрізняють її від загальних суб'єктів кримінального правопорушення. Оскільки немає точно затвердженого законодавцем переліку ознак спеціального суб'єкта та їх класифікації, існують різні підходи до класифікації ознак та характеристики спеціального суб'єкта. Науковці, відповідно до певних критеріїв, поділяють ознаки на різні групи і хоча у кожного науковця свій

погляд на даний розподіл, але всі науковці зазначають однаковий перелік ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. – К. : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. – 236 с.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131
4. Ландіна А. В. Історія становлення кримінальної відповідальності спеціального суб'єкта злочину // Судова апеляція. - 2019. - № 1. - С. 25-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2019_1_5. (дата звернення: 03.10.2021)
5. Ландіна А. В. Відповідальність спеціальних суб'єктів злочинів за кримінальним законодавством України: узгодженість із принципами кримінального права // Правова держава. - 2018. - Вип. 29. - С. 281-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2018_29_38. (дата звернення: 01.10.2021)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Форкуца А.Б.

студент МЮс-2021

ЗВО «Університет Короля Данила»

науковий керівник:

Репецький С.П.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права

ЗВО «Університет Короля Данила»

м. Івано-Франківськ

КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯНЬ, ВЧИНЕНИХ З НЕКОНКРЕТИЗОВАНИМ УМИСЛОМ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Кваліфікація злочину є основним етапом кримінально-правової діяльності, важливим етапом застосування кримінально-правової норми. Варто відзначити, що від правильної юридичної оцінки діяння залежить не тільки формування довіри до інституту правосуддя, а й встановлення об'єктивної істини щодо необґрунтованого засудження або необґрунтованого виправдання особи тощо. За таких умов надзвичайно важливо сформулювати таку судову практику, яка б змогла забезпечити однакове застосування законодавства та покращити якість розгляду судами кримінальних справ.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Відповідно до ч. 4 ст. 17 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", єдність системи судоустрою забезпечується, зокрема, єдністю судової практики [1]. Ця функція, як правило, покладається на суд касаційної інстанції. Власне, з цією метою Верховний Суд України приймав постанови Пленуму, таким чином узагальнюючи практику правозастосування. На теперішній час Верховний Суд викладає у своїх постановах правові позиції (правові висновки), які відображають правильне застосування норм кримінального права.

Особливості кваліфікації кримінально-правових діянь, зокрема щодо діянь з неконкретизованим умислом, розглядалися такими вченими-науковцями як: Я. Берназюк, В. Борисов, Ф. Бурчак, Р. Вереша, Б. Волков, П. Воробей, Д. Гарбатович, П. Горох, П. Дагель, Г. Злобін, М. Коржанський, В. Кудрявцев, В. Кузнецов, Б. Курінов, В. Навроцький, В. Нерсисян, Б. Нікіфоров, О. Рарог, А. Савченко, С. Тарарухін, О. Ус та ін.

Згідно із ст. 23 Кримінального кодексу України (далі - КК України), виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [2].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Окрім видів умислу, визначених у ст. 24 КК України, у доктрині кримінального права подаються й інші способи класифікації. Так, за спрямованістю діяння і конкретизацією бажаного наслідку умисел поділяють на визначений (конкретизований), невизначений (неконкретизований).

Визначений умисел характеризується тим, що особа чітко усвідомлює суспільне небезпечний характер свого діяння і прагне досягти одного конкретного наслідку (наприклад, викрасти чуже майно, довести особу до самогубства). Невизначений умисел означає, що у винного немає чіткого уявлення про характер і тяжкість можливих наслідків злочину, він передбачає ці наслідки лише у загальних рисах [3].

Для кваліфікації вчиненого суб'єктом злочину з неконкретизованим умислом необхідно встановити, що: а) суб'єкт мав не конкретне, а лише узагальнене уявлення (усвідомлення) про якісні та кількісні фактичні й соціальні характеристики діяння та б) наслідки такого діяння не конкретизовані чітко в його свідомості. Тому у випадку неконкретизованого умислу кваліфікація відбувається за фактично заподіяними суспільно небезпечними наслідками, тобто тими наслідками, які фактично настали [4, с. 132].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Показовою з цієї точки зору є постанова Верховного Суду від 25.11.2020 у справі №642/6363/16-к, у якій Суд вказав, що у цьому випадку скоєне має кваліфікуватися за статтею, що передбачає відповідальність за фактично спричинені наслідки у вигляді шкоди здоров'ю потерпілого, а саме – заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, а не замах на умисне вбивство.

Верховний Суд вказав, що побиття потерпілої тривало незначний проміжок часу. Будь-яких знарядь чи засобів для заподіяння тілесних ушкоджень, що могло би свідчити про бажання позбавити потерпілої життя, обвинувачені не застосовували. Під час залишення ними будинку потерпіла була ще жива, що бачили та усвідомлювали засуджені, та у випадку наявності у них умислу на вбивство не мали жодних перешкод довести злочин до кінця. Смерть потерпілої настала після тривалого лікування у лікарні від закритої черепно-мозкової травми та її ускладнення, а саме – набряку головного мозку [5].

Доволі цікавою є й наступний приклад практики застосування норм кримінального права з точки зору розмежування умисного вбивства та вбивства з необережності. У постанові Верховного Суду від 09.09.2021 у справі № 361/2548/18 встановлено, що питання про наявність умислу вирішується

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

з огляду на сукупність всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховується кількість, характер і локалізація поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінка винного до, під час і після злочину, його взаємини з потерпілим, що передували події, а також спосіб вчинення злочину, засоби та знаряддя злочину.

Вирішуючи питання про наявність у проти-правному діянні фігуранта суб'єктивної сторони, суд першої інстанції ретельно проаналізував його показання про те, що він, перебуваючи разом із потерпілим у приміщенні за місцем свого проживання та, маючи на меті показати останньому раніше знайдену гладкоствольну рушницю, випадково, спіткнувшись, здійснив із неї постріл, внаслідок якого потерпілий отримав вогнепальне поранення грудної клітини від якого помер.

При цьому ствердив, що попередньо зняв рушницю із запобіжника, відвів затворну раму та рухався в приміщенні з обмеженим простором із направленою у сторону потерпілого зброєю, тримаючи палець на спусковому гачку. Приведення зброї у бойову готовність обґрунтовано свідчить щодо цілеспрямованості та усвідомленості вчинених засудже-

ним дій, необхідних для здійснення пострілу із рушниці, і спростовує його твердження про бажання лише пересвідчитися у відсутності набоїв в ній.

Крім цього, суди, з огляду на висновки судово-медичних експертів, установили, що характер пострілу та локалізація тілесних ушкоджень, завданих потерпілому, вказують на прицільність, а не випадковість пострілу, в місце, де розташовані життєво важливі органи.

Таким чином, визначення виду умислу під час кваліфікації вчиненого діяння залежить від багатьох факторів, зокрема: поведінка винного до, під час та після вчинення злочину, спосіб вчинення злочину та інші суб'єктивні та об'єктивні ознаки, які в сукупності становлять склад злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2021).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України. Законодавство : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2021).
3. Коментар до Кримінального кодексу України.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Юридичні послуги online : офіційний вебсайт. URL: <http://yurist-online.com> (дата звернення: 24.11.2021).

4. Ус О. В. Кваліфікація злочину за ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 130-136.

5. Постанова Верховного Суду від 25.11.2020 у справі №642/6363/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень : офіційний вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2021).

6. Постанова Верховного Суду від 09.09.2021 у справі № 361/2548/18. Єдиний державний реєстр судових рішень : офіційний вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 24.11.2021).

Чудовська А.А

студент 13 групи 2 курсу, ФМТП

Київський національний

торговельно-економічний університет

науковий керівник:

Шведова Г.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

безпеки бізнесу

Київського національного

торговельно-економічного університету,

м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

На різних історичних етапах розвитку України коло правових норм, що встановлювали особливості відповідальності і покарання неповнолітніх осіб, було різним. У часи, коли Україна входила до складу Російської імперії, вік, з якого особа могла бути притягнута до кримінальної відповідальності і покарання, змінювався і не завжди послідовно. Наприклад, законодавче визначення віку кримінальної відповідальності, кола діянь, за вчинення яких настає відповідальність неповнолітніх, характер і види заходів впливу, які щодо них застосовувалося тощо.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Незмінним залишилось лише саме існування інституту про відповідальність і покарання неповнолітніх [1, с. 391].

Сьогодні чимало кримінальних правопорушень вчиняються неповнолітніми, до того ж, правопорушниками стають дедалі молодші особи. Багато хто вважає, що неповнолітньому ніщо не загрожує та він зможе уникнути відповідальності.

Психолог Рімма Мирна кілька років працювала в рамках соціального проекту із неповнолітніми злочинцями. Вона вважає, що немає універсального способу перевиховання. Шлях до нового життя дитини треба обирати з огляду на ті фактори, що спонукали підлітка до кримінального правопорушення. Найбільший негативний вплив на дитину чинить родина, у якій кримінальне правопорушення – норма. Дітей із таких родин треба забирати, вважає психолог. «Якщо це був випадковий інцидент, то дитина, зрозумівши глибину проступку, може ніколи більше до цього і не повернутися», – каже Рімма Мирна [4].

Можна погодитись з психологом Ріммою Мирною, що все залежить від виховання у родині. Якщо батькам не буде байдуже майбутнє їхньої дитини, то вони з дитинства будуть займатися вихованням. Та-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

кож підлітки вчиняють кримінальні правопорушення тому, що легко піддаються негативному впливу.

Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх передбачені в Розділі XV КК України і стосуються: звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, видів і строків покарань, призначення покарання, звільнення від покарання, погашення та зняття судимості [1, с. 392].

Проаналізувавши багато джерел, ми можемо сказати, найбільш поширеним кримінальним правопорушенням серед підлітків залишаються правопорушення проти майна: крадіжки, пограбування, вимагання або шахрайство – у групі підлітків 16-17 років на них припадає приблизно три чверті всіх випадків порушення закону, а в групі підлітків від 14 до 15 років – переважна більшість кримінальних правопорушень відбувалися саме проти чужого майна.

Протягом 2020 року зареєстровано 335 кримінальних правопорушень, скоєних неповнолітніми, що на 58 або на 14% менше, ніж за аналогічний період 2019 року.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Із загальної кількості скоєних кримінальних правопорушень – 130 (-79) склали тяжкі та особливо тяжкі.

У скоєнні кримінальних правопорушень приймали участь – 229 неповнолітніх, що на 19 менше показника минулого року, з них учнів загальноосвітніх закладів – 116 (+7), учнів ПТНЗ – 74 (-13), студентів технікумів або ВНЗ – 7 (-2), таких, що не працюють та не навчаються – 54 (-2). Із загальної кількості учасників, які скоїли кримінальні правопорушення – 25 (-5) дівчат.

У складі груп, за вказаний період, неповнолітніми скоєно – 54 (-40) кримінальних правопорушень, у тому числі спільно з дорослими – 30 (-11).

З початку 2020 року за втягнення неповнолітніх у кримінальні правопорушення порушено 7 кримінальних проваджень проти майна.

Збільшилась кількість кримінальних правопорушень скоєних дітьми у стані алкогольного сп'яніння. Потягом 2020 року таких випадків зафіксовано 41 (+23, порівняно до 2019 року).

Отже, характер та спрямованість кримінальної активності дітей визначають несприятливі умови формування й розвитку їх особистості в пу-

бертатний період, віковими особливостями мотивації, способом життя, а також впливом осіб, які мають кримінальний досвід [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухонос В.В., Р.М. Білокінь Р.М. Кримінальне право України. Загальна часнина: підручник за заг.ред.доктора юридичних наук, професора В.В. Сухоноса. Суми: Університетська книга. 2020. - № 21 - С. 391-392.
2. Кримінальна відповідальність не повнолітніх URL:
<https://kitaygorodska-gromada.gov.ua/news/1588152505/>.
3. Аналіз стану злочинності, бездоглядності, інших негативних проявів серед дітей за 2020 рік URL: <http://ssd.dn.gov.ua/analiz-stanu-zlochinnosti-bezdoglyadnosti-inshih-negativnih-proyaviv-sered-ditej-za-2020-rik/>.
4. Основна причина підліткової злочинності – байдужість дорослих URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/24902586.html>.

Штогрин Р. М.

*студентка III курсу групи Юс-2019-1,
ЗВО «Університет Короля Данила»
науковий керівник:*

Піцик Х.З.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ*

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СУБ'ЄКТАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

На період розвитку нашої держави досить поширеною є проблема захисту прав та законних інтересів осіб, яким завдана шкода кримінальним правопорушенням. Досить важливим, і напрочуд болючим питанням є відшкодування шкоди та поновлення законних прав та інтересів, яке було б ефективним у застосуванні його на практиці. При здійсненні аналізу чинного законодавства ми бачимо, що законодавцем не до кінця регламентується питання відшкодування шкоди, яка завдається безпосередньо суб'єктами кримінального процесу, а також шкода завдана здійсненням самих кримінальних правопорушень. Із цього ми бачимо, що виникає

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

проблема практичного застосування норм чинного законодавства на практиці, що є напрочуд болючою проблемою для потерпілих від таких дій.

Стаття 41 Конституції України вказується на те, що «Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.» Також, зазначається і те, що «Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.»[1] Із цього ми бачимо, що питання порушеного права приватної власності, а саме обмеженні у володінні, користуванні та розпорядженні власником свого майна.

Протиправне посягання та незаконне позбавлення прав осіб, може бути вчинене не тільки особами, які вчинили певне кримінальне правопорушення, але і самими суб'єктами кримінального процесу. Тобто, державними органами, їхніми посадовими особами, які відповідно до своїх службових повноважень, мають обов'язок ведення кримінального провадження, а також ті, хто безпосередньо залучаються до нього у зв'язку із чим вступають в процесуальні правовідносини між собою.

У кримінально-процесуальному законодавстві України немає визначення поняття «суб'єкти кримінального провадження», для цього вживаються інші терміни: «учасники кримінального провадження»,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

«учасники судового провадження», «сторони кримінального провадження». Більш глибокій аналіз цих понять дає нам можливість стверджувати, що з теоретичної точки зору найбільш ширшим є поняття «суб'єктів кримінального провадження» [2, с. 468].

Щодо самих суб'єктів кримінального провадження, то згідно з КПК України це особи, які мають службові повноваження, і до них належить: Судякий виступає єдиним державним органом, що здійснює функцію становлення правосуддя в Україні;

Слідчий суддя – який обраний зборами суддів, із складу суду та має повноваження здійснення контролю за додержанням законних прав та інтересів осіб;

Також, до таких учасників кримінального провадження, до яких входять: Прокурор - що здійснює нагляд за дотриманням законів та підтримання державного обвинувачення у суді; Слідчий – який є службовою особою, і здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень; Керівник органу досудового розслідування – що очолює орган досудового розслідування, у процесі ведення досудового розслідування; Оперативні підрозділи – які, за дорученням слідчого або прокурора здійснюють слідчі

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

(розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії; Підозрюваний, якому повідомлено, у встановленому законом порядку, про підозру та яку затримали з підозрою про вчинення ним (нею) кримінально протиправної дії; Адвокат (захисник), який здійснює захист прав та законних інтересів підозрюваного або обвинуваченого.

Усі наведені вище особи можуть певним чином впливати на порушення законних прав та інтересів громадян. Одні перевищенням своїх службових повноважень, інші ж зловживанням своїми правами, у результаті яких, може наступати порушення прав та інтересів потерпілих.

Досить болючою проблемою у процесі відшкодування завданої шкоди суб'єктами кримінального процесу є саме те, що потерпілі, в більшості випадків, не мають високого рівня правообізнаності у своїх правах, у зв'язку із чим виникають такі зловживання зі сторін кримінального провадження.

У першу чергу потрібно звернути увагу на те, що основними засадами захисту права власності є те, що:

1. Держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності.

2. Власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню.

3. Власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди. (Ст.386 ЦК України) [3].

Основною підставою відшкодування шкоди таким суб'єктом кримінального процесу, як суд, є шкода, яка завдана незаконним рішенням суду, дії або бездіяльності, що призвела до обмеження особі володіти, користуватися і розпоряджатися своїми законними правами.

ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» гарантує право осіб на перегляд справи та оскарження судового рішення. Ми це розуміємо як те, що: «Учасники справи, яка є предметом судового розгляду, та інші особи мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.» (Ст. 14 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Як зазначає нам Боярський О. О. Справи про відшкодування шкоди громадянинові, завданої незаконними діями органів суду (як і всі справи про відшкодування шкоди громадянину, завданої ак-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

тами органів державної влади), визнавалися класичними справами позовного (цивільного) судочинства. Але з прийняттям Кодексу адміністративного судочинства і запровадженням в Україні адміністративних судів відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суду відбувається у порядку адміністративного судочинства [5].

Підставами щодо відшкодування завданої шкоди своїми службовими діями прокурора, слідчого, керівника органу досудового розслідування, оперативних підрозділів є доведення у суді факту, явного зловживання ними службовим становищем, у зв'язку із здійснення ними їхньої професійної діяльності. Щодо вчинення цими суб'єктами кримінального процесу протиправної дії, або і явної бездіяльності, на вчинення ними необхідних дій та покладених на здійснення ними своїх службових обов'язків. У випадку доведення протиправних дій, або ж явної бездіяльності цих осіб, вони на підставі законодавства будуть притягуватися до відповідальності, і змушені будуть відшкодувати шкоду, яка була завдана ними під час виконання службових обов'язків на користь осіб, які потерпіли від їхньої протиправної діяльності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Якщо ж поглянути у Кримінальний кодекс України, то Розділ XVII передбачає нам ряд санкцій щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг. Це свідчить про те, що суб'єкти кримінального процесу, у разі зловживання ними своїх службових повноважень можуть притягуватися і до кримінальної відповідальності, а не обмежитись тільки відшкодуванням шкоди, яка була завдана громадянинові.

Підозрюваний (обвинувачений) відшкодовує завдану ним шкоду під час вчинення кримінального правопорушення на підставах кримінального процесуального закону та за рішенням суду.

Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. (Ст.128 КПК України)[6]

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Адвоката (захисника) може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності лише з підстав та в порядку зазначеному ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Стаття 34 передбачає ряд підстав, у зв'язку із вчиненням яких адвокат може притягуватися до дисциплінарної відповідальності. Тобто притягнути адвоката до відповідальності про відшкодування завданої ним шкоди, у зв'язку зі здійсненням ним його професійної діяльності можна тільки зверненням однією або ж кількох підстав зазначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Підставами притягнення адвоката є:

1. порушення вимог несумісності;
2. порушення присяги адвоката України;
3. порушення правил адвокатської етики;
4. розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;
5. невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;
6. невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
7. порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [7].

Отже, дане питання є дуже актуальним та потребує всебічного дослідження. Підстави та порядок

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

відшкодування шкоди, завданої суб'єктами кримінального процесу є важливим та напрочуд потрібним питанням, оскільки саме воно забезпечить захист прав громадян та встановить невідворотність від покарання за здійснення посягання на законні права та інтереси громадян. Також, зменшиться відсоток бездіяльності та зловживанням службовим становищем посадових осіб, які мають повноваження вчинювати дії у сфері правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] : станом на 20 листопада 2021 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу до сторінки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Пожар В. Г. «Щодо термінологічного визначення категорії «Суб'єкти кримінального провадження» та його співвідношення з суміжними поняттями» / Національний університет «Одеська юридична академія» (С. 467-469).
3. Цивільний кодекс України від 1 січня 2004 р. [Електронний ресурс] : станом на 20 листопада 2021 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу до сторінки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

4. ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. [Електронний ресурс] : станом на 20 листопада 2021 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу до сторінки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#n85>
5. Боярський О.О «Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суду» / автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Одеська національна юридична академія Міністерства освіти і науки України / Одеса 2008. [Електронний ресурс] - Режим доступу до сторінки: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/764/%d0%90%d0%b2%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%84_%d0%91%d0%be%d1%8f%d1%80.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 20 листопада 2021 р. [Електронний ресурс] : станом на 20 листопада 2021 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу до сторінки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012р. [Електронний ресурс] : станом на 20 листопада 2021 р. / Верховна Рада України. - Режим доступу до сторінки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Юрченко З.-Н.А.

студентка

*Київського національного
торговельно-економічного університету,
факультет міжнародної торгівлі та права
науковий керівник:*

Хорт І. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу,
факультет міжнародної торгівлі та права,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ

Однією з найбільш актуальних і небезпечних проблем сучасної України є поширення вживання алкоголю та наркотиків серед значної частини населення. Кримінологічний аспект її полягає насамперед у тому, що в останні роки постійно зростає кількість виявлених злочинів у сфері незаконного наркообігу й вчинених в стані алкогольного та наркотичного сп'яніння. Це значно впливає на формування криміногенної ситуації в країні [1].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Алкогoльнe сп'яніння – психічний стан людини який виникає внаслідок вживання алкогoльних напоїв (алкогoльної інтоксикації), що призводить до фізіологічних, психічних, вегетативних і неврологічних розладів. Чим більша кількість абсолютного алкогoлю на 1 кг маси тіла і його концентрація в крові, тим важчий ступінь (клініка) сп'яніння. Ступінь алкогoльного сп'яніння – легкий, середній чи тяжкий – залежить і від інших факторів: кількості і міцності алкогoльного напою; часу, протягом якого вживалась певна доза алкогoлю; віку та індивідуальних особливостей організму; кількості та якості вжитого харчу; фізичного і психічного стану людини в момент вживання алкогoльних напоїв. Ступінь сп'яніння згідно з ч. 2 ст. 67 може бути врахований судом при вирішенні питання про невизнання вчинення злочину особою, яка перебуває у стані алкогoльного сп'яніння, обставиною, що обтяжує покарання [2].

Розрізняють просте (фізіологічне) і патологічне сп'яніння. У ст. 21 йдеться саме про фізіологічне сп'яніння. Патологічне сп'яніння є формою тимчасового розладу психічної діяльності. Патологічне сп'яніння – це якісно відмінний від простого сп'яніння психічний стан людини. Воно зустріча-

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ється після вживання, як правило, невеликої кількості алкогольних напоїв, триває незначний час (хвилини, інколи години) і характеризується відсутністю об'єктивних ознак сп'яніння (хода і мова не змінені) і водночас глибоким порушенням свідомості, що настає миттєво і завершується раптово. Такому сп'янінню передують фактори, що ослаблюють організм: напружена робота, перенесені в минулому інфекції, інтоксикації, черепно-мозкові травми, інші ураження центральної нервової системи. У подібних випадках констатується поєднання медичного та юридичного критеріїв неосудності, такі особи не підлягають кримінальній відповідальності. За вчинення суспільне небезпечного діяння у стані фізіологічного сп'яніння, на відміну від патологічного сп'яніння, особа підлягає кримінальній відповідальності, оскільки вона зберігає можливість усвідомлювати свої дії і керувати ними.

І.І. Карпець зазначав, що «статистика показує, що значна кількість злочинів вчинюється у стані сп'яніння. Звідси виникає проблема алкоголізму як однієї із конкретних причин злочинності. Якщо ми про те, що алкоголізм призводить до злочинності, значить, для того щоб бути послідовними, зобов'язані рішуче протистояти визнанню стану сп'яніння пом'якшуючою обставиною. Крім того,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

злочини, які вчиняються особами, які перебувають у стані сп'яніння, особливо цинічні та жорстокі. Бувають випадки, коли злочинець навмисно приводить себе до стану сп'яніння, щоб вчинити задумане, адже у «тверезому» стані у нього можливо не буде такої відваги для вчинення злочину» [3, с. 66].

На думку Л.Л. Крутлікова, підставою віднесення стану сп'яніння до обставини, яка обтяжує покарання, є вагомі причини, адже особа добровільно приводить себе до стану сп'яніння, хоч їй відомо, що вживання алкоголю вважається однією з найбільш розповсюджених причин та умов конкретних злочинів, спонукає до антисуспільної поведінки. Під час сп'яніння значною мірою втрачається розуміння дій, обдуманість поступків, понижується увага, критичне відношення до своєї поведінки, притуплюється відчуття обережності. Зрештою полегшується прийняття рішення про вчинення злочину, або ж зміцнюється рішучість вчинити злочин, значно знижується контроль за поведінкою та здатність протистояти шкідливому впливу [4, с. 75].

Стан сп'яніння свідчить про підвищену суспільну небезпеку злочину, бо, внаслідок зниження контролю особи за своєю поведінкою під впливом алкоголю підвищується можливість спричинення шкідливих наслідків, до того ж часто збільшується обсяг

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

шкоди. Одночасно вчинення злочину в стані сп'яніння – показник підвищеної суспільної небезпеки винної особи, оскільки в такому злочині проявляються антисоціальні риси особи, її антисоціальна спрямованість [4, с. 80]. При цьому в багатьох випадках дії такої особи характеризуються імпульсивністю, агресивністю, особливою жорстокістю, що призводить до тяжких наслідків [5, с. 140].

Таким чином, за загальним правилом стан сп'яніння незалежно від його ступеня не звільняє особу від кримінальної відповідальності. Така позиція закону має принципово важливе значення для профілактики і запобігання злочинам, які вчиняються у стані сп'яніння. Цей висновок ґрунтується на тому, що при звичайному фізіологічному сп'янінні відсутній медичний критерій – психічне захворювання, а тому немає підстави для визнання особи неосудною. При фізіологічному сп'янінні не настають ті істотні зміни в психічному стані особи, які характерні для психічного захворювання. Необхідно враховувати й те, що такі особи добровільно доводять себе до стану сп'яніння, усвідомлюючи негативний вплив на свою поведінку алкогольних напоїв, наркотичних чи інших одурманюючих речовин, але свідомо припускають чи навіть прагнуть

настання стану сп'яніння. Вживаючи алкоголь, наркотики чи інші одурманюючі речовини, особа здатна передбачати характер своєї можливої негативної поведінки внаслідок стану сп'яніння та можливі її суспільно небезпечні наслідки і з врахуванням цього може вирішувати, вживати чи не вживати алкоголь, наркотики чи інші одурманюючі засоби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стеблинська О. С. Поняття, види та правове значення стану сп'яніння / О. С. Стеблинська // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 859–864 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10soczcc.pdf>
2. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2017 року: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2017. – 212 с.
3. Карпец И.И. Отягчающие и смягчающие обстоятельства в советском уголовном праве / И.И. Карпец. – М.: Госюриздат, 1959. – 120 с.
4. Кругликов Л.Л. Смягчающие и отягчающие обстоятельства в советском уголовном праве. Часть Особенная: учебное пособие / Л.Л. Кругликов. – Ярославль: Ярослав. гос. ун-т., 1979. – 92 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / відп. ред. С.С. Яценко. – [4-те

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНА-
ЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

вид., переробл. та доповн.]. – К.: А.С.К., 2005. –
848 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Зміст

Андрусів Л. М.	3
ДОЗВОЛЕНІ СУДДЯМ ДЛЯ СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ.....	3
Балобанова Д. О.	9
ДИНАМІЗМ ЧИ СТАБІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА?	9
Гловюк І.В.	17
НОВЕЛИ КПК УКРАЇНИ У АСПЕКТІ ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ БЕБ УКРАЇНИ	17
Кельман Р.М.	27
ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА НЕЗАЛЕЖНЕ ПРАВОСУДДЯ.....	27
Кириченко О.А.	39
ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ГЕНДЕРНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ..	40
Козич І.В.	48
РІЗНОМАНІТНІСТЬ МЕТОДІВ: ШЛЯХ ДО СТАНОВЛЕННЯ «ДОКАЗОВОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ»	48
Лаворик А. В.	53
ВІКТИМОЛОГІЯ ЖЕРТВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ. ВІКТИМБЛЕЙМІНГ	54
Луцький Р. П.	58

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ВПЛИВ СВИТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ ТА ПОСТУЛАТИВ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	59
Марисюк К.Б.	68
ЩЕ РАЗ ДО ПИТАННЯ ПРО ІДЕАЛЬНУ СУКУПНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ.....	69
Медицький І. Б.	74
ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ОЦІНКА ЗАКОНОПРОЕКТНИХ ІНІЦІАТИВ	75
Мовчан Р. О. та Драчевський Є. Ю.	84
ПРО НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА, ПРИСВЯЧЕНОГО РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННІ ОРГАНІЗАЦІЮ ТА ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР	84
Огерук І.С.	93
ЩОДО ПИТАННЯ ЗАКОННОСТІ СКЛАДЕННЯ ПИСЬМОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	93
Острогляд О.В.	100
ПОЛІТИКА В СФЕРІ БОРОТЬБИ (ПРОТИДІЇ) ЗЛОЧИННОСТІ.....	101
Пулик В. М.	111

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРИ ВІДПРАВЛЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ	111
Репецький С.П.	119
ЩОДО ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства для вдосконалення національного кримінального законодавства.....	120
Скибенко В.І.	127
ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	127
Стоматов Е.Г.	136
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	136
Тетерятник Г.К.	144
ВИКЛИК У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	145
Томин С. В.	155
ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ПРИЧИН ТА УМОВ, ЯКІ СПРИЯЛИ ВЧИНЕННЮ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ	155
Устимчук О.	165
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	165

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Фріс П.Л.	172
ПРО ОСНОВНІ ЗАСАДИ(ПРИНЦИПИ) СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ	172
Ходак С.М.	182
ГЕНДЕРНИЙ ДИСБАЛАНС ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЬСТВА. НЕОБХІДНІСТЬ РОЗМЕЖУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЬСТВА ВІД ІНШИХ ВИДІВ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА	182
Хорт І. В.	189
НОРМАТИВНЕ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ В КОНТЕКСТІМІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	189
Хряпінський П.В.	202
СИСТЕМА НОРМ, ЩО СТИМУЛЮЮТЬ ПРАВОМІРНУ ПОВЕДІНКУ, В ПРОЕКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	202
Шведова Г.Л.	211
КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ЧИННИМ КК УКРАЇНИ.....	211
Яніна Д. С.	218
СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ...218	

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА
ПРОЦЕСУ В ПРАЦЯХ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ**

Биндюк К. Г.	227
ЛІКАР ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	227
Бідалова К. С.	234
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ	234
Болотіна М. М.	240
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ	240
Ворона Є. Ю.	252
ОСОБА ВИКОНАВЦЯ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	252
Галушко А. Л.	257
ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ	257
Гервасовська А.В.	262
ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	262
Губенко С.С.	268

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

ЧЕЗАРЕ ЛОМБРОЗО ТА ЙОГО ПОГЛЯДИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БІОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ	268
Гнатюк Д.	275
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ	275
Даниленко Т.А.	284
ФОРМИ СПІВУЧАСТІ ЗА СТУПЕНЕМ СТІЙКОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ СПІВУЧАСНИКІВ	284
Коваль І. М.	289
ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ ПРОКУРОРА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	289
Ковальчук О.В.	296
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	296
Когут В.Є.	301
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ	301
Королік Ф. А.	308
ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	309
Копа К. М.	314

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

НЕОБХІДНА ОБОРОНА ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ	314
Лінник А. Д.	319
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	319
Мартинюк Є. О.	325
ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН	326
Марчук Т. В.	332
РЕЛІГІЙНИЙ ЕКСТРЕМІЗМ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, РІЗНОВИДИ	333
Михайличенко В. Г.	339
ПРОБЛЕМА РОЗШИРЕННЯ НАРОДНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.	339
Мірошніченко А. О.	346
СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	347
Опенько А.В.	352
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	352
Охріменко А. Ч.	356

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ	356
Охріменко В. А.	363
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ....	364
Семененко М.І.	369
КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ	370
Стефурак В.Р.	376
ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.	376
Тимошечкіна Ю. Д.	383
ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	383
Форкуца А.Б.	389
КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯНЬ, ВЧИНЕНИХ З НЕКОНКРЕТИЗОВАНИМ УМИСЛОМ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ	389
Чудовська А.А.	396
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	396

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Матеріали X Всеукраїнського науково-практичного семінару
(Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.)

Штогрин Р. М.	401
ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СУБ'ЄКТАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	401
Юрченко З.-Н.А.	411
ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ.....	411

Наукове видання
Матеріали
X Всеукраїнського науково-практичного семінару

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗ-
ВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Матеріали подані мовою оригіналу. У збірнику ма-
ксимально точно збережена орфографія і пунктуа-
ція, які були запропоновані учасниками.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну від-
повідальність за підбір, точність наведених фактів,
цитат, економіко-статистичних даних, власних
імен та інших відомостей.

Упорядники:
Л.М. Андрусів, О.О. Мейгеш

Художнє оформлення:
І. В. Гребенюк

Видано за авторською редакцією

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила